

III,
M. 38977,
h.

[Blank paper label on spine]

38977, III, M. h.

38977. III. M, h.

~ Ljubezen ~
Končanove Klare

Zgodovinski roman

Spisal

Fr. Remec

V Ljubljani 1910
Narodna knjigarna

- LJUBEZEN -
KONČANOVE KLARE

○○○

ZGODOVINSKI ROMAN

SPISAL

FR. REMEC

K. k. Studienbibliothek Laibach

V LJUBLJANI 1910

NARODNA KNJIGARNA

△ △ △

TISK »NARODNE TISKARNE« V LJUBLJANI.

▽ ▽ ▽

Ingr. št. 030019420

I.

Čez ljubljansko ravan so toplega jesenskega dne leta 1809. doneli lovski rogovi, naznajoč, da je končana velika gosposka gonja na medvede v polhovgraških gozdih. V dolgem sprevodu se je pomikala pestra lovska družba po slabih potih proti poslopju, ležečemu samotno blizu redkega smrekovega gozdiča in obdanemu kroginkrog z dolgim zidom izza tlačanskih časov. To poslopje stoji še danes in se imenuje sedaj Kušljanov grad.

Leta 1809. je imel ta grad v najemu francoski major marki d' Aureville, strasten lovec, ki je bil pri cesarju Napoleonu posebno dobro zapisan ter je bil poslan v Ljubljano, samo da bi mogel čimprej avanzirati.

Na čelo in na konec sprevoda, ki je jezdil iz gozdov proti gradu, so bili postavljeni francoski vojaki, sredi lovske družbe pa je med generalom Delostom in gostiteljem majorjem d' Aurevillom

jahal visok, ponosen mož, cesarjev namestnik v mladi Iliriji, maršal Marmont vojvoda Dubrovniški. Zaradi njega je hitelo kmečko ljudstvo od vseh strani skupaj, kajti vsakdo je hotel vsaj od daleč videti moža, o katerem je šel po deželi glas, da si hoče glavo ovenčati s kraljevsko krono Ilirije.

Major je bil ta lov priredil na čast maršalu Marmontu in povabil nanj poleg francoskih dostojanstvenikov in oficirjev tudi domače plemstvo, povrh pa je poskrbel, da je prišlo na grad mnogo ljubljanskih in vrhniških rodovin na »bal champetre«, s katerim je hotel zaključiti ta dan.

Grad je bil bogato okrašen z zastavami in z zelenjem, pri vratih je bil postavljen slavolok, na dvorišču pa so francoske dame in domača dekleta delale špalir. Maršalu je bil pripravljen res kraljevski sprejem.

Galantno je maršal Marmont ponudil materi majorja d' Aureville roko, da jo popelje v grad, general Delost je peljal majorjevo soprogo, ostali lovci pa so se z damami razvrstili za tema paroma, dočim so kmečki fantje na vse grlo vpili »Vive la France«, »Vive le marechal Marmont«, seveda tako, kakor so pač znali.

Na koncu grajskega dvorišča je bil narejen oder za godbo, ob zidu pa so bile razstavljene mize z mrzlimi jedili in pijačami. Med tem, ko je

gospoda v gradu sedela pri dinéju, je zasvirala godba in začel se je na dvorišču bal champetre. Vojaki so pri prvih zvokih godbe pograbili dekleta, ki so se sramežljivo stiskala k zidu, in se z njimi zasukali v veselem plesu. Meščani in kmečki fantje so se požurili posnemati ta izgled in kmalu se je po prostornem dvorišču vrtelo toliko parov, da so se morali gledalci vse bolj umikati.

Tudi gospoda je po dinéju prihitela iz grada gledat veselo rajanje in mnogo mlajših oficirjev in aristokratov se je pomešalo med plesalce in naposled so jim sledile tudi dame. Ko je nastal mrak in so bili prižgani lampijoni, je takorekoč vse plesalo, kar je sploh znalo plesati.

V temnem kotičku tik grajskih vrat je slonelo dekle, ki edino ni plesalo, nego kakor zamaknjeno gledalo samo na ono skupino, ki je sedela pred gradom in katere glavna oseba je bil maršal Marmont. Da to ni kmečko dekle, se je takoj videlo, a videlo se je tudi na obleki, da ne spada med dame, ki so bile povabljene na ta večer. Obleka tega dekleta je bila preprosta in kar nič dragocena, toda tako okusna in primerna, kakor da jo je naredila najodličnejša krojačica. Dekle ni imela klobuka, a njena frizura je bila gosposka. Kdor je ni poznal, ni mogel uganiti, kdo da je. Poleg tega dekleta je stala starejša žena, oblečena polcivilno,

kakor se je reklo v tistih časih, in je dekle vedno nagovarjala, naj gre plesat.

»Ne bodi vendar tako dolgočasna,« ji je šepetaje govorila na uho. »Čemu se stiskaš v ta kot, kjer te nihče ne vidi. Veseli se, saj si mlada in le prebitro pride čas, ko se ne boš več mogla veseliti.«

Mlado dekle se ni zmenilo za to prigovarjanje. Nepremično je stalo ob zidu, držeč roke na prsih prekrižane in je v enomer upiralo svoje poglede na družbo, zbrano okrog maršala Marmonta. Njeni pogledi so veljali izključno majorju d' Aurevillu, ki je stal poleg vitke temnolase dame, kateri je posvečal največjo pozornost in si prizadeval jo kar najbolje zabavati. Bila je to edina dama, s katero je bil šel plesat, edina, s katero je govoril, edina, ki jo je sploh videl. Odkar jo je bil pozdravil, se ni več premaknil od nje in se celo za svojo lastno ženo ni zmenil.

Ko se je bil markiz d' Aureville s svojo damo zopet pomešal med plesalce in je dekletu izginil izpred oči, so se dekletovi pogledi obrnili na markizo Heleno, mlado nežno blondinko, ki je bila šele leto dni poročena z majorjem. Z začudenjem in z neko plahostjo je dekle zapazilo, da si gledata maršal Marmont in markiza Helena d' Aureville s

posebno pomembnostjo v oči in zazdelo se je dekletu, da gori v njih pogledih nek poseben ogenj.

Dekle je lahko zatrepetalo, kakor bi se bilo ustrašilo svojih lastnih misli in je hitro obrnilo glavo v stran.

»Kaj pa se vidve tod skrivata?« Tako je vprašal priletel sključen mož v lovski obleki, ki je bil pravkar stopil iz grajske veže.

»Ti Ivanka si pač slaba sestra,« je rekel mož starejši ženski, »da Klarici niti nedolžnega plesa ne privoščiš.«

»Saj jo ves čas nagovarjam,« je odgovorila Ivanka, »da naj gre plesat, a danes še odgovora ne dobim. Kar ni je spraviti iz tega temnega kotiča.«

»No, jaz vama že pošljem plesalcev,« je menil stari lovski čuvaj, »zakaj to nikakor ne gre, da bi se najlepše dekle skrivalo za vratmi, med tem ko se ves mladi svet veseli življenja.«

Starec je odšel. Komaj je bil izginil, je Klarica prijela svojo starejšo sestro Ivanko za roko in jo molče potegnila za seboj. Zapustila je svoje mesto in poiskala drugo skrivališče, a tako, da je tudi od tam mogla neovirano opazovati okrog maršala Marmonta zbrano družbo.

Klarica ni zapazila, da ji je sledil visok, širokopleč mož s črno brado, ki je že poprej stal v njeni bližini in ji posvečal največjo pozornost.

Tudi zdaj se je v primerni razdalji postavil v senco ter zopet osredotočil svojo pozornost na Klarico. Ta mož je bil prvi gozdar markija d' Au-reville, Anton Hrast. Njegovi temni pogledi, žareči izpod gostih obrvi, so viseli na dekletu tako, da še zapazil ni, ko se je njegovemu skrivališču približal hlapec s plamenico v rokah. Klarica je tedaj zapazila, kako jo motri Anton Hrast. Zardela je in hitro odšla s svojo sestro.

Mehko in sladko so pele gosli, ki so jih spremljali topli akordi drugih glasbil. Z omamljivo silo je godba prevzela plesalce in plesalke in jim razgrevala kri ter vzbujala v njih tajne slutnje in vroča koprnenja. Vse hitreje in strastneje so se sukali mladi pari, vse bolj so plesalci privijali k sebi svoje plesalke in vse bolj so v teh objemih drhtela dekliška telesa. Tod in tam je za trenotek izginil kak par v senco, da si z naglim poljubom utolaži svojo ljubezensko žejo in zgodilo se je tudi, da je kak oficir izginil s svojo damo v grad in se šele čez delj časa vrnil. Nihče ni pazil na to, nihče se ni menil za to, vse je bilo prevzelo hrepenenje po uživanju življenskih sladkosti.

Naposled je tudi maršala Marmonta zapustila hladna preudarnost, da je pustil v nemar svojega dostojanstva obzirnosti. Nenadoma je vstal in se z markizo Heleno zapodil v vrtinec

plesalcev in plesalk. Godba je svirala nežno in mehko, gospoda pa se je spogledovala, kakor bi drug drugega opozarjal, da bo odslej markizi Heleni d' Aureville posvečati posebno pozornost.

Klarica se je oklenila svoje sestre, kakor bi začela godba tudi nanjo dobivati svoj vpliv in bi jo bilo strah, da omami tudi njo. Pravkar se je bil marki d' Aureville s svojo lepo plesalko vrnil pred grad. Natočil je dve kupici penečega se vina in trčil s svojo plesalko.

»Vive l'amour« ji je zašepetal, ko sta zazveneli čaši in z jasnim, prešernim pogledom je njegova dama odgovorila »Vive l'amour«.

Zaklicala je bila to pač polglasno, a Klarica jo je vendar slišala in zatrepetala.

»Pojdi, Ivanka« je zaprosila svojo sestro in ne čakaje odgovora, jo je potegnila skoro siloma seboj proti izhodu. Hitela je, kakor bi ji gorela tla pod nogami, kakor bi hotela pobegniti pred ljudmi, misleč, da ji izgine izpred oči prizor, ki ga je bila videla, če se oddalji od oseb in od kraja.

Molče sta korakali sestri skozi jasno jesensko noč proti vasi, kjer ju je čakal voz. Pot je bila samotna in zapuščena, zakaj ljudje so bili še vsi na grajskem dvorišču in nihče še ni mislil iti domov k počitku. Drže se za roki, sta stopali sestri po tej poti in za njima se je glasila godba, vse tišje in

nežneje, a vendar razločno, in ti glasovi so jima vedno iznova pričarovali v spomin prizore s plesa. Šele ko sta prišli sestri v bližino vasi, se godba ni več slišala.

»Hvala bogu, da sva v vasi,« je izpregovorila starejša sestra. »Utrujena sem, komaj čakam, da pridem domov. In ti, Klarica, si-li utrujena?«

»Ne, prav nič. Hoja mi je prav dobro storila. Ne vem, kako da me je prav danes godba tako razburila, a sprehod me je zopet pomiril.«

Ivanka je od strani pogledala svojo sestro, kakor bi hotela čitati z njenega obraza, če jo je res razburila samo godba in ne tudi prizori, ki jih je videla ta večer prvič v svojem življenju. Ivanka si je rekla, da se Klarica najbrž sama ne zaveda, kaj ji je razgrela kri, in zato je molče nadaljevala svojo pot.

Sestri nista zapazili, da jima je vso pot sledil velik mož s črno brado in s puško na rami, markijev prvi gozdar Anton Hrast. Niti trenotek ni odmaknil pogleda od sester, kakor bi imel nalogo čuvati nad njima in ustavil se je šele, ko je videl, da sta sestri vstopili v hišo, kjer ju je čakal voz. Skril se je v senco in tam počakal, da sta se sestri pripeljali mimo njega. Ko je bil voz že izginil proti Vrhniki, se je Anton Hrast vrnil na grad.

Zdaj ta pot ni bila več tako zapuščena, kakor poprej. Ljudje so se bili začeli vračati domov. Hrast je srečaval vsakovrstne skupine ljudi. Ti so v živahnem pogovoru govorili o vtiskih, ki jih je nanje naredila slavnost, oni so se jezili, da morajo plačevati visoke davke, ki jih francoska gospoda na potratnih gostitvah lahkomi selno zapravlja. Tu je vesel fant dvigal svoj klobuk in vriskal, tam se je čulo šušljanje s ceste umikajočih se zaljubljenecv.

Nekako srdito je korakal Anton Hrast po svoji poti. Kar je videl, to je v njegovem srcu vzbujalo samo jezo in zavist in mu je napolnjevalo dušo z gorjupom. Še nikdar ni bil videl toliko srečnih in veselih ljudi, še nikdar se mu ni v notranjosti oglasilo tako mogočno hrepenenje po ljubezenski sreči, kakor ta večer, in še nikdar ga ni tako bolelo, da se ga Klarica ogiblje, kakor ta večer.

Hodil je počasi, da bi mu ne bilo treba pristovati slovesu gostov. Danes ni bil pri volji se uklanjati gospodi, danes je le želel samote in miru. Ko je naposled vendar dospel do gradu, je bila slavnost že pri kraju. Domači ljudje so pač še plesali in pridno praznili steklenice, toda gospoda se je bila že pripravila na odhod. Pred gradom so v dolgih vrstah čakale kočije vseh vrst, da popeljejo povabljene goste v Ljubljano in na Vrhniko. Fran-

coski vojaki so ravnokar obstopili voz, s katerim se je maršal Marmont odpeljal.

»Ali se je kaj posebnega primerilo?« je Hrast vprašal gozdnega paznika Jurja, ki je stal pri grajskih vratih, in čakal na svojega predpostavljena.

»Posebnega nič,« je zarenčal Juri. »Zgodile so se same take stvari, da bi moralo deževati ogenj in žveplo na ta grad. Sodoma in Gomora sta bila dva kloštra proti temu gradu, take reči so se tu godile, a noč je jasna in po ognju in žveplu niti ne diši.«

Anton Hrast je poznal svojega paznika in njegove nazore. Že mnogokrat mu je bil rekel, da je izgrešil svoj poklic in da bi bil moral postati menih.

Danes ni na Jurjeve jezne opazke ničesar omenil, kajti danes je bil popolnoma njegovih nazorov, a vendar mu je spričo Jurjevega poročila postalo nekako laglje pri srcu. Veselilo ga je, da se Klarica ni udeležila plesa, da se je nekako skrivala pred ljudmi in naposled kar pobegnila od slavnosti.

»Čutila je greh v svoji bližini in zato se je vseh ogibala in je naposled ušla.«

Ta misel mu je bila zadoščenje in tolažba in ga je vsaj pomirila za hip, četudi mu ni dala nade, da si kdaj pridobi ljubezen Končanove Klarice.

II.

Blizu Vrhnike je stala majhna, skromna, a lična hiša. Nekoč je bila tam gostilna, ki je precej cvetela, ker je lastnik te hiše in te gostilne z dvema paroma vozil blago iz Trsta v Ljubljano in iz Ljubljane v Trst ter imel med vozniki mnogo znancev in prijateljev, ki so se radi ustavljali pri njegovi hiši.

Stari Končan je bil umrl, ko je bila Klara šele deset let stara. Kmalu mu je sledila tudi žena, in tedaj je vzela Ivanka gospodarstvo in vzgojo svoje sestre Klarice v roko. Ivanka je bila dosti starejša od Klarice in ji je mater popolnoma nadomeščala. Stari Končan je bil svojima hčerama zapustil prav čedno premoženje, tako da sta bili dobro preskrbljeni, sicer pa sta jima krčma in prodajalna dajali toliko zaslužka, da sta jako lepo izhajali. Ivanka je bila dala sestro v samostan v Ljubljano, da se je tam izšolala, in njen največji ponos je bil,

da je njena Klarica tako izobražena, kakor naj-finejša dama.

Dan po slavnosti na čast maršalu Marmontu sta sestri sedeli v svoji prodajalni in se razgovarjali o tem, kar sta videli in slišali prejšnji večer.

»Nikdar še nisem nič takega videla,« je menila Ivanka. Najbolj me je osupnila silna strast po uživanju, ki sem jo opazila ta večer. Živeti, uživati, to je bilo edino čuvstvo, ki so je imeli ljudje ta večer. Na vse so pozabili, na obzire, na dobre nauke, celo na nedolžnost. Le živeti, le uživati, to je bila njih edina misel. Kar zazebló me je, ko sem videla maršala Marmonta in markizo Heleno, markiza d' Aurevilla in tisto tujo visoko damo...«

»Princezinja Ditrichstein je to bila,« je opomnila Klarica. »Povedal mi je to poštni sel, ko je bil tu. Vsi ljudje so opazili, kako so se vedli maršal in markiza, marki in princezinja in vrhniški gospod župnik se je neki že danes močno jezil, da so ti Francozi tako brezstidni in razuzdami, češ, da bodo naše ljudstvo popolnoma pokvarili.«

Ivanka je prikimala in zavzdihnila.

»Samo živeti, samo uživati — to so nam prinesli Francozi. Le spomni se, kako se je vedel marki d' Aureville. Čisto je pozabil, da je oženjen, in kar nič se ni zmenil za svojo ženo. Ogledala sem si ga natančno. Skoro ženski obraz ima. Lep

mož je, a zdi se mi, da ni v njem nič značaja in nič jeklenosti. Drži se, kakor bi mu za nobeno stvar na svetu ne bilo mar, kakor bi vse preziral.«

Klarica je bila nagnila glavo globoko na svoje šivanje, da bi sestra ne zapazila, kako mučen vtisk so napravile njene ostre besede.

»Morda mu delaš krivico,« je rekla Klarica tiho. »Vsaj meni se zdi, da naredi le isti vtisek kakor kak visok gospod. Maršal Marmont ni nič drugačen.«

»Da, Marmont ni nič drugačen, a Marmont je slaven vojskovodja, je maršal, je vojvoda, je namestnik cesarjev, marki je pa čisto navaden major, ki morda še sam ne ve, kako je v tako mladih letih prišel do tega. Nikjer se še ni izkazal, nikjer se še ni odlikoval, menda še sploh ni bil v nobeni bitki. Po moji sodbi je to navaden salonski oficir. Če hočeš dobiti pravo podobo o njem, primerjaj ga z gozdarjem Hrastom. To ti je mož, pravi mož, marki pa je v primeri ž njim kakor ženska.«

Klarica ni na to ničesar odgovorila, hoteč se ogniti vsakemu razgovoru o Antonu Hrastu. Ali kadar se je Ivanka spomnila Hrasta, ni izlepa nehala govoriti o njem.

»Hrastu tudi ni ugajala snočnja slavnost,« je nadaljevala Ivanka. »Ne enkrat ni šel plesat in sploh ga ni bilo skoro nič videti.«

»Saj je postopal vedno v najini bližini,« je nejevoljno vzkliknila Klarica. »In mene je gledal, kakor bi me hotel z očmi prebosti. Ta nadležnost je že neznosna.«

»Kaj hočeš, zaljubljen je vate,« se je nasmehnila Ivanka. »Komaj sem davi odprla hišna vrata, je bil že tu in je povpraševal, ako sva prišli domu in kako je s teboj.«

»Dobro, da me ni zalotil,« je trdo dejala Klarica. »Kar ustrašim se ga, kadar upre svoje temne poglede vame.«

»Ubogi Hrast,« se je smejala Ivanka. »V resnici ni tako grozen, kakor ti govoriš. Ljudje ga pač ne marajo in pravijo, da je trd in neusmiljen, a zdi se mi, da je samo vesten, strog in natančen služabnik svojega gospodarja. Kdor pošteno zastopa koristi svojega gospodarja, je gotovo sam pošten človek. Ljudje so bili vedno zadovoljni samo s tistim gozdarjem, ki je svojo službo zanemarjal in puščal v miru vse, naj so tudi kradli les iz gozda in tatinsko lovili divjačino. Proti nama je Hrast vedno nad vse prijazen in zlasti proti tebi se vede tako spoštljivo, kakor bi ti bila kaka princezinja. Ta velikan z dolgo, črno brado je pričo tebe plah kakor otrok.«

Klarica je nestrpno vstala in odložila svoje šivanje.

»Lepo te prosim, Ivanka, govori o čem drugem, nikar vedno o tem Hrastu.«

»Zakaj?«

»Ker mi je to zoperno, ker tega ne morem in ne maram poslušati.«

»Kakor hočeš,« je nekoliko nejevoljno rekla Ivanka in odšla v prodajalno.

Klarica je ostala sama v sobi. Sedla je k oknu, naslonila glavo ob roko in gledala ven na vrt. Tihi mir je dobrodejno vplival nanjo. Polagoma se je umirila. Sanjavo je zrla predse in v njeni duši so se začele počasi porajati vsakovrstne slike. V duhu je še enkrat preživela ples na grajskem dvorišču, ugledala vse, kar je bila tam opazovala, a največkrat se je nehote spominjala mladega lepega moža v francoski oficirski uniformi.

Marki d' Aureville! Že samo to ime je vzbudilo v Klarici čuvstva, ki so ji bila doslej popolnoma neznana. Neko toplo, sladko, tajinstveno hrepenenje se je polastilo njenega srca, kadar se je spomnila majorja. Iz teh čustev pa se je polagoma porajalo spoznanje, ki se ji je dozdevalo blazno.

Skočila je s stola, kakor bi se hotela otresti misli, ki so jo bile prevzele, in naglo je hodila po sobi sem in tja.

»Ne, ne, zaljubila se nisem,« si je rekla z lah-
nim usmevom na ustnih. »Nekako očaral me je, a
samo očaral, zaljubljena pa nisem.«

V sosednji prodajalni je zapel zvonček, ki je
bil nad vratmi in Klarica je po glasu spoznala, da
je vstopil gozdar Hrast.

»Zopet sem tu, gospodična,« je pozdravil
Hrast. »Ker se peljem jutri v Ljubljano, sem prišel
povprašat, če kaj potrebujete, da vam prinesem
od tam.«

»Hvala, gospod gozdar,« je odgovorila Ivanka.
»Preskrbljena sem z vsem. A za vašo prijaznost
sem vam res hvaležna.«

»O, prosim« . . . Anton Hrast je nekaj tre-
notkov molčal, potem je tiho, skoro boječe vprašal:
»Kaj pa gospodična Klara? Ali je zdrava?«

Klarica se je ustrašila tega vprašanja. Bala se
je, da povabi Ivanka Hrasta, naj vstopi v gostil-
niško sobo. Toda sestra ni tega storila.

»Klarica je v svoji sobi,« je odgovorila
Ivanka na Hrastovo vprašanje. »Da je zdrava in
vesela, se pa ob sebi umeje.«

Hrast je nekoliko vzdihnil, a dasi bi se bil še
rad pomudil v hiši, se je vendar odpravil. V svoji
preprosti okornosti ni našel nobenega izgovora, da
bi ostal in počakal na Klarico.

»Siromak,« je rekla Ivanka, ko je bil Hrast za seboj zaprl vrata. Njej, ki ni bila deležna take vzgoje kakor Klara, ki je vedno živela na deželi in vse svoje življenje trdo delala, je bil Hrast, ta močni in trdi mož s svojo sirovo poštenostjo in kmetsko odkritostjo nad vse simpatičen in kar pojmlila ni svoje sestre, da takega ženina ne mara.

Klarica je bila vesela, da je Hrast odšel in hvaležna mu je bila, da je ni počakal niti poskusil je videti. Komaj pa je bil gozdar odšel, je že pozabila, da je bil pred nekaj trenutki v njeni hiši, in vse njene misli so se zopet vrnile k markiju d' Auvville. Ljutila se je sama nase, da se njene misli toliko bavijo z markijem, a ubraniti se teh misli ni mogla. Vedno je imela markija pred očmi in če je hotela Ivanka od nje dobiti jasnih odgovorov, je morala govoriti o markiju.

V mraku je prišel vrhniški župnik na kozarec vina. Zgovorni starokopitni mož je seveda tudi tu ponovil, kar je bil oznanjal že po vseh hišah svoje župnije, da bodo Francozje pogazili poštenje in pravnost v celi deželi in pokvarili ljudstvo. Najbolj se je ljutil na markija, in dasi ga je obdeloval s hudimi besedami, ga je Klarica vendar molče poslušala.

»Kar počenjajo ti Francozi, presega že vse meje,« je robantnil župnik v svoji ogorčenosti.

»Ljubljano so že popolnoma pokvarili. Na Starem trgu imajo kopališče in tja vlačijo ljubljanske žene in dekleta kar pri belem dnevu. Poštenja in sramežljivosti ni nič več v Ljubljani. Iz zakonske zvestobe se Ljubljančanje norca delajo. Živeti, uživati, to je zdaj geslo Ljubljančanov. In kdo je tega kriv? Francozi! Tem brezbožnim framasonom se Ljubljančanke že kar ponujajo. Najhujši med vsemi pa je ta marki d' Aureville.«

V pomirjenje svoje razburjenosti je župnik izjemoma naročil drugo merico in potem ogorčeno nadaljeval:

»Ta marki je najhujši med vsemi. Tako mi je povedal kanonik Walland. Marki je namreč bratranec Aleksandrine de Bieschamp, druge soproge Napoleonovega brata Lucijana. Sicer neče cesar Napoleon Lucijana priznati kot francoskega princa, a za njegovo sorodništvo se vendar zanima, zlasti za markija d' Aureville. Francoski oficirje govore sami, da postane major že čez nekaj let general. Zdaj se pripravlja za to v Ljubljani s tem, da prireja sijajne love in plese in pojedine, in da zapeljuje poštene žene in dekleta.«

Stari župnik je še na dolgo in na široko govoril o izpridenosti Francozov vobče, zlasti o izpridenosti francoskih oficirjev in specijalno markija d' Aurevilla, toda tega ni učakal, da bi mu

bila Klarica pritrdila le z eno besedo. Poslušala ga je pač, a njegovi jezi na francosko izpridenost se je samo smehljala.

Ko je bil župnik že davno odšel, je Klarica še vedno razmišljevala o tem, kar je bila slišala in sama sebi vedno iznova dopovedovala, kaka brezkončna blaznost bi bila, če bi se zaljubila v tega moža, ki je v rodu s cesarjem Napoleonom, ki ima pred seboj sijajno prihodnjost in ki nosi staroslavno ime. Pa kakor se je te misli tudi branila in se ji skoro obupno ustavljala, vedno jo je iznova spreletelo spoznanje, da ji je ta mož vzel njen srčni mir.

Poiskala je knjigo, da bi si s čitanjem pregnala misli, ki so ji razburjale živce in razvнемale kri. Zatopila se je posili v to knjigo. Pozorno je čitala besedo za besedo, vrsto za vrsto, dasi je to čtivo ni čisto nič zanimalo. Naposled je vrgla knjigo v stran, stisnila roke na srce in globoko zavzdihnila.

Zdaj si je le priznala, da ljubi markija.

»Kaj sem blazna?« je zaihtela. »Jaz, Končanova Klara, hči kmetskega krčmarja in voznika, ljubim markija, ki je v sorodstvu z najmogočnejšim vladarjem na svetu, moža, ki za moje vrste ljudi niti pogleda nima in ki je povrh še oženjen.«

Zbežala je iz sobe in begala po vrtu, da bi je nihče ne videl in da bi nihče ne zapazil njene raz-

burjenosti. Hotela je mirno razmišljati, a miru ni našla.

»Blazna sem, blazna,« si je govorila. »Kako bi drugače mogla le en sam trenotek misliti na tega moža? Še za ljubimko sem mu preslaba.«

Begala je po vrtu, dokler se ni naredila noč in je ni prašla klicat Ivanka. Ta je kmalu zapazila, da je Klarica vsa prepadla, a ni mogla od sestre ničesar izvedeti. Spravila je Klarico v posteljo, misleč, da je obolela, in legla sama šele potem, ko se je prepričala, da je sestro objel trden spanec.

III.

Klara je po rodu pripadala priprostim slojem. Še njen stari oče, ki se ga je dobro spominjala, je bil tlačan, njen oče je bil kmet, četudi se je bavil z vozništvom in s krčmo, njena mati je bila kmečka hči in je ostala vse žive dni kmetica. Po svoji izobrazbi je pa pripadala Klara meščanskemu sloju. Odkar je bila prišla iz samostana, je to dalo dostikrat povod nesporazumljenjem in vzbujalo v Klarinem srcu nezadovoljnost. Ne da bi si bila želela, priti ven iz svojih razmer. A čutila se je tujo in osamljeno med ljudmi, na katere je bila navezana in med katerimi je živela. Samostanska vzgoja je bila razvila v njej mistiška nagnenja in utrijale so ta nagnenja romantiške knjige, v katerih je Klara iskala zabave, razvedrila in pozabe.

Od slavnosti na gradu markija d' Aureville se je Klara čutila kar nesrečno v domači hiši. Izogibala se je ljudem, kolikor je le mogla. Najraje je posedala v svoji sobi. Čitala je cele ure, a dosti-

krat jo je Ivanka zalotila, da je pač držala knjigo v rokah, a je še niti odprla ni. Če je bilo vreme količkaj ugodno, je Klara cele ure hodila po bližnjem gozdu in ljudje so si pripovedovali, da govori sama s seboj in da tava po gozdu, kakor bi bila mesečna. Vmes pa se je primerilo, da je bila Klara ves dan vesela, prijazna in zgovorna ter se z mrzlično deloljubnostjo pehala za gospodinjstvom.

Njena sestra Ivanka je bila izkušena, bistrovidna ženska. Opazovala je Klaro oprezno in natančno premišljala o vsaki malenkosti v njenem vedenju. Iz tega premišljevanja se je končno porodilo v njej spoznanje, da je Klara zaljubljena.

To jo je vznemirjalo in ji delalo velike skrbi, zakaj spominjalo jo je na vse to, kar je bila sama doživela dobrih deset let poprej, ko se je bila v njenem srcu oglasila prva ljubezen. Kakor jutranja zarja je takrat posijala sreča v njeno dela in muk polno življenje. Bil je mlad in ljubezniv mož, ki jo je bil v topli jesenski noči v lopi na domačem vrtu pritisnil na srce. Vroče mu je vračala njegove poljube, nič ni mislila, kaj da bo, samo da bi bila srečna nekaj trenutkov. In čez nekaj dni je bil odšel ta mladi mož in vrata ljubljanskega semenišča so ga za vedno ločila od nje. To je bila tajnost Ivanke Končanove. Samo nekaj dni, samo nekaj trenutkov je bila srečna, a teh dni in teh

trenotkov ni mogla pozabiti, dasi ni nikdar in nikomur govorila o tem svojem spominu.

A zdaj je bila v strahu, da je tudi Klarico doletela enaka usoda, da je tudi Klarica zapadla enaki nesreči.

Poskusila je na različne načine, da se prepriča, so-li njene slutnje utemeljene ali samo domnevanja, izvirajoča iz iskrene sestrsk^o ljubezni in skrbi za Klaričino srečo. Opazovala je vsak korak, ki ga je Klara storila, stala na straži cele noči, a ker ni čisto nič sumljivega našla, je zdaj z oprezno napeljanimi, zdaj navadnimi vprašanji poskušala spraviti Klarico do spoznanja. A vse to je bilo zaman.

Toda Ivanka je hotela na vsak način dognati, pri čem da je in ker ni šlo drugače, je naposled storila zadnji korak.

Zvečer, ko sta s Klarico sami sedeli v svoji sobi, jo je prijela za roko in ji rekla:

»Ti mi nekaj prikrivaš, Klarica . . . Vsa si izpremenjena . . . Celo tuji ljudje opažajo to . . . Ti imaš tajnost, ki ti mori srce.«

»Jaz — tajnost,« je v prvem presenečenju vprašala Klarica, ker ji ni prišlo nič drugega na misel.

Ivanka je privila Klarico rahlo k sebi in ji s tihim glasom, ljubo in nežno rekla:

»Uganila sem tvojo tajnost že davno. A ker vidim, da trpiš, da te ta tajnost mori, ne morem več molčati. Klarica — ti si se zaljubila.«

Zatrepetala je Klarica in se naglo in neprijazno izvila sestri iz rok.

»Ne, motiš se, Ivanka.«

»Ne motim se, Klarica. Ti si zaljubljena.«

»Nisem,« je skoro odurno izjavila Klarica. »V koga naj bi se tu v tej samoti in zapuščenosti zaljubila?«

»In vendar si zaljubljena in vse tvoje vedenje mi priča, da sem uganila resnico.«

»Ničesar nisi uganila,« jo je trdo zavrnila Klarica. »Res, da sem včasih razmišljena, nepotrpežljiva in malobesedna, a samo ker se dolgočasim, ker nimam primerne družbe in nobenega razvedrila.«

Klarica je krčevito stiskala roke in tajila svojo ljubezen z neko srditostjo. Ljubila je svojo sestro, a prav njej bi nikdar ne priznala svoje ljubezni, ki jo je sama smatrala za blaznost.

Ivanko je bolelo, da ji sestra ne zaupa.

»Ne laži, Klarica,« ji je rekla mirno in nekoliko hladno. »Ne izplača se, da govoriš neresnico. Meni itak ne utajiš ničesar. Kar tebe sedaj boli in mori, to sem preživela vse tudi jaz enkrat.«

S plahim začudenjem se je Klara ustavila pred svojo sestro.

»Kaj praviš?«

»Da sem tudi jaz vse to preživela in pretrpela, Klarica. Nič se ne čudi! Tako pred dobrimi desetimi leti sem bila tudi jaz mlada in se je tudi v mojem srcu vnel plamen ljubezni.«

»In — on?«

»Šel je od mene in ni se me spomnil več. Mašnik je postal in biva kdo ve kje.«

»In — ti?«

»Jaz ga ljubim še vedno, kakor tisto noč, ko me je tu pod oknom prvič poljubil.«

Ne ena solza se ni pojavila v Ivankinih očeh, dasi je čez dolgih deset let prvič izpregovorila o svoji tajnosti. Toda vsa boleost njenega srca je drhtela v glasu, s katerim je razodela svojo skrivnost in ta glas je Klarico tako pretresel, da je ihte objela svojo sestro.

»Uboga moja Ivanka.«

Klarico je razkritje o nesrečni prvi in edini ljubezni njene sestre ganilo in jo globoko pretreslo. Ivanka je upala, da ji povrne Klarica njeno zaupanje z enakim zaupanjem. Stisnila jo je k sebi, naslonila svoje lice ob njeno lice in šepetaje rekla:

»Povej mi, Klarica, kdo je tisti, ki ga ljubiš . . .«

V tem trenutku se je že strgala Klarica iz objema svoje sestre.

»Ne, ne . . . nikdar . . . ne morem.«

Toda Ivana tudi še zdaj ni odnehala; imela je trdno voljo in se ni dala ugnati.

»Ali ti naj pomagam?« je vprašala s šaljivim glasom, dasi je Klaričina trdovratna molčečnost le povečevala njeno skrb za neizkušeno sestro. »Odkar sva bili pri slavnosti na gradu, si vsa izpremenjena. Torej se je tam začela ta . . . nesreča.«

Bojazen, da bi uganila Ivanka tajnost svoje sestre, je vzpodbujala Klarico, da je še z večjo in vsled tega še s sumljivejšo vnemo tajila.

»Ne bodi smešna! Kako moreš tako govoriti! Saj vendar sama veš, da na tisti slavnosti z nikomur nisem govorila. Še plesat nisem šla, niti enkrat ne. V koga naj bi se bila pač zaljubila?«

»Da, da, to je vse res,« je menila Ivanka in se prisiljeno smehljala, »toda vzlic temu . . . kaj ne, Klarica, da sem uganila resnico?«

»Ne, ni res,« je vzkipela Klarica, »ti se motiš, ti samo sebe varaš.«

»Torej si ga kje drugje videla,« je nadaljevala Ivanka. »Povej mi vendar . . .«

»Ne morem,« je bolestno že vsa izmučena zavzdihnila Klarica. »Lepo te prosim, Ivanka, bodi dobra in ne muči me.«

Kakor onemogla se je vrgla Klarica, oblečena kakor je bila na posteljo, je zarila glavo v blazino in krčevito ihtela, v tem ko so njene ustne šepetale tihe besede neizmerne ljubezni do izvoljenca.

Vsa potrta je gledala Ivanka na svojo sestro, ki so jo bila čuvstva tako prevzela. Poznala je take trenutke in vedela je, kaj pomenijo, saj je vse to in ravno tako preživela in pretrpela, in saj je iz lastne izkušnje vedela, kaj sledi taki brezupni ljubezni.

»Kdo je temu nedolžnemu bitju ugrabil no-tranji mir?«

To je bilo vprašanje, ki je Ivanko najbolj mučilo, toliko bolj, ker je Klarica z neumljivo trdovratnostjo prikrivala to ime, tudi ko je bila že z vsem svojim vedenjem in posredno tudi s svojimi besedami potrdila Ivankino slutnjo.

Klarica ni to noč zatisnila očesa. Nepremično je ležala na postelji. Ni se niti razpravila. Tudi ko so usahnile njene solze in ko je telo od prestane razburjenosti bilo že onemoglo, ni mogla zaspati. Razgovor s sestro jo je bil šele pripravil do popolne zavesti, kako vroče in strastno in brezmejno ljubi markija. Ta njena ljubezen je bila čista in nesebična. Ničesar ni želela, ničesar pričakovala. Ta ljubezen je bila bolest in to trpljenje se je zdelo Klarici sladko.

»Ljubim ga, ljubim ga in vedno ga bom ljubila,« so neslišno govorile njene ustne. »In on me ne bo nikdar ljubil in ne bo nikdar izvedel, kako ga ljubim. In ko bi to tudi kdaj uganil, mu tega ne priznam, saj je mož druge žene.«

Pri vseh teh prisegah pa jo je vendar skelelo in peklo, da ne pride morda nikdar v dotiko z markijem, da ne bo nikdar ž njim govorila in da on ne bo nikdar izvedel, kako vdano mu je njeno srce. Nikdar mu ni hotela priznati svoje ljubezni, nikdar je razkriti, a vendar je skoro omedlevala že zdaj pri misli, da bo morala prebiti vse življene daleč od njega. Marki je imel pač grad v najemu, a prihajal je semkaj samo na lov in se le izjemoma tu mudil. Markijeva mati je pač stanovala že ves čas, kar je bila prišla s Francoskega, na tem gradu, pa le, ker je v Ljubljani vladalo silno pomanjkanje stanovanj, a čez zimo se je hotela tudi stara gospa preseliti v mesto.

Spomnila se je tudi, da je prišel marki le za malo časa v Ljubljano. Mlada Ilirija je bila za francosko cesarstvo nekaka vojaška granica; tu je mlad oficir, če je imel kaj prijateljev v visokih krogih hitro napredoval, kaj bo šele marki, ki je v sorodstvu s cesarjem samim. Le nekaj mesecev ostane tu, potem odide in se nikdar več ne vrne.

Te misli so vlile novo žalost v Klaričino srce in zaželela si je, da bi mirno zaspala in se nikdar več ne prebudila iz tega spanja. Smrt se ji je zdela v tem trenutku edina rešiteljica iz njene nesreče, nastale iz brezupne in vendar neizmerne ljubezni do markija d' Aureville.

S takim premišljevanjem je Klarica prebila to noč. Čim se je začelo daniti, je tiho zapustila svoje ležišče in je pobegnila iz hiše, da se razvedri in okrepča na svežem zraku. Vsa narava je še spala, jutranja tihota je objemala zemljo in gosta jesenska megla se je dvigala z Barja ter leno valovala čez ljubljansko ravan.

Klarica je hodila po samotnih potih med njivami in travniki. Nič ni pazila, kam jo popelje pot, nič ni marala, kam zaide. Stopala je počasi, vsa zatopljena v svoje misli in se je šele prebudila iz svojih sanj, ko je čula v bližini ropotanje voza. Ozrla se je in se prestrašila. Prvi žarki jesenskega solnca so bili premagali meglo in Klarica je zagledala pred seboj v solnčnem blesku grad, kjer je prebival marki d' Aureville. Ostrmela je, kajti ni mogla pojmiti, kako je zašla tako daleč od doma in kako so jo noge zanesle pred ta grad, a njeno strmenje se je premenilo v obupen strah, ko je zagledala voz, ki je drdral od grada in je spoznala v mladem možu v lovski obleki, ki je sedel na

njem, markija d' Aureville. V prvem trenutku se ni mogla ganiti z mesta, potem pa se je obrnila in kakor blazna bežala proti svojemu domu.

Ker je hodila Klarica večkrat na vse zgodaj na izprehod, je Ivanka ni dosti izpraševala, kod je hodila, tem manj, ker je imela v prodajalni dosti posla. Klarica se je mogla umakniti v svojo spalnico in se tam odpočiti in pomiriti.

Popoldne je Klarica zagledala gozdarja Hrasta, ki se je bližal njeni hiši. Pri pogledu na tega resnega velikana jo je prešinila blazna misel.

»Hrast me ljubi, Hrast samo čaka prijazne besede, vzpodbudnega pogleda, da bi me zasnu-bil,« si je rekla Klarica. »Če bi mogla postati njegova žena, bi živela na gradu in bila bi v markijevi bližini — vsaj toliko časa, dokler bo na Kranjskem.«

Ta misel jo je prevzela v hipu z demonično silo. Naglo je odprla okno, se nasmehnila Antonu Hrastu, ki je bil ravno dospel do hiše, in mu polglasno zaklicala: »Dober dan, gospod Hrast,« potem pa okno hitro zopet zaprla in je zagrnila.

Hrast je obstal in ni vedel, če je res njemu veljal ta nasmeh in ta pozdrav. Strme je zrl na okno, potem pa zmajevaje z glavo vstopil v hišo.

Klarica se je zavedala, da je bila v tem trenutku odločena njena bodočnost. Vedela je, da jo

Hrast zasnubi in odločena je bila, da stopi ž njim v zakon. A samo zato, da bi mogla bivati v bližini markija d' Aureville. Rekla si je, da ji je čisto nemogoče, udušiti svojo ljubezen do markija in da bi žalosti in hrepenenja umrla, če bi morala bivati daleč od njega. Vsi pomisleki so se razpršili sproti, tako močan je bil glas njenega srca. Hotela se je poročiti s Hrastom in mu biti vse življenje tako zvesta in vdana žena, kakor da ga je vzela iz ljubezni. Nikdar ne bo markijeva, nikdar ne bo marki izvedel, da ga ljubi in da je žrtvovala svojo bodočnost in svojo srečo, samo da bi mogla prebivati v njegovi bližini. To je bila po njeni sodbi edina oblika, v kateri je mogla uživati nekoliko sreče. Pri tem ni čisto nič pomislila, kako grdo je njeno ravnanje z ozirom na Hrasta. Zavedala se je, da se mu je začela hliniti in da se mu bo morala hliniti vse življenje, a ni ji bilo mar za to in nič slabega ni videla v tem. Uvidevala je, da je nevarno, igrati se z najsvetejšimi čuvstvi tako resnega in samozavestnega moža, kakor je Hrast, a tudi to jasno spoznanje ni zamoglo čisto nič vplivati na njen sklep.

Poznala je Hrasta že davno. Že ko je bila še otrok, ga že ni marala in odkar se je povrnila iz samostana na svoj dom, se ga je celo še izogibala. Uganila je takoj, da jo Hrast ljubi in da bi ga opla-

šila in odbila od sebe, je vedno grdo ž njim ravnala. Nikdar mu ni dala prijazne besede, nikdar mu ni segla v roke in če je prišel v prodajalno ali v gostilno, je vselej zbežala pred njim iz sobe. Bala se ga je. Govoril ji je preglasno in preveč odločno, njegovi koraki so ji bili pretrdi, njegovi pogledi prerresni, njegova volja premočna, njegova vdanost do nje prevelika.

Hrast je mnogo trpel vsled tega ravnanja Končanove Klarice ali njegova ljubezen je bila tako velika, da se ji ni mogel odpovedati. Ničesar ni več upal, ničesar ni pričakoval, želel je samo še, da bi ga Klarica kdaj prijazno pogledala in mu privoščila dobro besedo, da bi sploh smel z njo občevati in ji služiti.

Zdaj pa se mu je z okna ljubo nasmehnila, ga prijazno pogledala in ga ljubeznivo pozdravila, in vse to brez vidnega vzroka, iz lastnega nagiba. Močnemu možu je srce tako utripalo, da je moral nekaj trenutkov postati. In ko je potem uganil, kaj naj pomeni Klaričin pogled in pozdrav, je bil ves iz sebe. Kar žarel je, ko je vstopil v prodajalno in bil je tako razburjen, da je komaj vedel, kaj govori. Ivanka se je čudila, a še predno je mogla kaj vprašati, ji je odhajaje Hrast zaklical:

»Pozdravite gospodično Klarico in recite ji, da jo imam od srca rad.«

Strmé je gledala Ivanka za njim, in ko ji je izginil izpred oči, je pohitela k sestri in ji sporočila Hrastove besede.

»Torej me ljubi,« je rekla Klarica, in se potrudila, da bi izgledala srečno in zadovoljno. »Potem je vse v redu.«

Ivanka ni vedela ali sanja ali se ji blede.

»Kaj — vse v redu? Kaj pa pomeni to?«

S prisiljenim usmevom je rekla Klarica:

»To pomeni, da ljubim Hrasta.«

»Ti — ljubiš — Hrasta?« Ivanka se je prijela za glavo, kakor bi se hotela prepričati, da bedi. »Še včeraj si rekla, da ga ne moreš videti, »da ti je zopern in da ljubiš drugega.«

»Hrasta ljubim,« je tiho odgovorila Klarica in povесila oči. »Samo Hrasta in nikogar drugega. Dolgo časa se tega sama nisem zavedala. V mojem srcu je vstajalo prej neznano čuvstvo; trpela sem in zato sem bila neprijazna ž njim.«

»In kdaj si spoznala, da Hrasta ljubiš?« je vprašala Ivanka, ki kar ni mogla verjeti Klaričinim besedam in je vsa preplašena zrla na svojo sestro, ki je govorila o svoji ljubezni do Hrasta, kakor bi poročala o kakem pogrebu. **

»Spoznala sem to — dan po slavnosti na gradu, in zato sem drugi dan tako trdo govorila o Hrastu, ker ti nisem hotela izdati te tajnosti svo-

jega srca in sem mislila, da se ta ljubezen še poleže in ugasne.«

Ivanka je le gledala, pojmila že ni ničesar več. V spomin ji je prišlo, kako odurna in žaljiva je bila Klarica vedno napram Hrastu in kako neusmiljeno je odbijala tudi najspoštljivejša njegova približevanja.

»Ali si mi povedala golo resnico, Klarica?« je po daljšem molku vprašala Ivanka.

»Da,« je tiho odgovorila Klarica in potem hitro in nekako užaljeno dostavila: »Kaj mar dvomiš?«

»Ne, ne dvomim,« je dejala Ivanka, »samo v glavo mi to ne gre in ne gre. Pa ne da hočeš vzeti Hrasta, da bi — pozabila koga drugega.«

Klarica je zadrhtela strahu, da je sestra uga- nila njeno skrivnost, in hitela je, da razžene ta sum.

»Koga drugega?« je zaklicala s trdim glasom. »Ti poznaš moje življenje. Vsak dan, vsaka ura mojega življenja je zate odprta knjiga. Kako me moreš potem dolžiti, da iščem v zakonu s Hrastom pozabljenja?«

Klarica se je delala užaljeno, da bi na ta način razgnala dvome svoje sestre. Res ji je Ivanka začela verovati, a prepričana še ni bila. Preveč neverjetna se ji je zdela ta stvar.

»Torej ti res ne iščeš v zakonu s Hrastom samo pozabljenja?«

Klarica se je zasmejala na glas. Pozabljenja! Ona, da bi markija kdaj pozabila! Ravno nasprotno! Zakon s Hrastom naj ji pomaga, da pride v grad, da bi vsaj pod eno streho živela z markijem in ž njim mogla občevati.

»Ne, Ivanka,« je zaklicala Klarica, »pozabljenja ne iščem v tem zakonu, prisegam ti to pri spominu na najino mater.«

To je bilo rečeno s tako iskrenim glasom, da je Ivanka molče podala Klarici roko. In Klarica je zdaj vedela, da ji sestra veruje.

IV.

Dokler se je Klarica branila Hrasta in ni hotela ničesar slišati o njem, dotlej je Ivanka videla na Hrastu samo dobre in lepe strani njegovega značaja. Sedaj je naenkrat našla, da ima tudi svoje slabe lastnosti. Sama se ni zavedala, da je začela Hrasta primerjati s Klarico in razmišljovati o njih samo vsled tega, ker še vedno ni mogla verjeti, da Klarica ljubi Hrasta in da ga hoče vzeti iz ljubezni. Vedela je, da Klarica nima nobenega znanja, poznala je natančno vse ljudi, s katerimi je prišla v dotiko, a nikogar ni bilo med njimi, za katerega bi se mogla sestra le ogreti. Ko bi bila Ivanka poznala kakega človeka, v katerega bi se Klarica mogla zaljubiti, bi sestri navzlic vsem slovesnim zatrijevanjem ne verjela. A nikogar ni našla, naj si je še tako belila glavo, in vsled tega je Klarici verjela. A raztolmačiti si te ljubezni do Hrasta le ni mogla in čimbolj je delala primere med Hrastom, bolj se ji je vsiljeval sum, da ljubi Klarica le koga

drugega. Pri tem primerjanju je našla, kar je imenovala »slabe lastnosti« Antona Hrasta. Našla je, da je robot in trd, dočim je bila Klarica mehka in ljubezniva. Dasi je sama znala le za silo čitati, je vendar sprevidela, da je Hrast neizobražen, dočim je bila Klarica vzgojena v samostanu in je znala celo francoski. Našla je zdaj tudi, da je Hrast malo-beseden, jako resen in svojevoljen, in da se bo slabo ujema z veselo, zgovorno in občutljivo Klarico. Spoštovala je Hrasta kot poprej, a njene simpatije do njega so se močno ohladile.

V pogovorih s sestro je Ivanka opetovano opozarjala Klarico na vse to, in na tihem je upala in želela, da si Klarica še premisli in da iz njene ženitve s Hrastom ne bo nič. Toda Klarica je hitro uganiła namene svoje sestre. Molče je poslušala Ivanko in z rahlim usmevom opazovala njeno prizadevanje, a če jo je Ivanka silila na določen odgovor, je vselej izjavila eno in isto.

»Če me Hrast zasnubi, ga vzamem.«

Na Hrasta ni bilo treba dolgo čakati. Ko je vstopil v prodajalno in je Ivanka videla, da je oblekel svojo najboljšo obleko, je vedela, kaj ga je pripeljalo. Hrast je bil v vidni zadregi. Segel je Ivanki v roke in se nekako zbegano oziral okrog, ker je bil pozabil naučeni svoj ogovor in ni vedel, kako bi začel. Ivanki je postalo težko pri srcu.

Svojo Klarico, to kakor mlado rožo nežno dekle, naj za vse življenje izroči temu na pol kmetskemu možu vsakdanjega izraza in žaljavih rok? Že mu je hotela na kratko podreti vse upe, ko se je oglasil Hrast.

»Prišel sem zaradi gospodične Klarice. Ne bil bi se upal, pa gospodična Klarica...«

»Vam je pri oknu rekla dober dan, kaj ne,« je vzkliknila Ivanka, a umolknila je zopet, zakaj v prodajalno je vstopila Klarica in pogledala svojo sestro tako zapovedujoče, da je Ivanka takoj utihnila.

»Prosim, gospod Hrast, stopite v to sobo,« je rekla Klarica, »in tudi ti Ivanka pojdi sem.«

Hrast je prvi zapustil prodajalno; vsa razburjena mu je sledila Ivanka. Mirna je bila samo Klarica. Primaknila je stol, a Hrast se ni vsedel. Zopet ni vedel kako bi začel, zajecjhal je in potem nenadoma rekel:

»Prišel sem vas snubit, gospodična Klarica. Ne vem, če me boste uslišali, zakaj časih se mi je zdelo, da me sovražite, toda vedeti moram pri čem da sem, ker te negotovosti ne morem več prenašati.«

Hrast je izbruhnil vse to z neko surovo odločnostjo. A kakor bi se mu bil s tem odvalil kamen od srca, je naenkrat spremenil glas in skoro jokavo zavzdihnil.

»Gospodična Klarica — jaz vas imam čez vse rad in bi bil najsrečnejši človek, če bi me uslišali.«

Treba je bilo izreči odločilno besedo. Klarica je zadrhtela po vsem životu, a premagala se je in dala Hrastu roko.

»Gospodična... Klarica... Kaj me res hočete?« je vzkliknil Hrast.

»Da.« To je bilo vse, kar je rekla Klarica, a že jo je bil objel Hrast in jo z močnimi rokami stisnil k sebi ter jo poljubil na čelo. To čelo je bilo mrzlo kot led in obraz je bil bled kakor smrt, toda Anton Hrast je bil preveč srečen, da bi bil to zapazil.

Ivanka je z začudenimi očmi gledala ta prizor. Nemo je sedela na stolu in ni ji prišlo na misel, da bi nevesti in ženinu dala prijazno besedo, kaj še da bi jima čestitala. Samo gledala je, zdaj Klarico, zdaj Hrasta in objelo jo je bridko čuvstvo, da je zbežala iz sobe, hoteč prikriti solze, ki so ji udarile na oči.

Vse se je bilo zgodilo tako čudno in tako hitro, da Ivanka ni mogla prav priti k sebi. Vzrasla je na deželi, držala se je zvesfo starih navad in ni mogla pojmiti, da je mogoča taka snubitev in taka zaroka. Zdelo se ji je, da je slabo znamenje za prihodnost, kako sta se Klarica in Hrast sporazumela

in vsa njena čuvstva so se zlila v gorečo željo, da bi bila Klarica v zakonu srečna.

Tudi znanci so se čudili novici, da sta se Klarica in Hrast zaročila in niso mogli razumeti, kako da hoče fina in nežna Klarica srečna biti z resnim in robotim grajskim gozdarjem.

Hrast je stanoval v gradu. Imel je v pritličju dve sobi in tu je bilo bodoče stanovanje Končanove Klarice. Seveda je Hrast naznanil svojemu gospodarju, da se v kratkem poroči in prosil dovoljenja, da predstavi svojo nevesto markijevi materi in ženi.

Mlada markiza je resnično ostrmela, ko je zaznala, da se hoče Hrast poročiti, zakaj smatrala ga je za gozdnega divjaka in sodila je, da mu mora biti njegova nevesta kolikor toliko podobna. Celo nekako ustrašila se je, ko je vstopil Hrast in naznanil, da prosi njegova nevesta dovoljenja, da se pokloni damama.

»No, zdaj bom napravila lepo znanstvo,« je vzkliknila, ko je bil Hrast odšel iskat Klarico in Ivanko. »Gotovo si je tvoj pošteni Hrast izbral kako široko in močno kmetico...«

Stara markiza je bila Hrastu resnično naklonjena, ker je poznala njegove vrline in je svojo sneho precej pikro zavrnila.

»Hrast je časti vreden, četudi preprost mož, njegova nevesta pa je izobraženo dekle iz premožne hiše.«

»Potem jo pomilujem,« je vzkliknila markiza Helena, »zakaj nesrečna bo vse svoje življenje.«

V tem je vstopil Hrast, ki sta mu sledili Ivanka in Klarica. Poznalo se je Klarici, da je bila močno razburjena. Trepetala je pri misli, da stoji pred materjo in pred ženo tistega moža, ki ga ljubi in bala se je, da bi se odprla vrata in bi vstopil v sobo marki sam.

»Milostiva gospa markiza,« se je obrnil Hrast do stare gospe, »dovolite mi, da Vam predstavim svojo nevesto.«

Klarica je stopila korak naprej in se priklonila pred staro gospo tako globoko, kakor se je doslej priklonila samo pred altarjem. Stara gospa ji je dala roko in Klarica je to fino mehko roko poljubila z največjo spoštljivostjo. Tedaj pa je stara gospa razprostrla roki in materinsko objela drhteče dekle.

»Dobra došla, ljuba gospodična, in sreča naj se Vam smehlja vse življenje,« je vzklinila z iskreno dobrosrčnostjo.

»Hvala, milostiva markiza,« je dihnila Klarica. Markiza Helena je dotlej strme gledala Klarico. Pripravljena je bila, da stopi pred njo imovi-

tejša kmetska nevesta, zdaj pa je videla pred seboj krasno, elegantno, četudi preprosto oblečeno dekle. Markiza Helena niti čakala ni, da ji je Hrast predstavil svojo nevesto.

»Dovolite, da Vas tudi jaz poljubim,« je zaklicala in objela in poljubila Klarico kakor sestro.

Klarico je prešinila v tem trenutku misel: »ta usta poljublja on.« A njena ljubezen do markija je bila tako čista in plemenita, da je ni obšla ne zavist, ne ljubosumnost.

»Obe ga ljubive,« si je mislila Klarica v tem trenutku, »a moja ljubezen je večja in globlja.«

Iz te misli pa nikakor ni sklepala, da ima v svoji večji in globlji ljubezni kako pravico do markija. Spoštovala je neomejeno pravico markize Helene in trdno je bila odločena, da se teh pravic nikdar ne dotakne, niti v mislih.

Zdaj so se vnovič odprla vrata in s sobo je vstopil marki Charles d' Aureville. Ravnodušno in nekako ošabno je pokimal Hrastu in njegovima spremljevalkama in potem rekel svoji ženi:

»Nujni opravki me kličejo v Ljubljano; ali greš z menoj?«

Markiza Helena je trenotek premišljevala, potem je z izrazom razvajenega otroka rekla:

»Preobleči bi se morala in to se mi ne ljubi. Raje ostanem doma.«

Marki ni nič prigovarjal svoji ženi, naj gre ž njim.

»Ostani torej doma. Če imaš kaj naročil, ti jih rad poskrbim.«

»Ah, da, Charles, to je res prijazno,« je vzliknila markiza. »Pošlji k moji šivilji, naj pove, kdaj bode nova toileta gotova. Za ples pri maršalu.«

»Dobro!«

»Potem mi naroči ali prinesi nekaj steklenic parfuma.«

»Dobro.«

»Potem poišči . . .«

Nekako nevoljno je stara gospa segla snehi v besedo:

»Počakaj malo,« je rekla in se obrnila k svojemu sinu: »Charles, predstavljam ti nevesto našega gospoda Hrasta.«

Klarica je zardela in težko ji je postalo pri srcu. »Nevesta gospoda Hrasta,« to se je glasilo tako, da jo je kar zbolelo.

Marki se je zopet popolnoma ravnodušno obrnil. Komaj je Klarico pogledal. Kar nič ga ni zanimalo, kako nevesto si je izbral njegov gozdar.

»Želim Vam vso srečo,« je rekel hladno in se lahko priklonil.

Klarici so se šibila kolena in ni ji bilo več obstanka v sobi. Proseče je pogledala Hrastu v oči in Hrast jo je razumel.

»Dovolite, milostiva gospa markiza, da se Vam zahvalim za milostivi sprejem,« je rekel Hrast. Iste besede je rekel tudi markizi Heleni.

Obe dami sta se prijazno in presrčno poslovili od Klarice, dočim je marki ves raztresen in ne da bi se ozrl na spoštljive pozdrave, le ponavljal:

»Da, da — bon jour — bon jour.«

Klarica je imela rosne oči, ko je prišla v Hrastovo stanovanje, in žalost ji je polnila srce, Ivanka pa je nevoljno s trdimi koraki hodila po sobi, upirala pesti ob boke in se rogajoče pripogibala.

»Milostiva gospa markiza... milostivi sprejem... eh, da, da — bon jour — bon jour milostivi sprejem — to je že od sile.« Tudi Klarica je čutila, da vlada v tej hiši hladnost, ki je ni bila vajena. Banalni, prezirljivi način markijevega pozdrava in slovesa jo je bolel. Bila je razočarana vzlic vsi resnični ljubeznivosti obeh gospá. Začelo se ji je svitati, da vlada v krogih markija d' Aureville najkrutejši egoizem, ki se zaodeva v plašč uglajene vljudnosti, in strah ji je lomil srce, da bo njena žrtev zaman.

Hrast je hitel razkazati Klarici in Ivanki svoje stanovanje in ves grad. Peljal ju je tudi na skromni vrt za gradom in s ponosom pripovedoval, koliko lepega in gosposkega pohištva mu je darovala stara markiza ter bo dala izprazniti in celo preslikati kamrico, kjer je shranjeno vsakovrstno staro orožje, da bi imel Hrast večje stanovanje. Sploh se je Hrast na tihem čudil, da nista bili Ivanka in Klarica nič prav zadovoljni s sprejemom, ki se je njemu zdel prav lep in dostojen.

Hrast je mislil, da ostaneta Klarica in Ivanka pri njem na obedu, toda obe sta to odklonili.

»Jaz ne morem ves dan izostati in kupčijo prepustiti dekli,« se je izgovarjala Ivanka, ki se ji je sploh mudilo, da pride iz gradu, »Klarice pa tudi pri ženinu ne morem same pustiti, to bode te uvideli, gospod Hrast.«

Molče je Hrast prikimal. Rad bi bil sestri zadržal, a videč, da je tudi Klarica nestrpna, se ni upal ugovarjati. Spremil ju je do voza in tam poljubil Klarici roko. Poljubii ji je roko prvič, kakor bi ji hotel s tem pokazati, da je odločen navaditi se finejšega obnašanja. Čutil je, da je premalo fin in izobražen za Klarico in domneval, da je to vzrok njenemu nekam čudnemu obnašanju.

Gledal je za vozom toliko časa, dokler mu ni izginil izpred oči, potem pa se je naglo preoblekel,

zadel puško na ramo in ne da bi bil obedoval, odšel v gozd.

Tudi Hrast ni bil zadovoljen s tem dnevom, a sam ni vedel zakaj. Rekel si je večkrat, da ga Klarica sploh ne ljubi, a ni si vedel pojasniti, iz kakega vzroka se hoče ž njim poročiti. Znano mu je bilo, da ima Klarica lepo imetje in da ji torej ni treba zaradi preskrbljenja misliti na možitev. Pri- znal si je tudi, da bi Klarica prav lahko dobila moža, če bi le hotela, in moža v boljši službi ali boljših dohodkov, kakega uradnika ali trgovca ali večjega posestnika. Iz tega je sklepal, da ga Klarica vendarle ljubi in ga hoče vzeti iz ljubezni — a zdaj si zopet ni znal raztolmačiti, zakaj se vede tako čudno in hladno. Zopet mu je prišlo na misel, da ji je premalo fin in gosposki, da ga ima sicer rada, a da vpliva njegova preprostost in robotost ne- ugodno nanjo.

Legel je pod drevo, od koder je imel prost razgled po prijazni ravnini in dolgo razmišljal. Naposled je sklenil, da bo govoril pametno besedo z vrhniškim učiteljem. Hotel se je izobraziti in naučiti finejšega vedenja, da bi bil vreden ljubezni lepe Klarice.

V.

Anton Hrast je imel prav malo osebnih prijateljev. Kmečki ljudje ga niso marali, ker je vestno in natančno izpolnjeval svojo službo, na Vrhniko ali v Ljubljano je pa prišel le redkokdaj in imel tam le površna poznanstva.

Največ je občeval z lovskim paznikom Jurjem. Poleg Hrasta je imel marki d' Aureville v službi tudi tri lovske paznike, stare doslužene vojake, a med vsemi je bil Hrastu najljubši Juri, ki ga sicer noben človek ni mogel trpeti in ki so ga kmečki ljudje še bolj sovražili kakor Hrasta.

Med Hrastom in med Jurjem se je bilo sčasoma razvilo posebno prijateljstvo. Služila sta skupaj pri vojaki in se v začetku kaj grdo gledala. Hrast je bil korporal, in sicer oster in neizprosen korporal, pred katerim je vojaštvo trepetalo, kakor so zdaj trepetali kmetje, če jih je Hrast našel v gozdu na prepovedanih potih. Juri je bil bahat in prevzeten Gorenjec, ki se je za vsako malenkost

spri in stepel. Prestal je bil že hude vojaške kazni, kakršne so bile takrat v rabi, a izpametovalo ga to ni. Kri njegova je bila prevročna.

Posebno sovraštvo Jurjevo do Hrasta je priklopelo do vrhunca meseca maja leta 1809., ko je francoska armada pod poveljstvom generala Macdonalda prišla zavzet Ljubljano. Avstrijska armada, ki ji je zapovedoval osemdesetletni podmaršal Moitelle, je bila dosti močnejša od francoske armade, a se je vendar brez boja umaknila iz mesta na Grad. Vojaštvo je bilo hrabro, a poveljniki so bili nesposobni strahopetci; prvi strahopetec med njimi je bil podmaršal Moitelle sam. Ko so ga nesli mimo florijanske cerkve na grad, se je ves čas plaho oziral, če mu niso že Francozi za petami, in nič ga ni bilo sram, da mu je ljubljansko prebivalstvo očitno kazalo svoje zaničevanje.

Samo dva dni je general Macdonald bombardiral ljubljanski Grad in že se je podmaršal Moitelle vdal. Vzel je v roke belo zastavo in šel z njo do ograje, ki je bila napravljena nad cerkvijo sv. Florijana. Tam je stal oddelek francoskega vojaštva, ki mu je zapovedoval major Lefèbre. Vihteč s tresočo roko belo zastavo, je podmaršal Moitelle plaho prosil, naj vojaki pokličejo svojega zapovednika. Čim je prišel major Lefèbre, mu je podmaršal ponudil kapitulacijo. Zahteval je samo,

naj ga Francozi puste mirno odpotovati iz Ljubljane, niti vprašal ni, kaj se zgodi z vojaštvom. Samo svojo kožo je hotel rešiti čim prej mogoče. Francozi so podmaršala pustili oditi in so potem Grad v naglici zavzeli.

Tisti dan, ko se je podmaršal Moitelle umaknil brez boja iz Ljubljane na ljubljanski Grad, sta se Hrast in Juri spopadla. Juri je bil bojevit človek in kakor mnogo drugih vojakov, se je tudi on jezil, da se avstrijski oficirje boje bitke in da beže pred sovražniki, ne da bi se upali streljati. Na potu na Grad je zabavljaj in rentočil toliko časa, da ga je slišal Hrast. Posledica tega je bila, da je Juri, dospevši na grad, bil položen na klop in da mu je korporal Hrast naštel petindvajset mastnih batin. Kadar je bil Juri sam prepričan, da je pri-sojeno mu kazen zaslužil, ni nikdar ničesar rekel. Toda zdaj je bil prepričan o nasprotnem. Rekel si je, da Hrast sam dobro uvideva, kako sramotno in strahopetno se vedejo oficirji, a ker ga je vzlic temu ovadil in mu nakopal hudo kazen, je vzplamtelo v njegovem srcu divje sovraštvo in sklenil je, da se krvavo maščuje.

Naslednji dan je v mraku zagledal Hrasta na samotnem kraju blizu Grada. Kar mogoče previdno se je splazil k njemu, držeč bajonet v rokah. Hotel je Hrasta umoriti in truplo skriti med drevjem. Že

je bil samo še dva koraka od Hrasta. Vzravnal se je in dvignil roko. V tem hipu je stopil na suho vejico in Hrast je zaslišal rahlo šumenje ter se naglo obrnil.

V trenutku sta se moža spoprijela in vnel se je med njima tih, a ljut boj. Juri se je zavedal, da bo obsojen na smrt in na mestu ustreljen, če ga Hrast premaga, in to je podvojilo njegove moči. A bil je oslavljen vsled prestane kazni in Hrast mu je iztrgal bajonet, ga prijel z železno roko za vrat in mu pokleknil na prsi.

»Zakaj si me hotel umoriti?« je vprašal Hrast.

»Ker si me ovadil, dasi sam veš, da je resnica, kar sem govoril in da so naši oficirji strahopetci,« je odgovoril Juri.

»Ali veš, kaj te zdaj čaka?« je dalje vprašal Hrast.

»Vem, da bom še danes ustreljen, a vzlic temu pravim še enkrat, da so naši oficirji strahopetci.«

Tedaj pa je Hrast izpustil Jurja, mu izročil bajonet in mu mrko ukazal:

»Pojdi in molči o tem, kar se je zgodilo, zakaj naši oficirji so res strahopetci.«

Molče je Juri vstal, salutiral in odšel. Ne ena besedica zahvale ni prišla čez njegove ustne, a zavedal se je, da mu je Hrast rešil življenje.

Uro pozneje so Francozi naskočili Grad. Ker je bil podmaršal Moitelle kapituliral, se je branilo le malo vojakov; zadnja med temi sta bila Hrast in Juri. Razumela sta se, ne da bi bila izpregovorila le eno besedo, in ko so ju Francozi izpustili iz jetništva, sta bila najboljša prijatelja. Kakor zvest pes svojemu gospodarju, tako je bil Juri vdan Hrastu.

Srečnemu naključju se je imel Hrast zahvaliti, da je dobil gozdarsko službo in vzel je seboj Jurja ter ga namestil kot paznika. A bil mu je več kot samo dober prijatelj in zanesljiv služabnik; bil mu je edini zaupnik, s katerim se je pomenil o vseh stvareh, in ki ga je poiskal vselej, če mu je kaj težilo srce.

Ko se je Hrast naveličal ležati pod drevesom in občudovati razgled, se je odpravil v gozd. Našel je Jurja v priprosti koči, ki je bila zgrajena sredi gozda in v kateri so prebivali markijeve gozdni pazniki. Juri je sedel pred kočo, ko je zagledal, da se mu bliža Hrast.

»Nekaj mu je,« je šinilo Jurju v glavo, ko je videl izraz posebne resnobe in zamišljenosti na Hrastovem obrazu. A Juri je imel navado, da načeloma nikdar ni ničesar vprašal. Pozdravil je, in videč, da Hrast neče sestiti, je molče zadel svojo puško in šel za gozdarjem.

Hodila sta že celo uro in še ni nihče izpregovoril. Naenkrat je Hrast zavzdihnil in je rekel:

»Ti si moj najboljši prijatelj, Juri.«

»Mislim — od takrat...«

»Ti si edini človek, ki se veseli z menoj, če sem vesel, in ki se žalosti z menoj, če se mi primeri kaj žalostnega.«

»Da, od — takrat,« je zopet pripomnil Juri z navidezno ravnodušnostjo, dasi ga je že skrbelo, kaj da se je primerilo Hrastu in kaj da naj pomenijo njegove otožne besede.

Zopet sta nekaj časa molče korakala drug poleg drugega.

»Kot svojemu edinemu prijatelju sem ti danes prišel naznanit važno novico. Oženim se.«

Jurja je to naznanilo kar pretreslo in plaho je pogledal svojega spremljevalca. Hrast je pa mirno nadaljeval:

»Upam, da bom srečen. Mislim, da me ima rada in tudi rekla mi je to. Ko bi me rada ne imela, bi me pač ne vzela. Toda včasih se vede nekam čudno. Pa vseeno upam, da bom srečen. A vendar — tako težko mi je pri srcu in včasih sem tako žalosten, da bi se najraje ustrelil. Nikomur na svetu še nisem tega povedal. Ti si edini, ki mu zaupam. Naj pride kar hoče, to, Juri, ti povem, jaz jo imam blazno rad.«

S povešeno glavo in nagubančenim čelom je korakal Juri poleg Hrasta. Prijateljevo naznanilo in razkritje ga je silno presenetilo. Kaj naj odgovori?

Juri sam ni vedel, zakaj ga je to naznanilo tako razburilo in potrlo. Ni še vedel, kdo je Hrastova nevesta, a že jo je sovražil. V njegovi duši se je porajala ljubosumnost. Doslej je bil edini človek, ki ga je Hrast rad imel, edini njegov prijatelj in zaupnik. Zdaj, to se mu je svitalo, četudi še nerazločno in nejasno, se vse to spremeni. Zdaj stopi na to mesto drugo bitje, ženska, ki si bo seveda prisvojila Hrasta popolnoma, tako da bo moral prijatelj stopiti v ozadje in bo kmalu pozabljen. To je Jurja bolelo in ga je poniževalo v lastnih očeh, zakaj v svoji kmečki ošabnosti je sodil, da je veliko ponižanje za moža, če se mora umakniti ženskemu krilu.

Ker se Juri kar nič ni oglasil, ga je Hrast naпослед vprašal, kaj sodi o njegovi nameri.

»Kaj bi dejal?« je vprašal Juri zategnjeno in ne prijazno. »Nič ne bom dejal. Saj meni nič mari. Jaz živim leto in dan v gozdih in pridem malokdaj med ljudi, a vendar mi ne hodi na misel, da bi se oženil. Kdor se oženi, si obesi mlinski kamen na vrat; če se potopi, je svoje nesreče sam kriv. Jaz se žensk bojim, zvite so in prekanjene in nezmožne, da bi koga dlje časa res rade imele.«

Potem je obstal in s svojimi zvestimi rjavimi očmi pogledal Hrastu naravnost v obraz.

»Če se ti zdi..., pa se oženi..., a bojim se, da se boš kesal.«

»Ljuba duša,« je vzkliknil Hrast, ki se mu je zdela smešna Jurjeva sovražna resnoba, s katero je govoril svoja prorokovanja, »tebi se menda od same jeze na ženstvo blede.«

»To je mogoče,« je odgovoril. »Nisem učen, še brati ne znam in po svetu tudi nisem prišel. Žensk se že davno ogibam. Eno sem imel rad, eno samo v svojem življenju. Ko se me je naveličala, se je skrila za župnika in ta me je spravil k vojakom, samo da sem prišel z doma. Od takrat zaničujem vse ženske.«

»Preostro sodiš, prijatelj,« je menil Hrast. »Ko bi ti mojo nevesto poznal, bi gotovo drugače govoril.«

»Kdo pa je tvoja nevesta?« je vprašal Juri.

»Končanova Klarica. Saj jo poznaš?«

»Poznam. Gosposka je in gizdava. Ali te ima rada?«

»Mislim, da. A zakaj me ogleduješ tako resno?«

»Moja glava mi pravi, da imajo ženske vedno resnično rade le tiste, ki bi jih ne smele rade imeti. Meni se je že tako zgodilo.«

Jurjeva opomnja je Hrasta potrla. Rekel si je pač, da ne gre zaradi enega slučaja pripisovati vsemu ženstvu slabe lastnosti, kakor to dela Juri, ali vsled nerazumljivo čudnega vedenja Klaričinega le ni mogel udušiti suma, da utegne imeti morda Juri vendarle prav. Ta sum je bil tako močan, da Hrast kraj najboljše volje ni mogel samega sebe premagati toliko, da bi bil pogovor nadaljeval. Tiho, zatopljena vsak v svoje misli, sta nadaljevala pot in se, prišedši do hiše, molče ločila. Juri je nekaj časa gledal za prijateljem, potem se je srdito zavalil na svoje ležišče in vrgel grdo kletev na ves ženski spol.

VI.

Poročka Končanove Klarice in Antona Hrasta se je izvršila čisto na tihem. Klarica je sama želela, da naj bo poroka zgodaj zjutraj in da naj bodo navzočne samo priče in nihče drugi. Zbralo se je vzlic temu nekaj radovednega občinstva, a je bilo razočarano in je govorilo, da je bila ta poroka kakor pogreb, da se je držala nevesta, kakor bi bila obsojena na smrt, in ženin, da je gledal čemerno in nezadovoljno pred se. Soglasno je bilo mnenje, da zakon ne more biti srečen, če ženin pri poroki ni vesel in če se nevesta med solzami ne smeje.

Najbolj so se ljudje spodtikali ob tem, da ni bilo ženitvanjske pojedine. Vajeni so bili na bogate, kar po več dni trajajoče ženitvanjske pojedine, in pričakovali so tako pojedino toliko bolj, ker jim je bilo znano, da so Končanovi premožni in kar nič skopi ljudje. Sedaj pa sploh ni bilo pojedine in nihče si ni mogel raztolmačiti, zakaj je ni bilo.

Po poroki sta Klarica in Hrast sedla v kočijo, ki jo je bila dala na razpolaganje stara markiza, in se odpeljala naravnost v grad, na novi dom Klarice. Pred gradom ju je pričakoval v novi praznični obleki paznik Juri.

»Moj edini in najboljši prijatelj.«

S temi besedami je Hrast predstavil Jurja svoji mladi ženi. Juri se je sicer okorno, a z veliko spoštljivostjo priklonil Klarici in ji želim vso srečo, a ko mu je Klarica pogledala v oko, jo je vendar zazeblo in tesneje se je stisnila k svojemu možu, kakor bi jo bilo strah njegovega prijatelja. Zdelo se ji je, kakor bi jo hotel Juri s svojimi očmi prebosti in kakor da bi iz njegovih pogledov žarela sovražnost.

Morala je povesiti oči. Ko jih je zopet dvignila, je vnovič zagledala, da jo motri Juri ostro in očitajoče. Rekla si je, da jo vprašujejo pogledi »zakaj si ga vzela, ko ti zanj nič ni,« in ustrašila se je tega tako, da je naglo stopila mimo Jurja in pohitela v grad.

Prvi dnevi zakonskega življenja so prinesli Klarici brutalno razočaranje. Žalostila se je mnogo in začela se je tudi kesati storjenega koraka, na srečo je bila le malokdaj sama. Stari gospe in markizi Heleni je bilo na deželi dolgočasno. Nič nista prikrivali, da se čutita v Iliriji kakor v pro-

gnanstvu in da komaj čakata, kdaj bo marki zopet poklican na Francosko. V svoji osamelosti sta bili veseli, da je Klarica v hiši. Iskali sta njeno družbo kadar sta bili sami doma in vabili sta jo k sebi, kadar sta imeli goste. In ti so prihajali malone vsak dan iz Ljubljane; marki je bil pravzaprav najredkejši gost na gradu.

Ob sobotah je bila na gradu navadno velika pojedina in zbrala se je tedaj okrog stare markize vsa ljubljanska aristokracija, francoska in domača. Vsakdo je častil v stari markizi teto cesarjeve sva-kinje ali kaj pričakoval od njenega vpliva, in zato so se vsi radi odziviljali njenim vabilom. Od velikega lova sem je rad prihajal tudi maršal Marmont, če ne za dlje, vsaj za toliko časa, da je pozdravil staro markizo in njene goste ter pokramljal z ljubeznivo in pozorno markizo Heleno.

Le nerada in največ vsled želje svojega moža se je Klarica odzvala povabilu na tako priredbo, na prvo, ki se je vršila od njene poroke. Dokler je bil Hrast samec, ni bil nikdar povabljen na tako pojedino. Zdaj pa je dobil povabilo in ponosen je bil na Klarico, da mu je do tega pomagala, ponosen tem bolj, ker je iz tega sklepal, da je Klarica, četudi hči preproste hiše, doprinesla dokaz, da je po svoji izobrazbi in po svojem vedenju ravnovredna ponosnim aristokratkam.

Družba, ki se je zbirala, je bila mnogoštevilna, in dasi je bilo med gosti jako lepih dam, je Klarica vendar vzbudila občo pozornost. Kmalu so se mladi oficirji kar gnetli okrog nje. Zapazila je tudi, da jo je maršal Marmont ogledoval z očitnim zadovoljstvom, a zaman je čakala, da bi se zanjo zmenil tisti, ki ga je zagledala prvega, ko je stopila v sobo, marki d' Aureville. Ta ni imel za nikogar drugega časa, kakor za lepo in visoko damo, s katero je bil na dan velikega lova tolikokrat plesal, za princezino Dietrichstein. Držal se je, kakor je Klarica kmalu zapazila, samo princezinje in se ni premaknil od nje, dokler ni prišel lakaj naznanit, da je miza pogrnjena in pojedina pripravljena.

Klarica je sedela v bližini markija in princezinje Dietrichstein in je mogla slišati vsako besedo. V začetku se je trudila, da bi ne poslušala in ne razumela njiju pogovora, ali temu njenemu premagovanju je bilo kmalu konec. Tudi če bi ne bila hotela poslušati, bi vse slišala, si je rekla in si s tem tolažila vest, obenem pa pazila na vse, kar se je zdaj govorilo.

»Celo življenje ljubiti enega in istega moža, to je nekaj popolnoma nemogočega,« je s frivolno lahkomiselnostjo pripovedovala princezinja.»Vsaka ljubezen traja le nekaj časa: vzplamti, razvije se do silnosti strasti, potem pa začne pojemati in

končno ugasne. To izvira iz človeške narave in zato je bilo vedno tako in ostane tako.«

Princezinja se je smejala in smejal se je tudi marki d' Aureville. Klarica, ki je bila vzgojena v popolnoma drugih nazorih, se je kar ustrašila frivolnosti lepe princezinje in obrnila je svoje poglede nehote tja, kjer je sedela markiza Helena. Videla je, da je markiza vsa razvneta in da žari poleg nje sedeči maršal Marmont.

»Kdo ve, kake pogovore imata,« si je mislila Klarica. »Marki je popolnoma pozabil na svojo ženo, markiza na svojega moža. Živeti — uživati — to je njih vseh geslo.«

In pogovori so se pletli dalje, vse živahneje in vse frivolneje, tako da je postalo Klarici prav teško pri srcu in se ji je začelo dozdevati, da je njena ljubezen do markija največja blaznost.

Sredi največje zabave je prihitela pestunja klicat markizo, češ, da je njen sinek obolel. Nerada se je markiza oddaljila iz družbe v trenutku najboljše zabave. Klarica je to zapazila in se ponudila markizi, da gre ž njo in njena ponudba je bila sprejeta.

Otrok je kričal na vse grlo, a spoznati je bilo lahko, da mu ni ničesar. Jokal je in kričal kakor pač delajo otroci.

»To je že neznosno,« se je razjezila markiza. »Koliko sitnosti provzroči tak otrok s svojo trmo-glavostjo. Odličnega gosta imam v hiši, pa ga moram zapustiti, ker otrok neče mirovati, dokler ga ne vzamem na roke.«

Markiza je bila resnično nevoljna. Vzela je otroka in ker ni takoj utihnil, kakor je pričakovala, ga je lahko okrcala. Otrok je zdaj začel še huje kričati, da se je moralo slišati po vsem gradu.

Klarica je stala doslej v ozadju. Videč nestrpnost markize Helene, je stopila bliže in stegnila roke, da bi vzela otroka. Komaj jo je otrok zagledal, je utihnil; začudeno je gledal Klarico, potem se ji je nasmejal in se sklonil k nji. Klarica ga je vzela na roko in fantič se je začel veselo smejati in vriskati.

Klarica je hotela otroka zdaj zopet izročiti markizi, a dečko se je branil in se čvrsto oklenil Klarice.

»Kake uspehe imate danes, gospa Klarica,« se je smejala markiza. »Najprej ste zmešali glave vsem oficirjem in zdaj ste si osvojili še mojega sina. Vidite, tako je življenje. Komaj dve leti je star ta fantič in že ga veseli izpmemba. Kaj šele bo, kadar dorase.«

Klarica ni hotela razumeti markize. Stisnila je otroka k sebi in se zasukala ž njim.

»Če dovolite, gospa markiza, ostanem tu, dokler Charles ne zaspi.«

Markizi je ta ponudba prav prišla, kajti komaj je že čakala, da se vrne k maršalu Marmontu.

»Pravi angel ste, gospa Klarica,« je vzkliknila zadovoljno »in hvaležna sem vam za vašo prijaznost.«

In že se je zasukala in pobegnila iz sobe, ne da bi se še zmenila za svojega otroka, tako se ji je mudilo, da bi prišla zopet k maršalu.

Klarica je sedla in vzela malega Charlesa na kolena. Nekako ginjeno je ogledovala otroka, saj je bil sin onega moža, ki mu je bilo njeno srce brezmejno vdano. Nežno in z resnično ljubeznijo je otroku gladila lase in toplo ji je postalo v duši, prvič od ure, ko je postala žena Antona Hrasta.

Mali Charles se je dobro počutil pri Klarici. Nekaj časa se je še igral z njo, potem pa se je stisnil k njej in kmalu mirno zaspal. Klarica ga je položila na posteljo. Sklonila se je nadenj, kakor bi ga hotela objeti, a samo poljubu podoben dih je zadel njegovo lice. Potem je Klarica odšla.

Na hodniku jo je čakal Hrast z očitno nestrpnostjo.

»Ti si pa dolgo igrala pestunjo malega markija,« je rekel polglasno. Njegove besede niso bile

samo očitane, nego v še večji meri pritožba, da je moral toliko časa pogrešati svojo ženo.

»Nisem mogla prej oditi,« se je opravičevala Klarica, »otrok ni hotel zaspati.«

»Ne daj se zlorabljeni, Klarica,« je zopet dejal Hrast. »Ti še ne poznaš teh aristokratov. Brezobzirni so in vsakega brezobzirno izkoristijo, kdor se da. Ti boš itak imela sitno stališče, ker sem jaz le uslužbenec četudi ne markijev, nego graščinski in zato te svarim.« In mehko je dostavil: »Pa nikar ne misli, da sem ti hotel s tem kaj očitati, dasi mi je bilo dolgčas po tebi.«

Klarica je že vedela, da Hrast ne mara ne markija niti njegove žene. Samo staro markizo je imel rad in ji je bil resnično vdan, največ vsled tega, ker njemu nasproti ni nikdar kazala aristokratke, nego občevala z njim povse prijateljsko. Marki in njegova soproga pa sta bila vedno visoka in sta v Hrastu videla vedno uslužbenca in to je Hrasta od nekaj jezilo. Klarici ni bilo to prijetno. V svoji tajinstveni ljubezni do markija je želela, da bi bil tudi njen mož celi markijevi rodovini vdan in da bi imel vsaj nekoliko dobrohotne naklonjenosti do onega, ki ga je njeno srce ljubilo in občudovalo.

Klarica je uvidevala, da tega ne doseže. Spoznala je bila v kratkih dneh, da je Hrast pravi sin

kmetskih staršev. V njegovih žilah se je še pretakalo stoletno sovraštvo tlačanov do grajske gospode. Naj bi gospodoval na gradu kdorkoli — Hrast bi mu bil zvesto služil, a bi ga tudi iskreno sovražil, vsaj na dnu njegove duše bi tlelo tako sovraštvo. Klarica si je rekla, da bi Hrast sovražil tudi najblažjega gospodarja že zaradi tega, ker bi bil njegov gospodar.

Klarica je bila drugačne nature. Vzrasla je v svobodni imoviti hiši, v popolni neodvisnosti in vzgojena je bila v samostanu, kakor gosposka dekleta. Njej je bilo neumljivo, da more služabnik sovražiti svojega gospodarja samo zato, ker je služabnik, oni drugi pa gospodar.

To popolnoma različno čuvstvovanje je vzbudilo v Klarici nekako hladnost do Hrasta, kajti videla je v teh Hrastovih lastnostih samo dokaz, da je njen mož še vedno kmetski človek, da je njegova civiliziranost samo zunanja, njegovo čuvstvovanje in mišljenje pa še vedno brutalno, kar ji je bilo skrajno nesimpatično.

Z nobeno besedo ni izdala svojih misli. Bila je Hrastu vzorna žena, vedno ljubezniva, vedno pozorna, vedno skrbna. Niti najmanjša stvarica ni izdala, da je Klarica vse svoje življenje postavila na lažnjivo podlago. Če je vročekrvni Hrast včasih tudi zapazil, da je Klarica hladna napram njemu,

nikdar ni imel niti najmanjšega vzroka postati ljubosumen. To čuvstvo mu je postalo popolnoma tuje. Včasih se je Hrastu pač dozdevalo, da Klarico nekaj loči od njega, a sodil je, da je to le njegova nezadostna izobrazba. »Prefina je, prenežna in preveč omikana,« je zavzdihnil sam pri sebi v takih trenutkih in se tolažil, da se ga Klarica sčasoma že privadi.

Gozdni paznik Juri je opazil vse to, kar je opazoval Hrast, a imel je boljše oči in treznejšo sodbo. Od poroke je prišel Juri samo dvakrat na grad. Vselej je ostal samo prav malo časa, nič več kot je bilo neizogibno potrebno. Nikdar ni ničesar opomnil, nikdar ničesar rekel. Samo gledal je kakor jastreb okrog sebe. Klarica se ga kar ni mogla navaditi. Nekako strah jo je bilo, če je uzrla pred seboj njegov trdi obraz in čutila na sebi njegove ostre poglede; vselej se ji je zdelo, da tli v teh pogledih nasprotje in grožnja. Skrbelo jo je, da tajnost, ki jo je znala prikriti in utajiti svoji sestri in ki jo je znala prikrivati možu, niti na dnu njenega srca ni varno skrita pred Jurjevimi pogledi.

Pa, kakor je bila Klarica tudi razočarana od frivolne lahkoživosti, ki je vladala v krogih, v katerih je zdaj morala občevati, kakor jo je bolelo, da jo marki ne vidi, da je njen mož tako preprost

in v svojem srcu sirov, da se ga ne more privaditi ter da ji je Juri sovražen — na vse to je pozabila, kadar je mali Charles ovil svoji tolsti ročici okrog njenega vratu.

Ljubezen malega Charlesa ji je pridobila tudi ljubezen njegove matere. Markiza Helena je kmalu prišla do spoznanja, da je gozdarjeva žena pač rodom iz preproste hiše, a da je izobražena in vzgojena bolje, kakor marsikaka aristokratka. Že da je Klarica znala bolje francoski, kakor kranjske aristokratke, je naredilo dober vtisk, in ko sta stara gospa in markiza Helena videli, kako se je mali Charles zaljubil v Klarico, sta ji postali pravi prijateljici. Markiza Helena je kar cele popoldneve presedela pri Klarici.

»Čudno, da se tako razumeva,« je nekega dne menila markiza Helena. »Pravzaprav sva popolnoma različnega značaja. Jaz sem vesela in lahko-miselna, vi ste pa resni tudi takrat, kadar ste veseli. To je sicer navidezno nemogoče, v resnici pa je tako. Jaz sem najbolj srečna, kadar na nič ne mislim, vi, Klarica, pa imate vedno težke misli.«

»Jaz — markiza! Motite se!«

»O ne! Nič se ne motim. Poznam vas zdaj in prepričana sem, da mnogo mislite in o resnih rečeh. Vprašala sem se že dostikrat, kaj bi moglo to biti, a ne najdem odgovora. Morda sem preveč

površna in premalo bistroumna. A to je gotovo . . .«

Markiza se je nagnila h Klarici in ji zašepetala na uho:

»Nekaj nosite v srcu, česar nočete nikomur razodeti.«

Klarica je zardela do las, a na srečo ni markiza Helena svojim lastnim besedam pripisovala posebnega pomena, jih izgovorila le, ker so ji slučajno prišle na jezik in vsled tega tudi ni zapazila, kak učinek so napravile te besede.

VII.

V svoji prostorni sobi v prvem nadstropju takrat jako imenitne hiše, ki stoji še dandanes v Gosposkih ulicah v Ljubljani poleg »Narodne kavarne«, je zimskega popoldne ležala princezinja Dietrichstein na razkošni zofi in se je dolgočasila. Zunaj je bil trd mraz in melo je na vso moč, v sobi je bilo vroče, ker je v kaminu neprestano plapolal ogenj. Princezinja je bila namreč vajena nositi kar mogoče lahke, tanke obleke in zlasti doma se je oblačila v toilette, kakršne ni v Ljubljani nihče nosil, kakršne pa so bile moderne v Parizu za časa direktorija. Ugajale so ji te lahne, skoro prozorne obleke, ker so samo toliko zaodevale telo, kolikor je bilo največ potrebno, in je bujna lepota oblik prišla do veliko večje veljave.

Princezinja se je dolgočasila. Nekaj časa se je igrala s svojim svilodlakim kužkom, potem ga je brezobzirno pahnila od sebe, se vrgla na zofo in sklenivši roke pod glavo začela zevati.

»Tak dan, tak dan,« je vzdihovala. »Nikogar ni na obisk in nikamor ni mogoče iti. Še umrla bom samega dolgočasje.«

Soba, v kateri je vladala polutema zimskega popoldneva, je bila pač bogato opremljena s starim dragocenim pohištvom in svilenimi preprogami, a nič ni bilo v njej tistega, kar obiskovalcu na prvi pogled razodene, da je soba bivališče imovite ženske, ki ima svoj okus in svojo individualnost.

»V vaši sobi je prav tako, kakor v kakem hotelu za kralje.« To sodbo je princezinja že večkrat slišala iz ust svojih obiskovalcev in bila je še nekako ponosna nanjo, češ, da je pri njej vsaj drugače, kakor pri drugih damah.

Princezinja je bila že iz dekliških let. Imela je pač že mnogo snubcev, a nobeden ni našel milosti v njenih očeh. Njen oče se ni dosti brigal zanjo in ji je puščal popolno svobodo; bil je že star in bolehen in ni imel več moči kljubovati volji in zahtevam svoje hčere. Princezinja je delala kar je hotela in storila, kar ji je prišlo na misel. V začetku so se ji ljudje čudili, a naposled so se privadili njenemu ekscentričnemu početju, zlasti ker je imela v tem oziru tekmovalko v svoji prijateljici baronici Cojzovi. Šušljalo se je po mestu, da je imela princezinja ne le mnogo snubcev, nego tudi že marsi-

kakega ljubimca, a gotovega ni nihče nič vedel povedati, in tako so te govorice kmalu utihnile.

Ravno ko se je princezinja vpraševala, kaj naj bi počela, da si krati čas, je vstopila njena hišna.

»Kaj je?« je vprašala princezinja svojo služabnico in zaupnico.

»Neki gospod —«

»Kakšen je?«

»Lep, mlad in eleganten, prav po vašem okusu,« je odgovorila hišna s tisto predrzno zaupnostjo, ki je lastna poslom, kadar se zavedajo, da kaj vedo, kar naj bi ostalo svetu prikrito.

»Naj vstopi,« je zaukazala princezinja. Iz odgovora, ki ga ji je dala hišna, je že posnela, kdo da je obiskovalec. Kdor je bil najbolj v milosti pri princezinji, tistega je hišna vedno naznanjala z besedami: »Lep, mlad, eleganten gospod.«

V sobo je vstopil marki d' Aureville. S porednim usmevom je zaprla hišna za seboj vrata, a tako počasi, da je še videla, kako se je princezinja dvignila z zofe in ji je marki poljubil roko.

»Torej sem prav slutila . . .«

Princezinja ni mogla dalje govoriti. Marki ji je bil položil roko okrog vratu. Nagnila je glavo, zatisnila oči in kakor omamljena ležeč na njegovi

roki trpela njegov dolgi mehki poljub na svojih polodprtih mokrih ustnah.

»Krasna si, princezinja moja,« je šepetal marki; »tvoja lepota me prevzema . . .«

Princezinja se je veselo in glasno nasmejala.

»Ali si zato pri tem vremenu potoval iz grada v Ljubljano, da mi to novico poveš?«

»Da, princezinja moja,« je odgovoril marki in se je vsedel na stolček, ki si ga je bil primaknil k zofi. »A če me količkaj ljubiš, nikar ne govori o tej strašni kolibi, kjer sem primoran prebivati, ker v tej nesrečni Ljubljani ni dobiti primernega in udobnega stanovanja.«

»Ah, da — kako to, da prebivaš še vedno v tem ubožnem gradiču? Saj imaš vendar svoje, četudi nezadostno stanovanje v mestu.«

»Moja mati in moja žena sta našli tam zunaj nekako prijateljico, in ne marata priti niti čez zimo v mesto. Ženo bi še pripravil, da bi šla v mesto, saj se rada zabava in maršal Marmont prireja rad sijajne večere, toda moja mati se nikakor ne da pregovoriti.«

Lahen, nekoliko poreden in prezirljiv nasmeh je šinil princezinji čez obraz. Pri vratih prislušujoča hišna pa se je polglasno zakrohotala.

»Ta marki je ravno tako neumen, kakor vsi moški,« je rekla sama pri sebi. »Niti tega ne pojmi,

da njegova mati neče v mesto, ker je v strahu, da bi se zgodila med maršalom in med markizo Heleno kaka nesreča.«

V sobi princezinje Dietrichstein je bila že nastala popolna tema.

»Povej mi kaj novega,« je rekla princezinja in se pregibala po zofi, kakor bi iskala najudobnejšo lego.

»Novic z dežele hočeš?« se je čudil marki. »Prišel sem v mesto vzlic mrazu in snegu, da bi tebe videl — a v sobi je tema — in da bi s teboj pokramljal o ljubljanskih novicah.«

Nagloma se je dvignila princezinja z zofe.

»Moj dragi marki — vidim, da me več ne ljubite.«

»Princezinja!« Kar ustrašil se je marki in planil s svojega stolčka. »Kaj vendar govorite?«

»Da — me — ne — ljubite,« je poudarjaje vsako besedo rekla princezinja. »To je resnica.«

»Ne princezinja.«

»Da, marki. Zdaj je že pol leta, kar sva se prvič videla. Ali se še spominjate tistega sprejema v škofiji, pri katerem sem bila predstavljena pri maršalu?«

»Da.«

»Ker sem vam ugajala, ste izpraševali po meni in moji prijateljici baronici Cojzovi ste za-

upali, da bi prav radi začeli z menoj ljubezensko razmerje. Mislili ste si: Ta princezinja — to bi bilo nekaj — poskusimo.«

»Milostiva princezinja, prosim vas, kaj vendar mislite?«

»A saj vam tega nič ne zamerim, dragi marki, nasprotno. Tako krepostna pa le ni nobena ženska, da bi bila razžaljena, če kdo po njej zahrepeni. Čim manj spoštljive želje imajo moški glede kake ženske, toliko bolj laskavo je to zanjo.«

»Princezinja,« je ječal marki, ki ga je ta cinizem spravljal v vse večjo zadrego. »Kar mi tu pripovedujete, so izrodki vaše fantazije . . .«

»Kaj še, dragi marki. Kar sem povedala, je gola resnica. Tako kakor jaz, mislijo vse ženske, samo da je malokatera tako odkritosrčna, kakor sem jaz.«

Marki bi bil rad zasukal pogovor na kak drug predmet, a princezinja ga je prekinila pri prvih besedah.

»Le mirno sedite, marki, in poslušajte, kar vam bom še povedala. Torej, ko sem videla, da me občudujete, ko sem iz vaših oči spoznala vaše želje, mi je to ugajalo. Poznavalec ste ženskih lepôt, to pričajo različna razmerja, ki ste jih že imeli. Svojo hvaležnost za to sem vam izkazala s tem, da sem vam dovolila nekaj poljubov.«

Marki se je hitro nagnil nad princezinjo in je poskusil jo poljubiti, a princezinja je bila hitrejša in je to preprečila.

»Nisem vam rekla, da začnete iznova.«

»Škoda! Tolmačil sem tako vaše besede . . .«

»Tolmačili ste jih napačno. Moj sklep je, da boji sedaj konec teh poljubov. Nagradila sem vas bogato za vaše občudovanje, tako da se ne morete pritoževati. Odslej bo drugače, kajti do resnične ljubezni ne sme priti med nama.«

»Zakaj ne?«

»Ker me ne ljubite in me nikdar ne bodete ljubili, moj dragi marki, in ker sem jaz — nevesta.«

Markija je kar streslo, tako ga je presenetila ta novica.

»Kako pravite, princezinja? Vi ste nevesta?«

»Da, moj ljubi marki. Srečna nevesta, če hočete. Svojega ženina poznam še izza otroških let. Včasih sem se ga branila, a zdaj, ko sem spoznala življenje, vidim, da je bil vedno najbližji mojemu srcu.«

»A sem in tam ga je vendar kdo malo v ozadje potisnil.«

»O, da,« je ravnodušno menila princezinja. »To se lahko vsakemu primeri, če so njegovi tekmeči pogumnejši. Toda spoznala sem četudi nekoliko kasno njegove izredne vrline in zato se hočem

ž njim poročiti. Vi, ljubi marki, ste prvi človek, kateremu sem zaupala to skrivnost svojega srca in ne dvomim, da se čutite počaščenega.«

»Ginjen in počaščen sem, dražestna princezinja . . .«

»A nekoliko vas vendar jezi, kaj ne? Ah, nikar ne mislite, da sem vam zaupala svojo krivnost samo, da bi vas naredila nekoliko ljubosumnega. Povedala sem vam to, da bi me bolje spoznali in pravičneje sodili.«

»Milostiva ,princezinja,« je vzkliknil marki »verujte mi, da sem vas vedno pravično sodil, dasi vas prav nič ne poznam, ker vas kakor drugih žensk sploh ni nikdar spoznati. Niti mož, ki je že obhajal zlato poroko, ne more reči, da pozna svojo ženo.«

»Nehajte, marki, in poslušajte me dalje. Rada priznam, da sem koketna. Kaj morem za to? Veseli me, da me imajo moški radi in da jim ugajam in da mi to povedo in dokažejo, zato koketiram ž njimi. Saj koketiranje nima drugega namena, kakor delati moškim pogum, da razodenejo svoje misli in svoja čuvstva. Samo borniranci si domišljujejo, da se s koketiranjem že delajo obljuje.«

»To umevanje vam dela vso čast, princezinja. Ta logika!«

Princezinja je nagnila glavo v znak hvaležnosti za to priznanje.

»Toda, vidite, dragi marki, sčasoma se vsaka ženska naveliča takih čestilcev in želja jo obide, da postane deležna resnične ljubezni in resnične vdanosti. Ne zadostuje ji več, da je samo ljubljena, tudi sama hoče ljubiti. Izkratka, obide jo želja, da se omoži. V tem položaju sem zdaj jaz. Moj ženin je kot zvest Avstrijanec zapustil Ilirijo, čim je prišla pod francosko gospodstvo. Na Dunaju živi in njegovo srce koprni v brezmejni ljubezni po meni . . .«

»Pa vendar ne mislite zapustiti Ljubljane in se preseliti na Dunaj?«

Marki je bil resnično prestrašen, zakaj smatral je vse govorjenje tako lepe in tako pokvarjene princezinje zgolj za koketnost. V trenutku, ko je izvedel, da ga utegne princezinja zapustiti, je šele prav spoznal, koliko mu je zanjo.

»Nisem se še odločila,« je rekla princezinja. »Svojemu ženinu —«

»Kdo je ta srečni človek?« je vzkliknil marki. »Kako se zove?«

»Tega vam ni treba vedeti. Vi bi ga dali še aretovati in kot avstrijskega vohuna ustreliti, če bi se iz ljubezni do mene vtihotapil v Ljubljano, če bi prišel sem, samo da bi mene videl. Dovolj je, če vam povem, da živi na Dunaju. Ko je bil prisiljen,

oditi iz svoje domovine, mu nalašč nisem sledila. Hotela sem, naj bo celo leto daleč od mene; v tem času se pokaže, če me res tako ljubi, da je vreden, postati moj mož.«

Princezinja je naglo vstala z zofe, stopila k mizici pri oknu in vzela iz predala drobno pismo.

»Prepričala sem se, da je moj ženin vreden moje ljubezni. Moje tekmovalke so celo leto skrbele za to, da je vsak dan kaj slabega izvedel o meni. Tudi o vas so mu mnogo sporočile. A ničesar ni verjel. Njegovo zaupanje je neomejeno, tako zaupanje pa izvira samo iz globoke, vroče in resnične ljubezni. Vi, dragi marki, niste zmožni take ljubezni . . .«

Princezinja ni mogla dalje govoriti, kajti marki je bil nenadoma planil pokonci, jo objel in stisnil k sebi in skoro brezsapno drhteč šepetal:

»Ne, motiš se, saj te ljubim, strastno, blazno te ljubim, z vso silo brezmejnega hrepenenja. Res je, kar si prej rekla. Videl sem mnogo, doživel sem mnogo in ljubil brez števila žensk. Brez iluzij sem, skeptik in cinik, a če vzlic temu blazno hrepenim po tebi, si lahko misliš, kako globoka in močna mora biti moja ljubezen.«

Stiskal jo je k sebi in ji strastno poljubljal usta, oči in lase in princezinja je to trpela in drhteč vračala te poljube. Šele opetovano trkanje na

vrata je vzbudilo princezinjo iz njene sladke omamljenosti.

Poravnala si je lase in šele potem velela »noter«.

Hišna je prinesla na srebrnem krožniku vizitko. Princezinja jo je prečitala in kratko rekla: »Prosim gospoda, naj izvoli.«

V sobo je vstopil majhen, eleganten gospod, temne polti in velikih veselih oči.

»Graščak baron Gall — marki d' Aureville.« Tako je princezinja predstavila svoja obiskovalca in oba sta v trenutku čutila, da sta tekmovalca in vsled tega sovražnika. Priklonila sta se drug drugemu, a nihče ni izpregovoril besedice. Oba sta tudi zapazila zagonetni usmev, ki se je pojavil na ustnih princezinje, a vsak si ga je drugače tolmačil. Baron Gall je mislil, da je ta usmev izraz zadrege, ker je zasačil princezinjo v družbi markija, ki ga je smatral za svojega tekmovalca, marki pa je sodil, da se mu princezinja posmehuje, ker ji je bil ravnokar razodel, kako globoka in iskrena je njegova ljubezen, zdaj pa vidi pred seboj tistega, ki je morda srečnejši od njega.

»Duhovita je in hudobna,« si je rekel marki. »Posmehuje se mi, ker sem se je hotel polastiti, a se mi ni posrečilo in ker je to preprečil tisti človek, ki hodi z ravno tistimi nameni semkaj, kakor jaz.«

Prisiljeni pogovor, ki se je počasi razvil, je bil mučen tako baronu, kakor markiju in oba sta hitela, da sta mu naredila konec. Princezinja se je hudo-mušno smejala, ko sta morala skupno oditi in se drug drugemu delati prijazna, dasi je v njih dušah tlelo sovraštvo.

VIII.

Maršal Marmont je smatral za svojo glavno nalogo, pridobiti simpatije domačega prebivalstva za francosko cesarstvo. Francosko okupacijo je z resničnim veseljem pozdravilo samo malo število slovenskih narodnjakov in tisti tudi maloštevilni krogi, ki so bili sovražni krutemu policijskemu sistemu avstrijskemu. Pridobiti vse tiste, ki so simpatizirali še z Avstrijo, ali ki so se ravnodušno podvrgli novim gospodarjem, je bilo toliko težje, ker je imela dunajska vlada še vedno vse polno agentov in emisarjev na Kranjskem, ki so prebivalstvo hujskali proti Francozom. Marmont je pazil na vse, da si pridobi naklonjenost prebivalstva. V prvi vrsti je gledal na ženstvo, dobro vedoč, da so ženske najboljše agitatorice. Zaradi ljubljanskega ženstva je prirejal vsakovrstne izlete, zabave, koncerte in ples, in obneslo se mu je to tako dobro, da so celo žene in hčere plačanih avstrijskih emisarjev stale na njegovi strani.

Ko se je zaznalo, da pripravlja maršal v sijajno prenovljenih prostorih ljubljanske škofije — kjer je Marmont stanoval — veliko maskarado s plesom, je bila ne le vsa Ljubljana pokonci, nego celo dežela. Na svojih graščinah prebivajoči plemiči so s svojimi rodovinami prihiteli v Ljubljano in bilo jih je toliko, da je v mestu nastalo največje pomanjkanje stanovanj. Krojači in šivilje so imeli toliko posla, da so se posamični premožnejši ljudje peljali v trdi zimi, seveda z vozom, v Trst in celo v Gradec iskat kostumov.

Tudi rodovina markija d' Aureville je zapustila za nekaj časa Kušljanov grad in se je preselila v mesto, dasi je bilo markijevo mestno stanovanje razmeroma skromno. Marki je stanoval v hiši na sedanjem Turjaškem trgu, tam, kjer stoji zdaj bivši »Katoliški dom«. Markiza Helena je tudi dosegla, da je šla Klarica ž njo.

Maršal Marmont jo je sedaj jako pogostoma obiskoval. Prišel je malone vsak dan vsaj za nekaj trenutkov, in ti trenotki so bili markizi Heleni toliko ljubši, ker je bil njen mož zadnje čase neprestano čemeren in zlovoljen ter tako razburljiv, da se vpričo njega še smejati ni več upala.

Markijeva čemernost in zlovoljnost pa ni izvirala iz ljubosumnosti zaradi maršala, marveč iz jeze, da princezinja Dietrichstein ni več sprejemala

njegovih obiskov. Oglašil se je vsak dan pri nji in vsak dan mu je lokava hišna z ironičnim sožaljem povedala, da Njene svetlosti ni doma.

Zgodilo se je pa nekega dne, da je marki po takem odgovoru trdo prijel hišno in ker se je pri ti priliki zmuznilo iz njegovih rok nekaj srebrnjakov, mu je hišna priznala, da se mudi pri princezinji baron Gall. Še nikdar ni bil marki tako jezen, kakor ta dan, ker je bilo to največje žaljenje njegovega samoljubja in največje ponižanje, kar jih je doživel. V svoji razburjenosti je zasedel konja in jezdil vzlic mrazu in metežu več ur po mestni okolici ter se vrnil šele v mraku domov.

Na hodniku je izvedel, da je v salonu maršal Marmont in da mu delata družbo markiza Helena in stara gospa. Ker se mu ni ljubilo, klanjati se v tem razpoloženju maršalu in igrati vljudnega so-proga, je šel v stransko sobo, kjer se je vlegel na zofo in se vdal svojim neprijaznim mislim. Vrata iz sobe v salon so bila samo priprta in tako je marki nehote slišal ves pogovor svoje žene z maršalom.

Zanimal ga ta pogovor ni, kajti sukal se je zgolj okrog napovedane maskarade. Na veliki mizi v salonu je bilo razgrnjeno vsakovrstno fino blago. Markiza je že več dni izbirala, a ni se mogla odločiti, ker si je vsak dan zaželela drugo masko.

»Najbolje bi vam pristojalo, če bi se oblekli kot Benečanka,« je menil maršal Marmont, ki je na obiskih pri markizi Heleni pozabil na vse velike vojaške, državniške in politiške skrbi in je s sicer ljubeznivo a plitvo markizo kramljial kakor kak študent. »Nadvse bi bili pikantni in benečanski kostum bi vam toliko bolje pristojal, ker imate beneškozlate lase.«

»Ne vem — nič mi ne ugajajo taki kostumi, ker nimam nič smisla za ljudske noše,« je odgovorila markiza. »Rada bi imela ne samo slikovit, nego tudi dragocen kostum. Čemu pa imam toliko starega lišpa, če ga ne morem nikdar rabiti?«

»Kaj, ko bi se oblekli kot benečanska patri-cijka,« je menila Klarica. »Imeli bi lahko slikovit in bogat kostum in ves svoj lišp bi lahko uporabili.«

»Da — to bi bilo nekaj,« je vzradoščena vzkliknila markiza. »Soproge beneških dožev — to so bile neke vrste kraljice, bogatejše in mogočnejše kakor marsikatera prava kraljica.«

Z nervozno hitrostjo je poiskala markiza vse knjige, kar jih je ležalo po stolah in jih znesla na mizo.

»Tu so med drugimi kostumi gotovo slikani tudi stari kostumi beneških patricijk. A, ljubi maršal, pomagajte mi iskati.«

Listala je po knjigah. Maršal je stopil poleg nje in se nagnil na mizo. Tesno sta stala drug poleg drugega. Njune roke so se pogostoma zadevale in skoro sta se dotaknili lici.

Listala sta dalje, a Klarica je zapazila, da jima že ni več za slike, da je bližina njiju teles začela vplivati na njiju živce. Maršal je položil svojo roko na markizino roko in ni več gledal v knjigo, nego na markizo in tudi markiza je začela drhteti in rdečica ji je silila v lice.

»Ah, ljuba Klarica, bodite tako prijazni in prinesite ves moj lišp,« je naenkrat nekako plaho rekla markiza. »Laglje bo izbrati blago in določiti barve, če je lišp pri rokah. Medtem poiščeva z maršalom slike.«

Nerada je šla Klarica iz sobe. Rada bi bila z očmi posvarila markizo, ki pa se ni upala dvigniti pogleda od knjig, kakor bi se bala, da je uganila Klarica njen namen in kakor bi se hotela umakniti njenemu posvarilu.

Maršal Marmont je sledil odhajajoči Klarici z očmi. Komaj je bila vrata zaprla za seboj, je že položil svojo roko markizi Heleni okrog pasa, dihnil rahel poljub na njene lase in potem so njegove ustne iskale njenih usten.

Maršal je bil pač vajen lahkih zmag nad ženskimi srci in to ga je zapeljalo, da je tudi pri mar-

kizi Heleni prezrl tisto nežnočutnost, ki jo zahtevajo prav v takih trenotkih mehke ženske. Vsaj nekaj ljubih, nežnih besed bi bila markiza rada čula, predno jo je maršal poskusil poljubiti, a da ji je kar roko položil okrog pasa in jo hotel poljubiti, to jo je prestrašilo. Ubrnila se je maršalovega poljuba in se izvila iz njegovih rok.

»Ne — ne — nikakor ne,« je polglasno vzkliknila in se umaknila od mize za nekaj korakov.

V maršalu pa je že vrela kri. Z močnimi rokami je prijel markizo in jo privil k sebi.

»Zakaj ne?« je vprašal teško sopeč in zopet poskusil Heleno poljubiti.

A zopet se ga je, četudi le teško, ubranila.

»Ne — ne — ne pustim se poljubiti. Ostati hočem poštena žena.«

»Helena — nikar se me ne branite. Ali me ne ljubite?«

»Sama ne vem . . . morda . . . prej se mi je zdelo da, zato sem poslala Klarico iz sobe . . . a zdaj . . .«

»Jaz vas ljubim, Helena, brezmejno vas ljubim. Nikar me ne pehajte od sebe. Zakaj bi me ne ljubili? Saj vendar veste, da vas vaš mož ne ljubi . . . Da, vaš mož vas vara . . .«

»Tega ne verjamem. Pa, če je tudi res — kaj zato? Ali me to opraviči varati njega? Niti iz osvete nečem izgubiti svojega poštenja.«

»Markiza . . . Helena . . . ne bodite tako neusmiljeni . . . jaz vas ljubim in pokazali ste mi že dostikrat, da me ljubite tudi vi. Ali mar nimava pravice, postati srečna in uživati slast svoje ljubezni.«

Veliki, močni mož je strastno stiskal drhtečo mlado ženo k sebi in ji poljubljal cvetoča ustna tako vroče, da je vsa premagana ležala na njegovih prsih. Odpora ni bilo več . . .

V tem hipu so iz sosedne sobe zadoneli koraki in maršal je moral izpustiti markizo. Za nekaj trenutkov je vstopila v sobo Klarica, noseč na rokah celo skladovnico vsakovrstnih šatulj, v katerih je markiza hranila svoj lišp. Klarica je morala slišati poljubovanje, kajti bila je bleda kakor zid in se je komaj premagovala. Markiza Helena je na prvi pogled spoznala, da ve Klarica zdaj vse in strah jo je prešinil, da misli Klarica morda več, kot se je v resnici zgodilo.

Tudi Klarica je, čeprav le naglo, pogledala markizo, a njene misli so bile vse drugačne kakor sta menila Helena in maršal Marmont.

Grenka čuvstva so objela Klaričino dušo. »Taka je torej žena tistega moža, ki ga ljubiš z vso

silo svojega srca,« si je rekla Klarica, razvrščajoč lišp po mizi. »Ti spoštuješ zakonske pravice te žene kot nekaj tako svetega, da zatiraš in udušuješ svojo ljubezen do njenega moža, ona sama pa zaničuje svoje najsvetejše dolžnosti.«

Klaričino vedenje je vzbudilo v markizi vest. Spreletelo jo je spoznanje, da se je izpozabila in v trenutku je bila že tudi odločena, da popravi, kar je storila. S tem sklepom je dobila že tudi oblast nad seboj. Postala je mirna. Pomagala je jemati lišp iz šatulj in kar tako mimogrede, kakor bi bila z maršalom govorila o popolnoma brezpomembnih rečeh, je naenkrat rekla:

»Premislila sem, kar sva prej govorila. Sicer premišljam le malokdaj resno o kaki stvari, a zdaj se je zgodilo.«

Maršal je seveda umel, kaj hoče doseči markiza s temi besedami.

»Kako ste se odločili, markiza?«

»Najbolje bo, da o tej stvari več ne govoriva.«

Markiza je menila, da je s tem premotila Klarico in obenem povedala maršalu, kar mu je hotela povedati, naj namreč ne goji nobenih upanj, da postane njegova ljubica vzlic vsemu, kar se je bilo med njima zgodilo. Njen sklep je bil trden in to jo je navdajalo z veseljem in s ponosom. Čutila je v

svojem srcu neko zadoščenje, da je premagala veliko skušnjavo. Tako ji je bilo, kakor da je šla skozi velik plamen, čutila pač njegovo vročino, a se rešila iz njega nedotaknjena. Ta njena zavest ji je dala moč, da se je vedla naravno in je mogla neprisiljeno in kakor po navadi občevati s Klarico.

Posvetovanje markize Helene s Klarico o maskeradi je bilo sedaj tako strokovnjaško, da se ga je maršal Marmont kaj hitro naveličal, zlasti ker ni mogel ujeti nobenega pogleda več, ki bi mu bil dal upanje, da markiza Helena še ni izrekla zadnje besede.

Ko je bil maršal odšel, se je v sosednji sobi vzdignil marki d' Aureville z zofe in leno stezal svoje ude. Slišal je bil vse, kar se je zgodilo med maršalom in med njegovo ženo, a vznemirilo ga to ni.

»Moja Helenica ima tudi svoj romanček,« je zevajoč rekel sam pri sebi. »Dokler me ne osmeši, naj se le zabava, saj v tej dolgočasni Ljubljani itak nima nič veselja.«

To je bilo vse, kar si je marki mislil, a da se njegova žena zapeljivemu maršalu ni vdala, to mu je bilo vendar prijetno, to je laskavo njegovemu samoljubju in ga vsaj deloma potolažilo za neprijetnosti in poniževanja, ki mu jih je provzročala princezinja Dietrichstein.

Pustil je Heleno in Klarico pri niju posvetovanjih o toaleti in o lišpu za veliko maskerado in šel iskat razvedrila in zabave v Koloretovo kavarno, kjer je bilo zbirališče francoskih oficirjev in kjer se je kartalo in popivalo cele noči.

IX.

Lahkoživost ni v Ljubljani nikdar slavila takih triumfov, kakor za francoske okupacije. Francoski oficirji, uradniki in vojaki so dajali slabe zglede in Ljubljančanje so te zglede zvesto posnemali. S Francozi vred je prišlo v Ljubljano tudi mnogo tujega, velikomestnega življenja vajenega ženstva, ki je pripadalo najrazličnejšim slojem in je v vseh krogih razširjalo nazore in navade, ki so bile dotlej malomeščanskim Ljubljančanom popolnoma neznane, ali so se jim vsaj zdele gorostasne, nenravne in naravnost strašne.

V teh časih so bile cerkve vedno prazne, plesišča in zabavališča pa vedno prenapolnjena. Zlasti priljubljene so bile maskerade v gledališču, kamor je vse drlo, kar se je hotelo veseliti in uživati. Na te maskerade so hodile odlične dame in ženske, o katerih nravnosti ni bilo nobenih dvomov, visoki dostojanstveniki in sumljive eksistence, da, zapiski izza tistih časov trde, da so se celo nekateri višji

duhovniki spozabili tako daleč, da so zlezli v harlekinsko odejo in zavarovani s krinko pred spoznanjem polagali svojo krepost na žrtvenik boginje Venere.

V taki noči, ko je na maskeradi v gledališču razposajenost že prevzemala najkrepostnejše ljudi in prekoračevala že zadnje meje dopustnosti, sta stopila iz gledališča v črn domino oblečen mož in v bel domino oblečena ženska. Postala sta pred gledališčem, kakor bi bila brez sape in bi se hotela oddahnuti. Na trgu pred gledališčem je bilo vse tiho in mirno. Mesec je osvetljeval visoke gomile zamrzlega snega in sipal svoje svetlobo na zidovje kapucinskega samostana, ki je takrat stal na vogalu sedanje »Zvezde« nasproti deželnemu dvorcu.

»Nič sumljivega ni videti,« je rekel mož v črnem dominu. »Sploh ni žive duše na cesti — torej lahko greva.«

»O, nikar ne mislite, da me je strah,« se je zasmejala dama v belem dominu, »celo ne v vaši družbi, le tega ne bi rada, da bi vi imeli kakih neprilik doma.«

In princezinja Dietrichstein je pogumno snela masko in jo zasukala po zraku, v tem ko se je z drugo roko oklenila markija d' Aureville, v čigar spremstvu se je bila udeležila ljudske maskerade

v gledališču. Sama je bila prišla na to misel. Markiza Helena je zapustila za več dni Ljubljano, hoteč se umakniti obiskom maršala Marmonta, in njeni soprog je te »zakonske počitnice« porabil za vsakovrstne izlete s princezinjo Dietrichstein, ki ga je bila zopet milostno sprejela in se srčno smejala obupnemu tekmovanju med markijem d'Aurevillom in baronom Gallom.

Počasi sta šla marki in princezinja od gledališča proti Gosposkim ulicam.

»Hvaležna sem vam, da ste me peljali na ples,« je rekla princezinja. »Kar sem videla, me je resnično zanimalo. Bilo je včasih prav nespodobno, nekako sirovo celo, a zdi se mi, da se je v vsem tem izražala le življenska moč teh ljudi in njih silna želja po uživanju. Ali ste opazovali tisto žensko, ki je bila oblečena kot Egipčanka, in tistega moškega v kapucinski halji, ki je ves večer plesal samo ž njo. Kako jo je držal... Kako jo je stiskal k sebi... Kako so žarele njegove oči... In ona! Drhtela je, pogledi so se ji vnemali, in ko jo je konec plesa kar pričo vseh ljudi poljubil, je takorokoč omedlela na njegovih rokah. Bilo je nekaj živalskega v tem prizoru in vendar je bilo lepo.«

»To je ljubezen,« je dihnil marki in je poljubil svoji spremljevalki roko. »Prava ljubezen ne računa nič in nima nobenih ozirov.«

»Kdo sta bila neki ta dva?« je nadaljevala princezinja, kakor bi govorila sama s seboj. »Kako čudni ljudje so bili pač zbrani na tej maskeradi. Spoznalo se je samo po dragocenosti blaga in lišpa, kakim slojem pripadajo. Videla sem krasne svilene obleke in dragocene demante, in videla prav preproste, da, celo revne kostume. Kaj prihajajo na te plese res tudi ubijalci, tatovi in vlačuge?«

»Pride kdor hoče,« je odgovoril marki. »Nikogar ne vprašajo, kdo da je in kaj da je. Tudi ubijalci in vlačuge se lahko ljubijo, saj so ljudje, kakor drugi.«

Molče sta storila nekaj korakov.

»Tudi midva se ljubiva, ali ne?« je nenadoma vprašal marki. »Jaz vas ljubim in koprnim po vas...«

Princezinja ni takoj odgovorila. Zatrepetali so bili njeni živci in zatisnila je za trenotek oči. Potem se je naenkrat ustavila in tiho, komaj slišno rekla:

»Tudi jaz vas ljubim, da — zdaj čutim, da vas jaz ljubim.«

Stala sta v senci vrat pri hiši, kjer je stanovala princezinja. Molče je markj stisnil princezinjo k sebi in jo poljubil. Njene ustne so bile vroče, kakor njegove, oba sta imela razgreto kri.

Princezinja je imela hišni ključ, zakaj razen one hišne ni nihče vedel za njen romantični ponočni

izlet. Marki je odklenil vrata in ne da bi kaj rekel, je stopil za princezinjo v vežo in zaklenil vrata za seboj. Lahko bi bil napravil luč, a ni mu prišlo na misel. Položil je zopet roko princezinji okrog pasa in počasi stopal z njo po stopnicah, ki jih je razsvetljeval mesec. Nobene besede nista izpregovorila. Le zdaj in zdaj sta se ustavila in se vse strastneje objemala in poljubovala.

V predsobi je spala hišna na zofi in poleg nje je gorela luč. Ni se prebudila, ko sta šla princezinja in marki mimo nje, a tema dvema ni bilo nič na tem, če ju hišna tudi vidi.

Pozabljeni so bili vsi oziri, pozabljene vse dolžnosti.

V tej uri je postala princezinja Alma Dietrichstein ljubica markija Charlesa d' Aureville.

Marki se ni vdajal iluzijam glede ljubezni princezije Dietrichstein. Poznal je svojo ljubico dovolj dobro, da je vedel, pri čem da je. Uvideval je, da se mu ni vdala iz tiste brezmejne ljubezni, ki daje včasih ženskam pogum, kljubovati vsemu svetu, marveč da je postala žrtev svoje krvi in svojega temperamenta, da se je je polastil v trenotku, ko je bila vsa razdražena vsled tega, kar je videla in doživela na maskeradi v gledališču.

Tudi princezinja si je bila že drugi dan na jasnem, kako se je zgodilo, da je postala ljubica

markija d' Aureville. Bila je lahkomiselna in ošabna in ni ji bilo žal tega, kar se je zgodilo. »Živeti, uživati trenotek, naj prinese bodočnost kar hoče,« to je bilo tudi njeno načelo. Harmonirala je v tem oziru s Francozi in zato ji je bilo prijeteno živeti v Ljubljani, kjer ljudje že niso ničesar več resno zamerili in se niso njeni krogi ob ničemer več izpodtikali. A dasi ji ni bilo žal, da se je dala premagati, vendar ni niti trenotek mislila, izvajati iz tega dogodka kake posledice in svojo trenutno kaprico premeniti v resno in trajnejšo ljubezensko razmerje. Že pri misli, da bi imela z markijem stalno ljubezensko razmerje, ki bi ji nalagalo vsakovrstnih dolžnosti, jo je kar zazebló, kajti zdelo se ji je, da bi bilo tako razmerje za njeno, neodvisnost in svobodo zahtevajočo naturo nekaj neznosnega.

Dalje časa trajajočega ljubezenskega razmerja še ni imela nikdar in v svesti si je bila, da ga tudi nikdar ne bo imela, ker je bilo to docela nasprotno njenemu značaju. Ljubezen, to ji je bilo sploh kratkočasje in zabava in tudi glede markija d' Aurevilla je bila odločena, da ostane njen ljubimec samo malo časa, samo dokler jo bo ta ljubezen mikala in zabavala.

Svoji hišni, ki ji je bila bolj zaupnica in prijateljica kakor pa služabnica, je odkritosrčno razodevala vse svoje misli in svoja čuvstvovanja.

Pred njo ni imela nobenih skrivnosti in nobenih tajnosti.

»Vsak moški me zanima samo toliko časa, dokler ga popolnoma ne spoznam,« je rekla hišni. »Vsak človek je podoben posodi, v kateri je cela vrsta vedno manjših posod, in v vsaki taki posodi je lahko skrita kaka druga lastnost. Čim sem spoznala moža skozinskoz, sem se ga že tudi nave-
ličala. Ni ga večjega dolgočasia, kakor poslušati, kako si ostane človek vedno enak in kako se ponavlja.«

Princezinja je imela kaj rada take pogovore, v katerih je lahko brez ovinkov razodevala svoje nazore in njena hišna se ji je bila posebno prikupila prav s tem, da je razvijala včasih še dosti smelejše in predrznejše nazore.

Marki d' Aureville se je trudil kar se je mogel, da si ohrani ljubezen lepe princezinje. Bila ga je sama pozornost. Poznal jo je tako dobro, da je natančno vedel, kaj mora storiti in kaj mora opustiti, če hoče ostati v milosti pri njej. Bil je izkušen salonski mož, poznavalec ženskih src, duhovit in ljubezniv kadar je hotel, lep in mlad, eleganten in razsipen, a vendar ni mogel več doseči, da bi mu princezinja še enkrat dovolila navaden poljub. Kramljala je ž njim in se zabavala, kadar ga je sploh sprejela in je bila za to razpolo-

žena, sprejemala je ravnodušno krasne šopke, ki jih je naročal v Trstu in ki so ga veljali ogromno denarja, dovoljevala mu, je sedel pri njenih nogah in ji čital pikantne spise, a čim jo je količkaj začel dolgočasiti, ga je hladno odslovila.

To je trajalo štirinajst dni. Marki je trpel velike muke. Zopet se je čutil ponižanega v svojem samoljubju, toliko bolj, ker se je zavedal, da takega ravnanja ne zasluži. Bolelo ga je to toliko bolj, ker si je zdaj domišljjal, da ga ne vleče k princezinji zgolj samo koprnjenje njegove krvi, nego prava in pristna ljubezen.

Nekaj dni pred veliko maskerado pri maršalu Marmontu je princezinja zopet ležala na svoji zofi. Bila je prav zadovoljna sama s seboj. Kostum, ki si ga je bila izbrala, ji je jako ugajal, prilegel se ji izborno in prepričana je bila, da doseže na maskeradi velik uspeh.

Na tihem si je tudi rekla, da se mora na tem plesu začeti nov roman in da mora zaradi tega odsloviti markija.

Ta je sedel kraj zofe in čital princezinji osoljeno povest. Princezinja ga niti poslušala ni, tako je bila zatopljena v svoje misli. Naenkrat se je dvignila.

»Odložite to knjigo, dragi marki, da se pomeniva o resni stvari. Prav zdaj sem premišlje-

vala o najinem razmerju in spoznala sem, da je najbolje, če narediva — konec.«

Marki je bil tako presenečen, da mu je knjiga padla iz rok in da ni mogel spraviti besede čez ustne.

»Kam naj naju dovede to razmerje?« je nadaljevala princezinja. »Vi ste oženjeni, imate krasno, ljubeznivo, ljubezni vredno soprogo...«

»Nikari ne govorite o tem,« je prosil marki ves zbehan.

»Bodiva vsaj odkritosrčna,« se je zasmejala princezinja. »Poznam vašo soprogo in njene lastnosti, in vem tudi, da jo pravzaprav resnično ljubite, četudi ste se je malo naveličali. To pa mine in vrnilo se bode k nji in še srečni bode ž njo. Kar se pa mene tiče, dragi marki, vam odkrito povem, da mi je bilo najino razmerje le kratkočasje in nič več.«

»Kratkočasje?« je v silnem strmenju jecljal marki in obšlo ga je spoznanje, da ni imel doslej niti najmanjšega pojma o pravem značaju svoje ljubice. Naenkrat mu je šinila v glavo misel, ki ji je hitro dal izraza.

»Začeli ste kako drugo — kratkočasje in se hočete mene odkrižati. Pa ne, da bi bil baron Gall...«

»Ne.«

»Ta ni bil nikdar vaš ljubimec?«

»Kaj vas to briga?« je hladno odgovorila princezinja.

»Torej ne ljubite nikogar? Prosim vas, povejte mi resnico.«

»Ljubim ... svojega ženina.«

Marki se je molče priklonil in je odšel.

X.

V ljubljanski škofiji poleg stolne cerkve ni bilo nikdar takega življenja, kakor tedaj, ko je tamkaj stanoval guverner Ilirije maršal Marmont. Živeli so pač včasih v tem poslopju prej in pozneje tudi prav veseli škofje, ki so ljubili posvetna razveseljevanja in sprejemali v svojih dvorinah tudi lepe, a ne vedno krepostne dame in tudi greha se je mnogo storilo v teh prostorih, toda takega razkošja, kakor za časa maršala Marmonta, razkošja v vsakem oziru, niso ti zidovi niti poprej niti kasneje videli.

Maršal Marmont je hrepenel po tem, da postane kralj mlade Ilirije. »Če je moj tovariš, Murat, nekdanji pikolo v marziljskih kavarnah, postal kralj neapoljski, če je moj prijatelj Bernadotte, nekdanji odvetniški pisar, postal kralj švedski, zakaj bi jaz, slavni zmagovalec v velikih bitkah, ne smel hrepeneti po kraljevski kroni ilirski?« To je odgovoril Marmont na očitaneje Napoleonovega odposlanca,

da si hoče posaditi na glavo kraljevsko krono in samozavestno je dostavil: »Morda bi meni kraljevska krona bolje pristojala, kakor pustolovskemu harlekinu Muratu, gotovo pa bolje kakor smešnemu Jeromu,« (bratu Napoleonovemu).

Marmont je imel res mnogo kraljevskih lastnosti. Kraljevski je bil njegov ponos in kraljevski njegov nastop; ljubil je kraljevsko bogastvo v svojem stanovališču in pri svojih priredbah, in je s polnimi rokami razsipel denar, kadar je želel, da se pokaže v kraljevskem sijaju.

»Kostumni ples,« ki ga je priredil v škofiji, je presegal po svojem bogastvu in po svoji krasoti vse, kar so kdaj videli Ljubljančanje in stari aristokratje, ki so doživeli mnogo dvornih zabav na Dunaju, so pripoznali, da je Marmontova maskerada daleč nadkrilila celo dvorne priredbe v cesarski prestolici.

Škofija je bila vsa v zelenju in v cvetlicah in razsvetljevalo jo je na tisoče voščenih sveč in lampijonov v vseh barvah. V stranskih prostorih so bili pripravljene buffeti, pri katerih so stregle odlične dame, če so se naveličale plesa, kateremu je bila odmenjena dvorana, kjer sedanji škofje v velikem tednu starčkom noge močijo.

Udeležba pri tej slavnosti je bila ogromna. Nihče ni hotel izostati, celo največji sovražniki

Francozov so se trgali za vabila na to priredbo, in ženski svet je tekmoval kakor nikdar, da z dragimi in krasnimi oblekami poveča sijaj tega večera.

Maršal Marmont je bil pozoren gostitelj vsem svojim gostom, zlasti pa markizi Heleni d' Aureville, od katere se kar ni mogel ločiti, ki pa je šele pozno prišla in je nameravala zgodaj oditi, ker je bila prišla sama s svojo taščo. Znanci in znanke so jo povpraševale po možu, a odgovarjala je samo, da je zadržan priti in ni hotela niti namigniti, kaj ga je zadržalo. Tekom večera pa se je vendar razvedelo, iz katerega vzroka je marki d' Aureville ostal doma in je pustil svojo ženo iti samo s taščo na ples. Najprej se je o tem vzroku samo šušljalo med oficirji, a kmalu je vedela vsa dvorana, da je imel marki d' Aureville dvoboj, pri katerem je bil ranjen na roki.

»Nič posebnega,« so pripovedovali oficirji. »V gledališki kavarni se je sporekel z nekim nadležnim nemškim graščakom od nekod z Dolenjskega, nekim baronom Gallom, in ker je bil marki slabovoljen in zadirljiv, je prišlo do dvoboja na sablje, pri katerem je bil marki ranjen.«

Govorica je bila utemeljena, samo tega ni nihče vedel, zakaj je bil marki slabovoljen in zakaj je bil zadirljiv in osoren z baronom Gallom. Najmanj je to slutila markiza Helena. Prestrašila se je

resnično, ko se je marki z obvezano roko pripeljal domov in ji povedal, da mu je bilo meso presekano do kosti. Hotela je ostati doma in mu streči, a marki tega na noben način ni hotel dopustiti.

»Kaj vendar misliš,« ji je rekel, »saj bi se ljudje iz mene norca delali, če bi zaradi take malenkosti ostala doma.«

»Kdo pa je ta baron Gall?« je vprašala Helena. »Slišala sem že to ime, a videla tega človeka še nisem.«

»Zarobljen nemški aristokrat s kmetov, ki ima vsled svojih slabih manir vedno prepire. Zadel me je ne vsled svoje spretnosti, marveč vsled nesrečnega slučaja.«

V daljše pogovore o baronu Gallu pa se marki ni hotel spuščati, nego le silil svojo ženo, naj gre na slavnost v škofiji ter to naposled tudi izsilil. V slovo je marki svojo ženo poljubil in markiza si je odhajaje priznala, da zna njen mož še vedno sladko poljubljati.

S plahim srcem se je odpravila markiza Helena na veselico v škofiji. Odkar jo je bil maršal Marmont v njeni sobi poljubljal, se ga je ogibala in zdaj se je bala, da se mu na njegovem domu ne bo mogla umakniti.

Toda ko je stopila med to pestro množico, ki je polnila vse prostore škofije, so bili pozabljeni

vsi njeni pomisleki, pozabljen je bil poljub njenega moža, da, celo njegova v dvoboju dobljena rana. Markiza Helena je bila pač prava ženska: ko se je šlo za to, da napravi dober vtisk na maršalove goste in da s svojo masko obrne nase občno pozornost, je vse drugo stopilo v ozadje. Z zadoščenjem je poslušala komplimente vsakovrstnih znancev in vlekla na ušesa, kar so o njej govorili neznanci. In bila je vsa srečna in vesela, da je vsem ugajala in da so jo vsi laskavo hvalili.

Hoteč se skriti maršalu Marmontu, ki jo je bil zapazil med gosti in poskušal priti do nje, je stopila v stransko sobo, kjer je bila okrog buffeta velika gneča. Iz skupine kostumiranih dam je slišala svoje ime. Postala je in poslušala. Govorilo se je res o njej.

»Zala je ta markiza, prav presrčna in ljubezniva,« je rekla ena dotičnih dam. »Res, obžalujem jo, da ima tako nesrečo v zakonu.«

»Tako je, če ima žena preveč lepega in preveč zabavnega in veselega moža.«

»In vi veste gotovo, da ima ljubezensko razmerje s princezinjo Dietrichstein?«

»Imel je tako razmerje, draga prijateljica, a končano je, popolnoma končano.«

»In kdo je stopil na njegovo mesto?«

»Baron Gall, močan, velik mož, silno močan, nekak slon.«

»Po duhovitem in elegantnem markiju ta zarobljeni velikan... princezinja ljubi pač prav znatne premembe. A za markizo Heleno mi je res žal, da jo njen mož tako vara.«

»Tudi meni in pravzaprav mu od srca privoščim, da ga je baron Gall v dvoboju ranil.«

Trepetaje je poslušala markiza Helena ta pogovor, ki ji je razkril stvari, katerih doslej niti slutila ni. Spekla so jo razkritja, da bi se bila najraje razjokala in zbežala je iz sobe, da poišče kotichek, kjer bi se mogla odpočiti vsaj nekaj trenutkov.

Nikdar ni mislila, da ji je njen mož zvest, a sodila je, da ima vendar le njo rad, z drugimi pa se samo kratkočasi. A da se je zaradi druge celo dvobojeval s tekmečem, to jo je bolelo toliko bolj, ker je čutila, da je osmešena in ponižana.

Užaljena in ponižana je bila markiza Helena toliko bolj, ker si je štela v veliko zaslugo, da se ni dala premotiti maršalu Marmontu. Že jo je bil očaral, že je bila pripravljena, da stopi s pravega pota, a v zadnjem trenutku se je bila zavedla svojih zakonskih obvez. Vse to, si je zdaj očitala, je storila zaradi moža, ki ne samo, da jo vara, nego

se zaradi druge ženske celo dvobojuje in s tem svojo ženo smeši.

Kako žal ji je bilo zdaj, da je odbila od sebe maršala. Kar jezna je postala na Klarico, da jo je v tistem kritičnem trenutku motila in ji s svojimi očitajočimi pogledi obudila vest.

Zdaj ne bo več tako otročja, si je rekla. Če je možu vse dovoljeno, če se mož tako daleč spozabi, da se zaradi druge ženske dvobojuje, potem se tudi ženi ne sme zameriti, če pozabi na dolžne obzire do moža in išče za svojo nesrečo drugod tolažbe.

Mala markiza je znala biti tudi jezna. Prav resnično se je zdaj jezila na svojega moža in v tej svoji jezi je pohitela v plesno dvorano. Zdaj se tudi ni več ogibala maršala Marmonta, celo iskala ga je. Plesala je neumorno, koketirala na vse strani, odlikovala svoje plesalce in čestilce na vse načine, in se silila, da je bila kar mogoče vesela. In ker se veselje ne da izsiliti, je bila razposajena in frivolna, da so se njeni znanci kar čudili in se vpraševali, kaj je neki provzročilo to premembo.

Maršal Marmont je bil zelo zadovoljen. Vedel je, da je imel marki d' Aureville dvoboj z baronom Gallom in vedel je tudi za pravi nagib temu dvoboju. Uganil je takoj, da se mu je markiza Helena zdaj približala ne toliko iz ljubezni, kot iz užalje-

nosti in nevolje na svojega moža. Uganil je tudi, da Helena ne bo dolgo pripravljena, maščevati se svojemu možu in hotel je izkoristiti dobro priliko. Imel je markizo resnično rad in hrepenel je resnično po njej, toda zavedal se je, da se to čustvc sme pač imenovati poželjenje, ne pa ljubezen in da bo to čuvstvo kmalu ugasnilo, tako kmalu, kakor osvetoželjnost male markize.

Obetal si je maršal, da naglo in lahko zmaga. Njegova pozornost je ugodno vplivala na markizo Heleno, njegova ljubeznivost ji je laskala, njegove ljubezenske prisege so kakor zdravilo vplivale na njeno razjarjenost. Polagoma je izginila njena nevolja na soproga in njena užaljenost, zlasti ko je izpraznila nekaj čaš šampanjca. Oči so se ji začele žareti, toplo ji je postajalo, kri se ji je začela vnemati in njena razposajenost je rasla in postala pristna. Nič več se ni silila, da bi bila zabavna, vesela in koketna, kar sama od sebe je postala taka. Moževa nezvestoba je ni več pekla, zdaj se ji je zdelo smešno, da se je zaradi nje jezila in žalostila. V njenem srcu je vladalo zdaj samo eno čuvstvo: da ne bo imela nobenih ozirov več in uživala življenje in ljubezen kakor se ji bo ljubilo. Kadar premaga ženska vse pomisleke in pride do takega sklepa, je vselej sama s seboj nadvse zadovoljna.

Nič se ni branila mala markiza, ko jo je maršal čedalje strastneje stiskal k sebi, in nič se ni branila, ko jo je proti jutru zapeljal za preproge, zagrinjajoče okna v stranski sobi ter jo zopet poljubljal tako vroče in žejno, kakor tisti dan, ko je izbiraje kostum za to veselico, poslala Klarico iz sobe. Ležala je na njegovih prsih, pila njegove poljube in jih vračala.

»Helena,« je težko sopeč dihnil Marmont, »pojdi z menoj.«

Ni mu odgovorila ničesar, a ko ji je položil roko okrog pasa, je šla ž njim kakor omamljena in kakor bi bila brez volje.

Prekoračila sta sobo in stopila na hodnik. Že sta prišla do stopnic vodečih v drugo nadstropje, kjer so bile privatne sobe maršalove, ko je po teh stopnicah pridrvelo nekaj mladih francoskih oficirjev.

»Kje vendar hodite, gospa markiza,« so vprašali vsi naenkrat. »Iščemo vas že po celi hiši.«

»Kakor vidite, sem v dobrem varstvu,« se je zasmejala mala markiza. »A čemu me iščete? Danes ne bom več plesala; preveč sem utrujena.«

Eden oficirjev se je po vojaški postavil pred markizo, je salutiral in rekel:

»Javljam pokorno, gospa markiza, da imam naročilo od vaše gospe tašče vas poiskati, aretirati in pripeljati pred njo.«

»Zakaj in čemu?« je smeje se vprašala markiza.

»Ker je potekla ura, določena za zabavo in je gospa tašča sklenila in odredila, da gresta domov.«

Nič rada se nista vdala markiza Helena in maršal Marmont, a braniti se nista mogla, nego se morala povrniti v spremstvu iskalcev v plesno dvorano in skrbeti, da ne uganejo, s kakim namenom sta hotela iti v drugo nadstropje.

Maršal Marmont je sam izročil markizo njeni tašči in se potem od nje dostojanstveno poslovil. Vroči pogled, s katerim ga je odpustila mala markiza, mu je pričal, da sme upati vse.

»Kako si danes vsa iz sebe in kako ti žare oči,« je opomnila stara mariza, ko je prišla ž njo domov. »Že na zabavi sem to zapazila, a zdaj si taka, kakršne te še nisem videla.«

»Utrujena sem . . . preveč sem plesala . . . in šampanjec me je razburil. Počitka sem potrebna.«

Skoro omahujé je šla mala markiza v svojo spalnico. Njena tašča je gledala za njo in začudena zmajevala z glavo.

»Utrujena je in počitka potrebna,« je rekla sama pri sebi, ko se je v svoji sobi pripravljala za

počitek. »Od utrujenosti še nikomur niso drhtele ustne in žarele oči. In par čašic šampanjca tudi ni tega provzročilo, saj je plesala kakor blazna. Ne. Nekaj drugega je vzrok. Pa ne, da se uresniči, kar sem že dostikrat rekla svojemu sinu: Med tem, ko loviš ti po tujih loviščih fazane, se bo v tvoje gnezdo vtihotapil kragulj in se polastil tvoje golobice. Lepa je, presrčna in ljubezni vredna, ta golobica, a mesto da bi se moj sin z njo bavil, si pusti zaradi druge ženske roko presekati. Spoznal bo šele, kaj ima na svoji ženi, ko bo že prepozno. Pa — naj se zgodi, kar se ne da preprečiti; vsak je sam kovač svoje zakonske sreče ali nesreče.

S to filozofsko tolažbo je stara gospa legla v postelj in je mirno zaspala. Njej sami se v dolgih letih njenega zakona ni moglo ničesar očitati, toda spoznala je svet in ljudi in ker je bila vzrasla v idejah svojega časa, zato ni jemala ničesar tragično in je ni prestrašila niti misel, da bodeta njen sin in njena sneha hodila vsak svojo pot. »Živeti in uživati«, to je bilo načelo, ki ga je, četudi ne izvrševala, pa vzlic svojim sivim lasem pripoznavala tudi stara markiza.

XI.

Marki d'Aureville je bil vsled svoje rane prisiljen ležati v postelji. Željno je čakal, da pride markiza Helena vsaj vprašat, kako se mu godi in željno je tudi čakal, da mu pove, kako je bilo na kóstumnem plesu pri maršalu Marmontu, kako se je tam zabavala in kaj je vse tam videla in slišala. Kar neodpustno se mu je zdelo, da se markiza zanj nič ne zmeni. Pozabil je popolnoma, kako jo je zaniemarjal, varal in celo osmešil ter se nanjo jezil, češ, da ima prav čudne pojme o svojih dolžnostih kot žena.

Markizi Heleni pa še na misel ni prišlo, da bi šla v spalnico svojega moža vprašat, kako se mu godi in mu poročat o plesu pri guvernerju. V njeni mali glavici so rojile vse druge "misli.

Koj, ko se je prebudila, je, komaj za silo opravljena, pohitela k pisalni mizici in naglo spisala kratko sicer, a pomembno pisemce.

»Ostanem pri svoji obljubi. Poskrbite, da bo vhod od cerkvene strani odprt in da me nihče ne bo videl, ko pridem.«

Potrudila se je, da bi nihče ne mogel spoznati njene pisave in posrečilo se ji je dosti dobro. Pisemce je vtaknila v zavitek in spisala naslov.

Ko je bila s tem gotova, je hotela poklicati hišno, da bi pisemce odposlala, a ko je prišla do vrat, si je naenkrat premislila. Stopila je zopet k pisalni mizi in je pisemce zaklenila v miznico.

»Ne odpošljem ga danes,« je rekla sama sebi. »Preveč bi si domišljjal. Naj raje potrpi nekaj dni.«

A komaj je zaklenila miznico, so jo obšle že druge misli.

»Samo sebe varam. Govorim, da bi se preveč domišljjal, v resnici pa me je le strah pred tem korakom. Kako sem vendar neumna. Niti toliko poguma nimam, da bi izpolnila svoj sklep in dano obljubo, samo ker sodijo ljudje, da je to greh. Moj mož je imel že nebroj ljubic, niti toliko ozirov ni imel name, da bi me obvaroval smešnosti, jaz pa se ne upam storiti tega, kar on vsak dan uganja.«

Odprla je zopet miznico in vzela iz nje pismo. Pri tej priliki je zagledala lično igračo, ki jo je bila pred nekaj dnevi kupila za svojega otroka. Ta igrača jo je spomnila, da ni samo žena, ki jo je mož prevaril in osmešil, nego da je tudi mati.

Obsedela je pri mizi in je mehanično sukala v rokah pismo ter čitala naslov »Njegovi prevzvišenosti maršalu Marmontu, vojvodi Dubrovniškemu«. Ves zamišljen je bil izraz njenega dekliškega obličja. Skoro celo uro je tako sedela pri svoji mizici. Naenkrat je vrgla pisemce zopet v miznico in odskočila s sedeža.

»Kako je le mogoče, da sem prišla na tako misel,« je šepetala in začela z naglimi koraki premerjati svojo sobo. »Že zaradi svojega otroka ne smem tega storiti.«

Tedaj pa se je spomnila princezinje Dietrichstein in v trenutku so vsi njeni dobri sklepi zopet razpadli v nič. Pred oči ji je stopila podoba te ženske izredne lepote in elegance. Videla je, kako se porogljivo smeje njej, prevarani in osmešeni ženi, kako gleda nanjo z izrazom žaljivega pomilovanja. Vsa kri je zavrela v tem trenutku v mali markizi in spreletelo jo je bolešno čuvstvo, da jo je njen mož ne le varal, nego tudi ponižal in osramotil pred vsem svetom.

Hlastno je zopet planila k mizici, vzela iz nje pismo in poklicala hišno.

Hišna je bila v kuhinji in ni slišala klica male markize, pač pa je slišala ta klic na hodniku stoječa oseba, namreč Klarica.

»Dobro jutro, markiza,« je veselo vzkliknila Klarica. »Tako zgodaj že pokonci, dasi ste skoro vso noč plesali? In kako dobro izgledate! Vsa rdeča ste, ko mlada roža.«

Markiza Helena je bila v precejšnji zadregi. Kar nič ji ni bilo prav, da je ravno v tem trenutku prišla Klarica in ni vedela, kaj bi v naglici odgovorila na Klaričine opomnje.

»Ali želite, da pokličem hišno?« je vprašala Klarica, ki je takoj zapazila, da moti malo markizo.

»Da,« je odgovorila markiza, a takoj vzkliknila »ne — počakajte malo. Če utegnete, ostanite malo tu.«

Markiza je primaknila Klarici stol in je sama sedla za pisalno mizo. Maršalu namenjeno pismo je držala v rokah. Nehoté je Klarica pogledala na pismo in streslo jo je po vsem životu, ko je čitala naslov. Zdaj je videla, da se nesrečno ljubavno razmerje, ki je je že enkrat zapazila in v kritičnem trenutku motila, ni še prenehalo, da ni še mrtvo, nego da je zadobilo še nevarnejši značaj. Trpka čustva so prešinila njeno srce in temen je postal njen pogled, a rekla ni ničesar.

Mala markiza je pač vedela, kaj hoče Klarici reči, ni pa vedela, kako naj začne.

»Ali si morete predstavljati, o čem sem ravnokar razmišljevala?« je končno vprašala in ne

čakaje odgovora nadaljevala: »Razmišljevala sem o svojem življenju. Kar sem mislila, tega vi, modra Klarica, gotovo ne bodete odobraval.«

Klarica se je silila, da bi se nasmehnila, a ni se ji posrečilo.

»Vpraševala sem se,« je nadaljevala markiza, »če ima življenje res kak smisel, kakor so nam to zabičevali, ko smo bile še male in neizkušene. Kako lepe nauke so nam dajali! Pravili so nam tudi, da mora človek vestno in natančno izpolnjevati svoje dolžnosti. Prosim vas, Klarica, povejte mi, čemu naj človek izpolnjuje svoje dolžnosti, če od tega ničesar nima?«

»Jaz pa ne mislim tako,« se je resno oglasila Klarica. »Če človek izpolnjuje prevzete dolžnosti, mu je to v veliko tolažbo in oporo.«

»Bežite no! Kaj še mislite, da je res kaj vredno tisto zadoščenje, ki ga baje človeku daje zavest, da je izpolnil svoje dolžnosti? Meni se zdi to jako naivno.«

»Meni ne,« je mirno opomnila Klarica.

»Razumem vas,« je menila markiza. »Vi pač še ne poznate življenja. Jaz pa sem že marsikaj doživela in vsled tega sem nezaupna in ničesar več ne verjamem.«

Zamislila se je za nekaj trenutkov in se zopet igrala s svojim pismom, namenjenim maršalu Mar-

montu. Klarico je obšla slutnja, da ji namerava mala markiza zaupati nekaj posebnega in težko ji je postalo pri srcu, zakaj dozdevalo se ji je, da je zakonska sreča markija d' Aurevilla dospela v najkritičnejši štadij. Moralo se je nekaj posebnega zgoditi, je mislila Klarica in težko je čakala razkritij markize Helene.

»Poslušajte me, Klarica,« je končno začela markiza. »Poznala sem mlado ženo iz tistih krogov, katerim pripadam tudi jaz. Njen mož jo je očitno zanemarjal a prenašala je to vdano. A zgodilo se je še več. Njen mož jo je pred vsem svetom ponižal in osmešil zaradi druge ženske.«

Klarica ni vedela, kaj je žaljeno samoljubje. Vzgojena v duhu ponižnosti in samozatajevanja ni pojmla, da more samoljubje igrati veliko vlogo v človeškem življenju. Čutila je v trenutku prvič, kako velika razlika je med njo in med markizo Heleno: ta je bila občutljiva in samoljubna, Klarica pa je žrtvovala samo sebe in srečo svojega življenja nikomur znani ljubezni do markija d' Aureville, samo da bi mogla prebivati v njegovi bližini. Na eni strani skrajno samoljubje, na drugi strani skrajno samozatajevanje.

»Vidite, Klarica,« je nadaljevala markiza, »ta ponižana in osmešena žena je vse svoje življenje verjela, da je vestno izpolnjevanje dolžnosti naj-

slajše zadoščenje in da je največja sreča, imeti mirno vest. Za samo suho zlato je smatrala vse tiste lepe nauke, ki so jih ji vcepljali od rane mladosti in spominjala se jih je v vseh težkih trenutkih svojega zakonskega življenja. Z njimi se je tolažila v urah bridkosti in razočaranj in iz njih je zajemala moč, odbijati od sebe zapeljivosti in izkušnjave. Tej ženi se je približal lep mož, znamenit mož, ljubeznjiv in duhovit mož. Približal se ji je v ljubezni in ona ga je odbila.«

Markiza in Klarica sta obe naenkrat pogledali na pismo, ki je ležalo na mizi in obe sta lahko, komaj vidno zardeli, čuteč, da sta s tem priznali, da se popolnoma umejeti. Markiza pa je vzlic temu še dalje govorila o sebi tako, kakor bi samo poročala o zgodbah kake tretje osebe in tudi Klarica se je tega držala, ker je bilo tako laglje, povedati svoje mnenje brez ovinkov.

»Povejte mi zdaj, Klarica, svoje mnenje. Ali se vam ne zdi čisto naravno in ob sebi umljivo, da ta prevarana in osmešena žena obžaluje, da je odbila čestilca, ki jo če tudi ne kdo ve kako globoko, a vendar resnično ljubi?«

Klarica je bila pripravljena na to vprašanje. Njen odgovor je bil izrečen z mehkim prikupnim glasom.

»Ne!« je rekla Klarica. »Ta žena nima ničesar obžalovati.«

»Kako da ne?« Markiza je bila silno prese-
nečena tega odgovora, kajti pričakovala je zanes-
ljivo, da ji Klarica pritrdi.

»Ničesar nima obžalovati,« je ponavljala Kla-
rica, »zakaj če jo je moževa nezvestoba bolela in
žalila, potem je to dokaz, da ljubi svojega moža. In
njena dolžnost je, da ga ljubi, vzlic njegovi nezve-
stobi, ker se je iz proste volje ž njim poročila in
mu dala svojo besedo, da mu ostane zvesta in
ljubeča družica vse življenje.«

»O takrat, ko se je ž njim poročila, takrat ga
je resnično ljubila,« je dejala markiza in glas se ji
je tresel pri spominu na nekdanjo srečo.

»Ljubila ga je takrat in ljubila ga bo zopet,
ker prava ljubezen ne ugasne nikdar in kljubuje
tudi prevaram in ponižanju,« je svečano vzkliknila
Klarica. »Ljubezen provzroči lahko ženi veliko bo-
lesti in veliko trpljenja — to je odvisno od ljublje-
nega moža, a če ima ta ljubezen svoje korenine v
srcu, potem je nobena sila na svetu ne more udu-
šiti. Žena, ki res ljubi svojega moža, bo rekla:
varaj me, ponižuj me, smeši me, a če bi me tudi v
prah poteptal, jaz te vendar ljubim in te bom
vedno ljubila.«

Klarica ni več imela sama sebe v oblasti. Njena toliko časa zatajevana, prikrivana in uduševana čuvstva so udarila z vso močjo na dan in jo popolnoma prevzela. Ni več mislila na markizo; govorila je le to, kar je sama čutila.

»Verujte mi, markiza,« je nadaljevala Klarica, »najslajše kar more ženska občutiti, to čuti takrat, ko se žrtvuje za ljubljenega moža. To mi pravi srce. Preprosta žena sem in vaših krogov nič ne poznam. Nobenega pojma nimam, kako mislijo in čutijo ljudje vaših krogov. Slišala sem že večkrat, da jim je edino vodilo »živeti — uživati.« A jaz tega ne morem verjeti, ker tudi ti ljudje imajo srce in dušo kakor vsi drugi.«

Klarica se je bila nekoliko pomirila in je tiho dostavila:

»Če bi me tista gospa, o kateri ste govorili, vprašala za svet, jaz bi ji rekla: Odpustite možu zaradi ljubezni, ki tli v vašem srcu in ki gotovo tudi v njegovem srcu ni ugasnila.«

Markiza Helena je bila v svojem bistvu mehka žena. Dasi prava hči svojega časa, je vendar imela trenutke sanjavosti, ko so jo obšla romantična nagnenja. Sicer se ni mogla vdati Klaričinim nazorom, ker so se ji zdeli pretirani, a ugovarjati jim tudi ni hotela, ker je uvidevala, da je v njih mnogo resnice. To kar je markiza doživela, še ni

zamoglo podreti tistih nazorov, ki so ji bili privzgojeni, nego jih je šele začelo podkopavati. Na tihem si je markiza rekla, da se je na plesu pri maršalu Marmontu vendar prenaglila. Postalo ji je žal, da se je tako zgodilo in nervozno so se igrali njeni prsti s pismom, namenjenim maršalu, kakor bi hoteli to pismo raztrgati.

»Denimo, Klarica,« je po daljšem molku povzela markiza, »da bi se vam tako zgodilo kakor tisti ženi, o kateri sem vam pravila. Povejte mi po pravici, kaj bi vi v takem slučaju storili?«

To vprašanje je spravilo Klarico v veliko zadrego. Nekaj trenotkov sploh ni vedela, kaj bi odgovorila. Spomnila se je, da se je poročila s svojim možem, ne da bi ga ljubila in ne da bi imela zanj količkaj nagnenja. Njen mož je ni mogel ne varati ne smešiti, ker ni zanj čutila ničesar drugega, kakor nekoliko hvaležnega priznanja, da ravna lepo ž njo. Pač pa se je Klarica zavedala, da pravzaprav ona vara in smeši svojega moža, četudi samo v mislih in četudi razen njenega srca nihče niti ne sluti njene brezmejne ljubezni do markija d' Aurevilla.

Klarica se je tako zamislila v svoj lastni zakonski položaj, da je popolnoma pozabila na pogovor in sploh na navzočnost markize Helene.

»Zakaj mi ne odgovorite?« je markiza naposled vprašala. »Saj vas vendar nisem žalila s svojim vprašanjem, in menda vendar ne bodete mislili, da dvomim o zvestobi in o ljubezni vašega moža. Preprost človek je, a značajan in prepričana sem, da vas od srca ljubi.«

»Da, markiza, moj mož me ljubi, bolj kot jaz zaslužim in zvest mi je tudi,« je zdaj naglo rekla Klarica, tako naglo, kakor bi se bila prebudila iz sanj. »In vprašali ste me, kaj bi storila, če bi prišla v položaj tiste žene, ki jo je njen mož prevaril in osmešil. Rekla sem vam že dovolj. Odpustila bi mu, iz vsega srca bi mu odpustila. Ne ene žal besede bi ne slišal iz mojih ust, ne enega očitka, vse bi prenesla in si prizadevala, da si zopet pridobim njegovo ljubezen in da ga z ljubeznijo privežem nase.«

Klarica je čutila, da govoreč o sebi in svojem možu ni našla tako toplih besed kot poprej, ko je govorila o markizi in priznala si je, da vsled tega ne, ker svojega moža ne ljubi. Samo ko je mislila na markija, se je razvnela njena duša; misel na lastnega moža jo je le potrla in užalostila. Spreletela jo je za trenotek celó zavest, da igra nevredno vlogo, da je vse, kar je govorila, sama hinavščina, toda ugovarjala je takoj sama sebi. Rekla si je, da je svojemu možu dejansko zvesta,

vdana in skrbna žena in da si ne more ničesar očitati. A rekla si je tudi, da niso bile njene besede hinavske, zakaj če bi bil marki njen mož, bi ravnala res tako, kakor je govorila markizi.

»Odpustili bi — molčali bi in si skušali pridobiti vnovič ljubezen svojega moža,« je kakor bi govorila sama s seboj ponavljala markiza Helena. »Da, lepo je to, plemenito je to — a človek ima vendar svoj ponos in se ne more tako poniževati. Tudi najmanjša rana potrebuje nekaj časa, predno se zaceli...«

»Ali ste že bili pri gospodu soprogu?« je naenkrat vprašala Klarica, ki ji je bil postal ta pogovor nadvse mučen, kakor hitro se je bil zasukal tako, da je bila primorana misliti sama nase. »Čula sem, da je imel ponoči mrzlico in vedno po vas povpraševal.«

Prezirljiv posmeh se je za trenotek pojavil na ustnih markize Helene.

»Zaradi druge se je bojeval, zaradi druge je bil ranjen, jaz pa naj mu obvezujem rano in ga tolažim.« Tako si je na tihem rekla markiza Helena. Na usta so ji silile trpke besede. Le iztežka se je premagala, da ni zavpila na ves glas: »Nisem bila pri svojem možu in tudi ne pojdem; naj mu streže princezinja Dietrichstein.« Toda vtisk, ki so ga bile napravile Klaričine besede, je bil vendar tako

velik, da ni mala markiza ničesar rekla, nego namesto odgovora le odkimala z glavo.

Klarica ji ni hotela prigovarjati. »Tudi najmanjša rana potrebuje nekaj časa, predno se zaceli.« Ta izrek markize Helene ji je šinil v spomin in zato je molčala. »Čez nekaj dni se umiri in potem se vse poravna,« si je rekla Klarica. »Da svojega moža še vedno ljubi, četudi ni sposobna za strastno ljubezen, o tem ni nobenega dvoma.«

Klarica se je poslovila in je zapustila sobo. Čez trenotek pa je zopet odprla vrata in stoječ na pragu tiho vprašala

»Gospa markiza — ali želite, da vam zdaj pošljem hišno?«

Nekaj sekund je markiza molčala, potem je glasno in odločno rekla:

»Ne, hvala vam Klarica.«

In v naslednjem trenutku, ko je Klarica zapirala vrata za seboj, je videla, da je markiza Helena hitro raztrgala na drobne kosce maršalu Marmontu namenjeno pismo.

Klarica je obstala pred vratmi. Obe roki je stiskala k srcu, tako ji je utripalo, ne le od razburjenja, tudi od veselja, da je markiza raztrgala svoje pisemce. Bilo ji je prijetno zadošččenje, da je s svojim prigovarjanjem pripravila markizo do tega in jo takorekoč v zadnjem trenutku odvrnila od

koraka, ki ga je bila že odločena storiti. Zavedala se je Klarica, da je s tem vsaj za nekaj časa rešila zakonski mir in zakonsko srečo markija d'Aurevillia, in ta zavest je bila sladka, saj si je Klarica rekla, da se je zavzela zanj, ki ga ljubi iz vse svoje duše, da je branila njega in z vso svojo zgovornostjo reševala in rešila njegovo zakonsko srečo.

»Obvarovala sem ga, da se mu žena ni izneverila, obvarovala sem ga, da ga žena ne bo varala in smešila,« si je rekla Klarica, »in zdaj čutim, kako blaženstvo je, če se človek žrtvuje za ljubljenega moža. V mojih rokah je bila njegova usoda. Lahko, igraje lahko bi pripravila markizo do tega, da se izneveri svojemu možu in mogla bi potem zavzeti njeno mesto v njegovem srcu. A ljubim ga preveč, da bi kaj takega storila. Če sem jaz srečna ali nesrečna, je vseeno; da je le on srečen in da nobena senca ne pade na njegov mir.«

Še tisti dan je markiza Helena s Klarico zapustila Ljubljano in se zopet preselila na Kušljanov grad, hoteč se umakniti obiskom maršala Marmonta. Šla je tudi zategadelj, ker je že vse mesto vedelo za razmerje njenega moža s princezijo Dietrichstein in za njegov dvoboj z baronom Gallom. Klarica pa se je bala prezirljivih opazk in porogljivih pogledov svojih znancev in znank.

XII.

Gozdar Hrast in njegov paznik in prijatelj Juri sta sedela v lovski koči v gozdu in čakala večera, ko sta nameravala iti zasledovat lovske tatove. Na mizi je stal velik vrč vina, a pil je to žlahtno kapljico, poslano iz grajske kleti, samo Juri. Hrast je bil molčeč in čemeren, dasi se je Juri na vse načine trudil, da bi ga pripravil do smeha. Pri-povedoval mu je vsakovrstne šale, a Hrast ga je komaj poslušal; pravil je potem različne vesele ali strašne doživljaje v bitkah z lovskimi tatovi in vojaškimi beguni, a Hrast se za vse to ni zmenil. Sedel je pri oknu, opiral glavo v dlan in gledal ven, kakor bi poslušal, kako lomi sneg vejevje starih smrek.

Z vidno skrbjo je Juri opazoval svojega pri-jatelja. Čim dlje ga je gledal, toliko srditeje je gledal, dokler naposled ni mogel več premagovati svojih čuvstev in je naravnost vprašal Hrasta, kaj da mu je.

»Že dlje časa si tako čuden, tako slabovoljen, kakor bi imel kaj posebnega na srcu,« je dejal Juri in se široko postavil pred Hrasta. »V službi nimaš sitnosti, to vem — kaj te torej boli?«

»Nič,« je kratko odgovoril Hrast, ne da bi se upal pogledati Jurju v oči.

»E, kaj bi tako . . .,« se je razljutil Juri. »Mari misliš, da ne vem, pri čem da sem? Prav dobro vem, saj imam oči in vidim kako in kaj, in ušesa, da slišim, kaj si pripovedujejo ljudje.«

Hrast se je zganil. Neprijetno mu je bilo, da so že drugi ljudje zapazili, da ni vse tako, kakor bi moralo biti.

»Kaj si pripovedujejo ljudje?« je hlastno vprašal in se obrnil k Jurju. »Kaj si morejo sploh pripovedovati o meni?«

»O, nič posebnega,« je menil Juri. »Samo to, kar vidijo in kar lahko vsakdo vidi, kdor hoče, če ni slep.«

»In kaj je to?«

»Pred vsem vidijo, da se tvoja žena prav nič ne zmeni zate. Taka je, kakor bi bila član markijeve rodovine in ne tvoja žena. Ves dan je pri markijevih. Ko so šli v Ljubljano, je šla ž njimi. Z malim Charlesom se več bavi kot njegova prava mati in fantič se je bolj drži kot svoje matere.«

»To vendar ni nič slabega in ne more mene boleti,« je vzkliknil Hrast. »Moja žena je izobrazena in živi rada v boljših krogih. S kom pa naj tod občuje, če ne z markizo? Meni je še prav, da je tako. Moja žena je mehka in bi se čutila nesrečno in zapuščeno, če bi ne imela družbe.«

»Tako, tako,« se je rogal Juri. »Ti si res izvrsten mož! In dober si, kar se da dober! Pa ljudje so opazili še kaj več, kakor sem ti jaz povedal. Kadar je tvoja žena s teboj, je vedno malobesedna, nekako žalostna in potrta, kadar pa je z markijevimi, je vesela, se šali in se smeje. Pri tebi je taka, kakor bi se čutila nesrečno, pri markijevih pa taka, kot da je tam studenec njene sreče.«

Hrast je povsili glavo. V prvem hipu ni mogel ničesar odgovoriti na Jurjeve opomnje. Sicer je imel trden namen, zagovarjati svojo ženo, a njegova resnicoljubnost mu je branila, da bi tajil, kar je sam pripoznaval kot istino. Kar je bil Juri v tem trenutku povedal, to je bil Hrast že davno in s tiho bolešijo zapazil. Klarica je imela le malo časa zanj. Ves dan je bila pri markijevih in do pozne noči. Z bridkostjo v srcu si je Hrast došikrat rekel: »Moji gospodarji so vzeli moje moči v zakup in so mi oteli ženo,« a Klarici se ni nikdar pritožil in nobena očitajoča beseda ni prišla čez njegove ustne.

Molčal je tudi, ko je bil zapazil, da misli in čuvstvuje Klarica samo z rodovino gospodarjevo, da jim posveča celo vse to, kar bi morala pravzaprav posvečevati edinole svojemu možu.

»Preveč se trudiš za markizo in njenega otroka.« To je bilo edino, kar je pripomnil Hrast glede Klaričinega občevanja z markijevimi o priliki, ko je bil mali Charles zopet nekoliko obolel in je Klarica prečula pri njem vso noč. A ker mu Klarica na to ni drugega rekla kot: »Beži no,« ji je pustil njeno voljo.

Tolmačil si je Klaričino vedenje čisto naravno. Sodil je, da ima Klarica, dasi iz preproste hiše, po svoji vzgoji in izobrazbi hrepenenje, občevati v višjih krogih, in da si hoče zagotoviti to občevanje s tem, da se za markijeve žrtvuje. Sicer si je Hrast rekel, da bi mu Klarica vzlic temu mogla izkazovati več ljubezni in naklonjenosti, a opravičeval je svojo ženo tudi v tem oziru, češ, da je še mlada, da ljubi veselo družbo in da se mora svojega preprostega in malo zabavnega moža šele navaditi.

Juri je trezneje mislil že vsled svoje nezaupne nature. Pri vsaki stvari je iskal kak vzrok in zlasti Klarici ni zaupal, ker ji ni verjel, da ljubi svojega moža. Trdno je bil prepričan, da ima Klarica kako skrivnost in vsak prosti trenotek je porabil, da je poskušal priti tej skrivnosti na sled.

Dasi ni ničesar izsledil, dasi ni mogel najti niti sence kakega suma, vendar ni odnehal, nego nadaljeval svoja zasledovanja z železno vztrajnostjo. In verjel je, da pride ura, ko najde pravo sled.

»Končajva za danes ta pogovor,« je naposled rekel Juri in s poudarkom dostavil: »Svetujem ti pa, bodi pazljiv na svojo ženo.«

»Kaj hočeš s tem reči?« se je razljutil Hrast. »Kar si dejal, to je že sumničenje.«

»Nikogar ne mislim sumničiti,« je zatrdil Juri, »samo dober svet sem ti dal.«

»Taki sveti so morda v navadi pri gorenjskih hribovcih, meni jih pa ni treba.«

»Nisem te hotel žaliti,« je izjavil Juri. »Tebe ne bi žalil, za ves svet ne. Kar pa se tiče gorenjskih hribovcev, ti lahko rečem, da je med njimi marsikaka dobra navada. Če vidi gorenjski hribovec, da se žena zanj ne zmeni, da je vesela sama med tujimi ljudmi, doma pa otožna, da žena samo sanjari in se še za gospodinjstvo ne meni, postane vselej pazljiv. In s tem se je preprečila že marsikatera nesreča.«

Juri se je obrnil in je snel svojo puško s klina, kajti prišel je čas zasledovanja lovskih tatov. Pred hišo so bili zbrani že drugi pazniki in tako je moral tudi Hrast lofiti se svoje službe, dasi mu je bilo to skrajno neprijetno.

S težkim srcem se je odpravil s pazniki v gozd. Postajališče je bilo vsakemu že vnaprej določeno, tako da so drug za drugim molče izginili od družbe in je naposled Hrast ostal sam. Mehanično je poiskal svoje postajališče. Bilo je to važno mesto, a Hrast ni bil v stanu misliti na svoje službene dolžnosti. Po glavi mu je rojilo samo to, kar mu je pripovedoval Juri. Ni mogel tajiti, da so Jurjeve besede vzbudile v njem veliko nezaupnost do Klarice. Ničesar, prav ničesar ni vedel, kar bi zamoglo vreči na Klarico le najmanjši sum, a nezaupen je bil vendar. Dopovedoval je sam sebi, da je Juri kmečki človek, neolikan in sirov, da torej ni vstanu imeti kako prepričanje, naslanjajoče se na dejstva. Rekel si je, da govori iz Jurja samo sovraštvo proti ženskemu spolu, nastalo vsled njegove nesrečne ljubezni, in posebej še, da sovraži Klarico, ki je zavzela prvo mesto v Hrastovem srcu ter izpodrinila prijatelja. Kar je bil povedal Juri, se je vse tako ujemalo z njegovimi lastnimi opazovanji, z dejstvi in zlimi slutnjami, ki so se zdaj in zdaj porajale v njegovem srcu, da vsa prisiljena samotolažba ni mogla ničesar zaleči.

Naslonil se je ob mogočno bukev, vzel puško pod pazduho in se še ganil ni, ko je komaj sto korakov od njega počila puška, dogovorjeno znamenje, da so pazniki izsledili skrivališče lovskih

tatov in je obkolili. Šele ko je zaslišal kričanje in nove strele, je postal pozoren. Odstopil je od drevesa in ravnodušno pripravil svojo puško. V tem hipu so skočili iz gošče štirji možje, pred pazniki bežeči lovski tatovi, podrli Hrasta na tla in mu iztrgali puško, potem pa zopet izginili v gozdu.

V drugih razmerah bi se Hrast ne bil dal tako presenetiti. A če bi se mu bilo po nesreči kaj takega primerilo, bi bil zdivjal jeze in osvetoželjnosti. Ta dan pa mu še mari ni bilo, da se mu je to primerilo. Mirno, kot bi se ne bilo nič posebnega zgodilo, je stopil med svoje paznike in se ž njimi odpravil domov.

Tudi na potu domov je Hrast neprestano razmišljeval o svojih zakonskih razmerah. Razburjen ni bil, saj se celo nezaupni in Klarici sovražni Juri ni upal reči kaj več, kot da Klarica ne ljubi svojega moža in se ne čuti srečne v svojem zakonu ter da išče razvedrila in pozabljenja v družbi markijeve rodovine. Hrast ni torej imel vzroka biti razburjen, bil je pa otožen in morale so ga težke skrbi.

Kakor navadno vsi ljudje, je tudi Hrast veroval, da zvesta in resnična ljubezen omehča na posled tudi najtrje srce in vzbudi v njem vsaj iskro ljubezni. Ta vera je bila zdaj edina njegova tolažba, na to oporo je postavil vse svoje upanje.

»Če me Klarica tudi še ne ljubi, me pa bo ljubila, ko enkrat spozna, kako rad jo imam in kako brezmejna je moja ljubezen. To je bil refren vsem razmišljevanjem Antona Hrasta in vedno je našel Hrast kak argument, da je ž njim podprl to prisiljeno tolaženje samega sebe. Zdaj se je spominjal, da mu je Klarica iz lastnega nagiba priznala svoje nagnenje, zdaj da je stopila ž njim v zakon, ne da bi ji to bilo potreba in ne da bi ji bil kdo prigo-varjal. Iz vsega tega je zajemal upanje, da si končno vendarle pridobi Klaričino ljubezen. A trdno to upanje ni bilo niti tako močno, da bi zamoglo razgnati strah in dvome, ki so glodali na Hrastovem srcu.

Naslednjega dne je Hrast pred odhodom z doma tiho stopil v sobico svoje žene. Klarica je sedela pri mizici. V naročju je pač imela šivanje, a roke njene so počivale in videlo se je na prvi pogled, da svojega dela še niti začela ni. Kakor zamaknjena je zrla predse, nepremično in brezizrazno, kakor da so nje misli kdo ve kje.

Počasi se je Hrast bližal svoji ženi. Dasi Hrast ni imel lahkih korakov, ga Klarica vendar ni slišala. Stopil je k nji in ker tudi njegove bližine ni čutila, se je hitro nagnil in jo poljubil na vrat.

Klarica je zakričala in planila pokonci.

»Ah — kako si me prestrašil.«

Ta vzklik in glas, s katerim je bil izrečen, se je Hrastu zdel ravno tak, kakor bi ga bila Klarica z dejansko silo pahnila od sebe. Odstopil je od nje vsled presenečenja, a vsa kri mu je v trenutku šinila v obraz. Obšlo ga je spoznanje, da se je Klarica v tem trenutku izdala in pokazala, da ji je njen mož ne le tuj, nego naravnost zopern.

V prvem trenutku je to spoznanje Hrasta samo bolelo, a ko je zapazil, kako boječe gleda Klarica nanj in kako pred njim trepetata, kot kaka zasačena grešnica, tedaj se je v njegovem srcu vzdignila velika jeza.

»Prestrašil sem te,« je rekel s trpko porogljivostjo. »Da, da, strah, to je edino čuvstvo, ki je imaš do mene.«

»Presenetil si me,« se je opravičevala Klarica. »Zamišljena sem bila in to veš, da se hitro ustrašim.«

»Čemu se opravičuješ?« je trdo vprašal Hrast. »Mar misliš, da ne vem, pri čem da sem? Ah, že davno čutim in vem, da se me samo bojiš.«

»Meni se ni treba nikogar bati,« je odgovorila Klarica mehko in vdano. »Ničesar nisem storila, da bi se morala bati, nikdar in prav ničesar.«

»Saj ti tudi ničesar ne očitam. Samo to vem in čutim vsak dan, da sem ti zopern in da nimaš zame nič ljubezni. Najbrž sem ti preveč preprost

in preveč navaden ter premalo omikan. Jaz se te pač ne znam dosti nežno dotakniti, zakaj če te poljubim, te že boli, in če govorim s teboj, govorim najbrž tudi premalo nežno, ker pri vsaki moji besedi zadrhtiš.«

»Ne govori tako, Anton, prosim te.«

»Saj sem ti že rekel, da ti ničesar ne očitam. Sam, edino sam sem kriv, da me ne ljubiš, čeprav ti je moje srce vdano.«

Hrastove besede so Klarico zbegale. Padla je na svoj stol in zakrila lice z rokama. Solze so ji siliile v oči in ni jih mogla zadrževati. Razjokala se je, ker je morala priznati, da je vse resnično, kar je govoril Hrast in ker se je v tem priznanju zrcalila vsa njena nesreča. Zdaj je videla vse protislovje med svojimi tajnimi nagnenji in med svojim dejanskim življenjem, med sladko skrivnostjo svojega srca in brutalno resnico svoje usode, in to jo je razžalostilo na smrt in ji pognalo solze v oči.

Hrasta so te solze samo razdražile, zakaj sodil je, da so njegove besede in v njih obsežena očitanja to povzročile, dočim Klarica na to še mislila ni, marveč edino na svojo usodo.

»To je res čudno,« se je ljutil Hrast. »Jaz bi imel tisoč vzrokov razjokati se nad svojo nesrečo — solze pa preливаš ti. Morda me boš še krvnika

imenovala in morilca svoje sreče, med tem ko krvavi moje srce in je moja duša do vrha polna žalosti in bridkosti.«

Zasmejal se je glasno, hrupno, a tako prisiljeno, kakor da ga je popadel krč.

Klarica je hitro otrla solze. Zdaj je bila užaljena.

»Vprašam te še enkrat,« je rekla, stopivši pred svojega moža. »Kaj mi moreš očitati, da tako govoriš?«

»O, ničesar, prav ničesar. V tebi imam vestno, skrbno in natančno gospodinjno. Boljše bi ne dobil za noben denar. Kar je tvoja dolžnost, to storiš vse. Nikdar se ne pritožuješ, nikdar nisi nevoljna, celo želj nimaš nobenih. Vzorna si, vzor si vseh vzorov, samo ljubezni do moža ni v tvojem srcu nič. S tem pa nikakor nečem reči, da dvomim le najmanje o tvoji zvestobi. Ne, ta dvom mi nikdar še na misel ni prišel.«

»Še dvomov bi bilo treba,« je bolešno zavzdihnila Klarica. »Še dvomov o moji zvestobi. Da si le mogel to besedo sploh izreči.«

Hudo je bilo Klarici pri srcu, tako hudo, kakor še nikdar. Odkar je bila storila nepreklicno blaznost, da se je poročila s Hrastom, je imela ponosno zavest, da se ni nikdar niti z željami, niti z mislimi, kaj šele s kakim dejanjem pregrešila

proti dvojni obljubi, ki jo je bila storila v svojem srcu, da ostane do smrti zvesta svoji tajni ljubezni in da se do smrti ne bo nikdar pregrešila proti svojim zakonskim dolžnostim. Ponosna je bila tudi, da je premagala vse skušnjave, ki jih je imela, ko je videla, kako sta marki d' Aureville in markiza Helena sama profanirala svojo zakonsko zvezo. Ponosna je bila, da je ona, prav ona pripravila markizo do tega, da se je zopet sprijaznila s svojim možem in zato jo je neizmerno bolelo, da je spričo takih vprav nadčloveških žrtev in takega samozatajevanja mogel Hrast izreči zatrdilo, da ne dvomi o njeni zvestobi.

»Zdaj si že razžaljena,« je povzel zopet Hrast. »Rekel sem, da ne dvomim o tvoji zvestobi, a že beseda »dvom« te je užalostila. Jaz te pač ne razumem, in nisem vstanu te razumeti. Preveč sem preprost. Toda — saj si to vendar vedela, ko si se z mano poročila. Zakoj si me sploh vzela?«

Že dolgo se je bala Klarica tega vprašanja. Zdaj je bilo izrečeno. Vedela je, da mora enkrat do tega priti, a vendar se je prestrašila.

Tedaj, ko se je Klarica odločila, da stopi s Hrastom pred altar, je mislila, da bo kot njen mož zadovoljen, če mu bo zvesta in prijazna družica ter dobra gospodinja. A zahteval je od nje več, zahteval je ljubezni, zahteval, naj ga ljubi, ko sta

njena duša in njeno srce posvečena markiju d' Aurevillu. Kaj naj bi mu odgovorila, ji je šinilo v glavo. Tega mu vendar ni mogla reči, da ga je vzela samo zato, ker je hotela priti v bližino markija d' Aureville, ker je hotela živeti vsaj v senci tistega moža, ki ga ljubi. A Hrast ni čakal njenega odgovora.

»Že dostikrat sem mislil, da si me vzela samo zato, da si se sploh omožila in da si prišla iz tistih krogov, v katerih si morala živeti, za katere si pa preveč omikana in izobražena. Nesrečna si bila, da si se morala gibati med kmeti, streči v kmečki krčmi in v mali prodajalni, dočim si se v samostanu navadila drugačnih ljudi. Hrepenela si, da prideš v boljšo družbo in jaz sem se ti zdel najprimernejši za ta namen.«

»Anton, prosim te, nikar ne govori tako.«

Klarica je bila vsa iz sebe. Slutila je, da pride Hrast pri tem sklepanju naposled vendar na pravo sled in ugame skrivnost njenega srca in v tej slutnji je trepetala in drhtela in zopet so ji solze rosile oči.

»Torej sem uganil resnico,« se je razljutil Hrast. »Želela si priti na grad, blesk te visoke družbe, ki se tod zbira, te je omamil. V tej družbi si se hotela udomačiti, v tej malovredni družbi si hotela živeti, a ker se drugače nisi mogla vriniti,

si vzela mene, a samo da ti odprem vrata v hišo markija d' Aureville. Kaj sem ti jaz? Nič — nadloga — ti živiš samo za markijeve.«

S trdo roko je prijel Hrast ženo. Njegovi prsti so se oklenili njene roke, kakor bi bili iz železa.

»Jaz jo zaničujem, to aristokratsko svojat,« je vzkliknil. »O, služim ji zvesto. Naravnost vzoren gozdar sem in če bi popustil službo, bi mi morali napraviti najkrasnejše spričevalo. A zaničujem in sovražim jih vendar iz vsega srca. Zlasti njega, tega markija, ki se drži tako visoko, kakor bi mi izkazal posebno milost, če me blagoizvoli ogovoriti. In ravno tako zaničujem markizo. Kadar te vidi poleg mene, naju gleda, kakor bi se ji zdelo nečuvveno in neverjetno, da ima tak neotesanec, kakor sem jaz, tako ženo, kakor si ti. Ah, ko bi ti vedela, kako jih sovražim.«

Vrgel se je na stol. Klarica je videla, da še ni uganil njene tajnosti, da še ni prišel na pravo sled in to ji je dalo vsaj nekoliko moči. Hrast se ji je smilil, toliko bolj, ker je bila on vzrok njegovih bolesi.

Stopila je k njemu in mu položila roko na glavo.

»Prosim te, Klarica, povej mi, odkrito, ali si me vzela zaradi teh ljudi, zato da si prišla v ta svet?«

Na to vprašanje mu je Klarica lahko dala zadovoljiv odgovor, ne da bi lagala.

»Prisegam ti pri spominu na svojo mater, da to ni res.«

Premagala se je toliko, da se mu je nasmehnila, toda njena duša je bila žalostna na smrt.

XIII.

Teško je nositi velike skrbi, a še težje jih je prikrivati. To je spoznala tudi Klarica, ko je po burnem nastopu s svojim možem začela uvidevati, da mora bolestnosladko skrivnost svojega srca zakriti tako, da bi je nihče ne mogel uganiti, niti človek, ki mu ljubosumnost ostri razum in oči.

Tiste dni jo je prišla po daljšem času obiskat njena sestra, ki se je sicer gradu zaradi njegovih visokih prebivalcev kar najskrbneje izogibala. Prišla je le sem in tja na kratek pogovor s sestro in še takrat ni vztrpela v gradu, nego je najraje izvabila Klarico na izprehod.

Roko pod roko sta počasi korakali po cesti in Klarici je dobro delo, da je ravno v teh dnevih velike žalosti imela kraj sebe svojo sestro. Že njena navzočnost je dobrodejno vplivala na njeno srce.

»Nekam žalostna se mi zdiš, Klarica,« je rekla Ivanka, ki je bila že dlje časa od strani

ogledovala svojo sestro. »Nekako potrta si, ali pa bolehnna.«

»Žalostna se ti zdim?« je z rahlim usmevom vzdihnila Klarica. »Ali res?«

»Da, žalostna, ali potrta, ali zbegana, ne vem, kako bi rekla.«

»Uganila si resnico,« je odgovorila Klarica. »Žalostna sem.«

»Ali je tvoj mož . . .?«

»Niti najmanjšega vzroka nimam, da bi se pritožila.«

»Torej te še vedno resnično ljubi?«

»O — da! Ljubi me, danes morda bolj kot kdaj poprej.«

»In ti si žalostna? Kako naj si to raztolmačim. Kaj ga morda ti več ne ljubiš?«

Tiho je stopila Klarica nekaj korakov poleg svoje sestre. Obšla jo je hipoma želja, da bi sestri razkrila svojo tajnost in ji zaupala vse svoje boleti. Ta želja se je razrasla v srčno hrepenenje in je Klarico prevzelo z neodoljivo silo.

»Ljuba Ivanka,« je rekla in glas ji je trepetal notranje razburjenosti, »jaz svojega moža sploh nisem nikdar ljubila.«

Ivanka se je sredi pota ustavila in bila je trenotek vsled presenečenja kakor okamenela. Spomnila pa se je takoj svojih sumov in dvomov,

ki so jo trpinčili in ji kratili spanec, predno se je Klarica poročila in vzkliknila:

»Uboga Klarica! Svoj čas sama nisem verjela, da ljubiš Hrasta. Nekaj časa sem ti ga pač sama priporočala, a kasneje — saj se spominjaš — sem ti prav tako odločno odgovarjala. A ti se nisi vdala. Nisem pojmila, kako si se mogla zanj odločiti. Vedno sem mislila, da ljubiš koga drugega.«

»In tvoja misel je bila prava.«

»Res? A zakaj si potem vzela Hrasta?«

»Ker je bilo le na ta način mogoče, ostati v bližini tistega, ki ga ljubim.«

»Kdo je to? Klarica, zaupaj mi, koga ljubiš?«

»Ne upam se izreči njegovega imena.«

»Klarica — pa ne da bi bil to — marki d' Aureville?«

Ivanki je pri tej misli kri zastala in zadrževala je sapo od strahu, da ji Klarica pritrdi. In ko je Klarica molče prikimala, jo je Ivanka vsa obupana objela in skoro jokaje vzdihovala: »Uboga moja sestra, uboga moja Klarica.«

Tiho sta stali pod starim drevesom in jokali bridke solze obupnosti, solze, ki so bile toliko grenkejše, ker je Klarica poznala ljubezensko nesrečo svoje sestre, Ivanki pa je podobnost Klaričine usode z njeno lastno usodo pretresla dušo.

Ne da bi se zmenili, sta se obrnili in šli nazaj v gradič. Obe sta čutili, da si imata mnogo povedati. Zaklenili sta se v Klaričino sobo in se stisnili druga k drugi, kakor bi se bali, da bi ju moglo razumeti staro grajsko zidovje.

»Nekaj bi te rada vprašala, Klarica, a ne vem, kako bi se prav izrazila, ker nečem, da bi te moje vprašanje žalilo. A tvoja sestra sem, edina tvoja sorodnica in preživela sem vse to in morda še več, kakor ti. Reci Klarica — ali je tvoja ljubezen ostala tvoja srčna tajnost ali pa se je že zgodilo kaj več?«

»Ničesar se ni zgodilo, Ivanka. Priznam, da sem hudo grešila, ko sem vzela moža, ki ga ne ljubim in ki ga včasih sploh nisem mogla trpeti. A drugega greha ni na moji vesti. Vem, kaj sem dolžna ne le svojemu možu, nego tudi sama sebi.«

»Ah, Klarica,« je vzdihnila Ivanka, »jaz nisem bila tako močna . . .«

Nagnila je glavo in se odmaknila od Klarice, kakor bi jo priznanje svojega greha storilo nevredno sedeti tik sestre, ki niti trenotek ni pozabila na svoje dolžnosti. A Klarica jo je objela z obema rokama in jo s silo pritegnila k sebi.

»Ti si bila svobodna,« je Klarica šepetala sestri na uho, »jaz pa nisem svobodna. Ti si smela storiti kar si hotela, jaz tega ne smem. Ti nisi ni-

komur nič žalega storila, samo svojemu lastnemu srcu, če bi pa jaz tako storila, bi smrtno žalila, nezasluženo ponižala in osmešila moža, ki me ljubi in spoštuje in ki že itak preveč trpi, ker mu ne morem ljubezni vračati z ljubeznijo. Marki niti ne sluti, da ga ljubim in prisegla sem, da tega nikdar ne izve. A čemu naj bi mu tudi pokazala svojo ljubezen? Marki se zame ne zmeni, komaj ve, da sem žena njegovega gozdarja, ne bavi se nikdar z menoj, še nikdar ni več kot deset besed govoril z menoj, in če bi me danes srečal v kakem tujem kraju, bi me skoro gotovo niti ne poznal.«

»A ti, Klarica, ponosna moja Klarica, ti ga vzlic temu ljubiš?«

»Da, Ivanka, čez vse na svetu.«

Zavladal je molk v sobi. Pred hišo so postajali posli, se krohotali in se dražili z robotimi šalami in opomnjami, vmes se je čulo osorno pove-ljévanje Hrastovo, a sestri nista čuli niti tega ropota in vpitja, niti veselega prepevanja iz sobe markize Helene. Tesno objeti sta sloneli na zofo, zatopljeni v svoje misli. Ena je mislila na razočaranje, ki ji jo je prinesla preteklost, druga na bolečine, ki jih ji prinese prihodnost.

Po dolgem molku je prišla Ivanka svojo sestro za roko in jo je vprašala:

»Torej res nisi še ničesar priznala markiju?«

»Ničesar.«

»Ti misliš, da tudi ni še ničesar uganil in da še ničesar ne sluti?«

»Saj sem ti že rekla, da me pravzaprav niti ne pogleda. Nikdar se ne zmeni zame. Komaj da mi tako mimogrede privošči kako besedo.«

»In tvoj mož?«

»Tudi Hrast ničesar ne sluti. Pritožuje se, da ga ne ljubim in očita mi, da sem sicer vzorna gospodinja, a da se mu umikam in se mudim samo pri markijevi družini. Danes še misli, da sem ga vzela samo zaradi tega, da bi dobila pristop v višje kroge. Danes še ni ljubosumen na markijevo družino sploh. Kdo ve, če že čez nekaj dni ne ugane resnice. Zdaj misli, da sem častihlepna in ničemurna, med tem ko sem samo zaljubljena. Morda zasluti že jutri svojo zmoto in zagleda resnico.«

»In kaj misliš storiti, draga moja Klarica?«

»Sama ne vem, kaj bi storila. Glava mi je težka samega razmišljanja in srce mi je težko zatajevanih in prikrivanih bolesi.«

Zavladal je zopet molk. Ivanki je obupni položaj njene sestre pregnal vse nežne občutke, videla je pred seboj samo realne razmere in preudarjala je o njih trezno in mirno.

»Kaj mi svetuješ, Ivanka?« je naposled vprašala Klarica. »Ti si modra in izkušena, svetuj mi, kaj naj storim.«

»Preudarjala in razmišljevala sem pravkar, kaj bi ti svetovala. Pokazala si, Klarica, da si hrabra. Zberi svoje moči in stori še en korak.«

»Kaj naj storim?«

»Stopi pred svojega moža in priznaj mu vse, odkritosrčno in brez ovinkov.«

»Ivanka — kaj vendar misliš,« je vsa prestrašena vzkliknila Klarica. »Kako mi moreš kaj takega svetovati?«

»Kaj pomeni moj svet? Ž njim sem ti samo rekla: Bodi poštena. Poznam te in vem, da boš storila ta korak prej ali slej.«

»Ni mogoče, ni mogoče,« je vzdihavala Klarica. »Tega poguma nimam.«

»Pač, imaš ga,« je ugovarjala Ivanka. »Razumem, da se sramuješ, saj bi s tem priznala, da si varala Hrasta, ko si mu rekla, da ga ljubiš. A to priznanje bi ti bilo v čast, približalo bi te tvojemu možu in zavarovalo bi te pred izkušnjavi, ki te morda še obidejo. Danes se marki še zate ne zmeni — jutri morda spozna, da nisi samo mila, ljubezniva in nežna, ampak da si tudi lepa, kakor malokatera žena in kdo ve, kaj bi se potem zgodilo.«

»Ni mogoče, ni mogoče,« je ponavljala Klarica. »In čemu vse to?«

»Ker je to edini način, da zavaruješ svojega življenja usodo pred nesrečo, ki te sicer gotovo zadene.«

»Ah, ko pa ni mogoče, Ivanka. Pomisli, kaj bi rekel Hrast, če bi mu to priznala.«

»V prvem hipu bi bil seveda nevoljen in užaljen. Kakor ga poznam, bi morala slišati tudi trde besede. A Hrast je razsoden mož. Ko se umiri, ko se poleže njegova prva jeza, spozna, da je tvoje priznanje, storjeno iz svobodnega nagiba, najboljši dokaz, da nisi niti trenotek pozabila na dolžnosti, ki jih imaš napram njemu. Naravno je, da ne bodeta več tu ostala, saj vama tudi ni tega treba, ker je tvoje premoženje zadosti veliko, da bodeta lahko drugod brez skrbi živela.«

»Ne, ne, to ne gre,« se je branila Klarica. »Že misel, da bi stopila pred Hrasta in morala govoriti ž njim o svoji srčni tajnosti, je strašna. Sicer pa ti ne poznaš mojega moža in ne veš, česa je sposoben. Ljubi me in ljubosumen je že na markizo Heleno in na njenega otroka. A ko bi izvedel, da ljubim markija, in da njega, svojega moža, nisem nikdar ljubila — ah, kar groza me je. Ne bojim se zase. Ko bi me na mestu ustrelil, ne bi se branila niti s prstom. A maščeval se bo njemu, ki ga jaz

ljubim. Sovraži in zaničuje ga že tako in prepričana sem, da bi ga pognal v smrt, dasi ni ničesar storil in niti ne ve, da ga ljubim.«

Klarico je ta misel silno razburila in Ivanka je imela mnogo truda, predno jo je zopet vsaj nekoliko pomirila.

»To so sama strašila, ki jih vidiš,« je potem rekla Ivanka. »Vsa si razburjena in zato pretiravaš. Hrast je preveč resen človek, da bi samega sebe pahnil v nesrečo. In čemu naj markiju kaj stori? Saj se ti niti približal ni.«

A Klarica je žalostno odkimala z glavo. Trdno je bila prepričana, da se njena sestra moti in da bi z najmanjšim priznanjem spravila v največjo nesrečo njega, ki ga ljubi, in vso njegovo družino.

»Nikar ne misli, da pretiravam,« je rekla sestri. »Hrast je bil doslej pač napram meni dober in mehak, v svojem bistvu je trd in ponosen in kadar sovraži, je njegovo sovrašтво strašno in neusmiljeno. Markijevo rodovino sovraži že zdaj, saj sem ti to že rekla. In zlasti sovraži markija samega. Na smrt ga sovraži, ko še ničesar ne ve, ko še ničesar ne sluti. Zdaj pa naj jaz stopim pred njega in naj mu razodenem, da ljubim markija. Grozno! Kaj misliš, da bo le trenotek verjel, da se mu nisem nikdar izneverila? Ne bo mi verjel. In

tudi markiju ne bo ničesar verjel. Ah, kako mi moreš kaj takega svetovati, Ivanka? Ne, ne, te odgovornosti ne vzamem na svojo dušo, da bi z lahkomišelnim priznanjem spravila v nesrečo družino, ki je tako dobra z menoj, in pahnila v pogubo in v grozno smrt moža, ki ga ljubim čez vse. Potem pa moraš tudi pomisliti, da bi jaz ne mogla ostati pri Hrastu niti uro več. Če bi me pa peljal od tod proč, umrla bi koprnenja po njem, ki mi je vse, čeprav me niti ne pogleda.«

»Premisli celo stvar nekaj dni... morda se vendar odločiš.«

»Ne, ne — nikdar... in za nobeno ceno ne grem od tod. In če bi me signali iz gradu — dlje bi ne šla kot do kraja, od koder se ta grad še vidi. Če že ničesar nimam od svoje ljubezni, vsaj od daleč ga hočem videti, ki mi je najljubše bitje pod božjim solncem.«

Ivanka ni ničesar več rekla, ker je uvidela, da pri Klarici ne zaleže več nobena beseda in noben svet. Roko v roki sta sedeli še cele ure, vsaka zatopljena v svoje misli. Šele ko se je začelo mračiti, je Ivanka vstala in se pripravila za odhod. Tudi sedaj ni nobena zinila. Molče sta se objeli in s tem objemom je bilo povedano vse.

XIV.

Marki Charles d'Aureville se je dolgočasil. Rana na roki se je sicer kmalu zacelila, a marki tudi po preteku zaradi boleznj dovoljenega dopusta ni nastopil svoje službe, ker ni hotel iti v Ljubljano, dokler ni bila njegova afera s princezino Dietrichsteinovo in z baronom Gallom pozabljena. Prosil je za podaljšanje dopusta in prošnji njegovi se je seveda ugodilo. Upal je, da mu sploh ne bo več treba ostati na Kranjskem, kajti pisaril je vsem svojim znancem v Parizu, naj že izposlužejo, da bo povišan in premeščen.

Bivanje na Kušljanovem gradu mu je že čez vse mere presedalo. Vajen je bil veselih in velikih družb, ki jih je zdaj pogrešal, kajti dokler sam ni zahajal v družbo, tudi ljudi ni mogel vabiti k sebi. Ljubil je posebno žensko družbo in zdaj je bil navezan na svoje ljudi, kar se mu je zdelo kmalu neznosno.

Klatil se je ves dan po gozdih, ali pa jahal po cele ure daleč, samo da mu ni bilo treba potikati se po gradu. Celó s preprostimi ljudmi se je

zdaj včasih pomenil, zaradi česar se je čudil sam sebi. Ni jih sicer zaničeval ali preziral, kakor drugi aristokratje, nasprotno, imel je zanje simpatije, ker mu je imponirala njih delavnost, njih žilava vztrajnost in njih resnoba, lastnosti, ki jih sam ni imel. Spoštoval je pravzaprav vse resne, delavne ljudi, samo občevati ni maral ž njimi. A sedaj, ko se je dolgočasil na smrt, je bil včasih zadovoljen, če je mogel vsaj med vrhniškimi tržani in tržankami prebiti nekaj ur.

Naravno je, da je v teh razmerah zapazil tudi Klarico, ki je bila poleg markize Helene edina mlada ženska na gradu.

Marki je bil v svojem življenju toliko doživel, da ga je mogla zanimati samo ženska, ki se je na katerikoli način odlikovala med drugim ženstvom. Klarice doslej marki res še ni bil prav zapazil. V družbi se je Klarica iz ozirov na podrejeno stališče svojega moža vedla vedno jako skromno. Ni bila plaha, a zavedala se je, da ji je pristop v markijevo družino dovoljen le iz dobrohotnosti in zaradi tega je bilo njeno vedenje rezervirano. Marki ni imel prilike spoznati, da je Klarica zgovorna in zabavna, izobrazena in duhovita in seveda ni slutil, da nadkriljuje skromna Klarica v teh ozirih mnogo odličnih dam iz prvih rodovin. Iz navade, izogibati se priprostejšim ljudem, se za Klarico ni zmenil že

zaradi tega, ker je bila soproga njegovega gozdarja, ki je bil po njegovi sodbi povsem nizek in brezpomemben človek. Pa tudi Klaričine lepote ni zapazil, ker ni imel prav nič pozornosti ne za ljudi, ne za dogodke v svoji hiši in ker se je Klarica vedla tako skromno, da marki ni prišel v položaj, si jo natančneje ogledati.

Nekega deževnega dne je ležal marki na zofi. V rokah je držal knjigo, a čital ni nič; oči je imel odprte, a videl ni, kaj se godi okrog njega; bil je pač buden, a duh njegov je dremal.

Naenkrat je udaril na njegovo uho mehak, topel, melodijozen glas, ki ga je v hipu prebudil. Marki ni bil zapazil, da je prišla v sobo Klarica in njegovi ženi pripovedovala, kako je tuj voznik v bližnji vasi povozil otroka in pobegnil. Marki je poslušal, a slišal je samo ta glas, ne da bi zapazil ali razumel, kaj je Klarica pripovedovala. Ta glas je bil tako prijeten in prikupen, da se je markiju zdelo, kakor bi ga božala mehka roka; ta glas je vzbudil v njem temno slutnjo, da je v njegovi bližini prava ženska.

Obrnil se je na zofi in si prvič malo bolj ogledal Klarico. Stala je pri oknu tako, da jo je mogel dobro videti.

»Zdi se mi, da je tudi lepa,« si je rekel marki, »vsekako pa ima čudovito prijeten glas.«

Klaričino poročilo je markizo ganilo. Bila je usmiljenega srca in je rada pomagala, kjer je mogla. Tudi zdaj se je vzlic dežju odločila, da gre s Klarico v hišo ponesrečenega otoka. Ko sta markiza in Klarica zapustili sobi, je marki dolgo gledal za njima. Ogledeval je bil zopet Klarico.

»Lahko hojo ima in oblečena je z nenavadnim okusom,« je rekel sam sebi. »Kdo bi mislil, da ima navaden gozdar tako ženo?«

Dobre četrte ure je razmišljeval marki o svojem razkritju, potem je zadremal in ko se je prebudil, je bila Klarica zopet pozabljena. Toda vtisk, ki ga je bila napravila na markija, je ostal, ne samo, ker je bil globok, nego tudi zato, ker marki v svojem prostovoljnem pregnanstvu ni prišel v dotiko z drugimi ženskami.

Čez nekaj dni je marki srečal Klarico na stopnicah. Z naglim pogledom jo je premeril in dasi je govoril ž njo samo nekaj vsakdanjih, brezpomembnih besed, je Klarica vnovič napravila tak vtisk nanj, da je nehote svoje misli posvetil samo njej. Sam ni vedel, kaj sanjari, vedel je samo, da se njegove misli sučejo okrog Klarice.

Od tega dne je bilo markiju prav ljubo, če je videl Klarico. Izprva je samo želel, da jo sreča in da jo vidi, kmalu pa je začel iskati prilike, da bi ž njo kramljal nekaj časa. Zdaj je ostajal raje doma,

in če je videl Klarico, kako se je z njegovim sinčkom igrala na grajskem dvorišču, je ostal celo uro pri oknu. Rekel si je, da opazuje ta prizor, v resnici pa je opazoval samo Klarico.

Začel je izmišljevati različne vzroke, da bi se mogel dlje časa muditi v Klaričini družbi. Najprej je povabil nekaj oficirjev iz Ljubljane, same dobre prijatelje, le da je njegova žena povabila na večerjo tudi Klarico in njenega moža. Dasi je vpričo markize in svojih gostov le malo govoril s Klarico, je bil tega večera vendar vesel.

Markiza je rada jahala. Ko so prišli toplejši spomladanski dnevi, ji je bilo žal, da pri teh izletih na konju nima spremljevalke in sama je prosila svojega moža, naj nauči Klarico jahati. Marki je bil vesel te želje svoje žene in se je takoj ponudil Klarici za učitelja.

Klarica se je branila. Izgovarjala se je, da jahanje ni primerno za njo, a v resnici se je branila, ker se je bala, da bo preveč občevala z markijem in da se utegne iz tega občevanja razviti katastrofa, pred katero je vedno trepetala.

Toda markiza ni odnehala. Nagovarjala je Klarico in prosila navzočega Hrasta toliko časa, da jo je Hrast sam začel podpirati in tako se je Klarica končno vdala.

Poučevanje se je takoj začelo na grajskem dvorišču in Klarica je hitro napredovala, tako da jo je markiza kar obsipala s komplimenti, dočim se je marki vedel korektno in rezervirano, tudi če ni bilo nobenega gledalca v bližini. Klarica pa je kmalu zapazila, da žari v njegovih očeh poseben ogenj, kar jo je navdajalo s sladkim strahom in z bolešno radostjo. Večkrat je hotela prenehati z učenjem. Marki ji tudi ni branil, a markiza je silila in silila toliko časa, da je Klarico zopet pregovorila in so se lekcije nadaljevale.

Z nobeno besedo in z nobeno kretnjo ni izdal marki svojih čuvstev, a Klarica je vendar videla, kako se je njegova simpatija spreminjala v nagnjenje, kako se je iz tega nagnjenja porajalo hrepenenje in kako je to ljubezensko hrepenenje razraščalo v strastno ljubezen.

Nikdar se ni izdala niti z najmanjšo stvarco. Občevala je z markijem samo s prijazno špoštljivostjo, postavljala se vedno na stališče, da je marki gospodar, ona pa le žena njegovega uslužbenca in nikdar ni prekoračila te meje. A sluteč, da jej to še ne daje nobene varnosti, je začela skrbeti, da je bil pri jahalnih vajah kdo navzočen. Zlasti ljubo ji je bilo, če je bil prisoten Hrast; po pravici je smatrala njegovo navzočnost za najboljše varstvo zoper vse slučaje.

XV.

V starem Kušljanovem gradu je pa vendar prebivalo bitje, ki je uganilo, kaka čuvstva so se razvnela v markijevem srcu. Blaga gospa, markijeva mati, je bila filozofinja in ni imela nobenih iluzij glede moških sploh in posebno ne glede svojega sina. Uvidevala je prav dobro, da se njen sin dolgočasi in da išče zabave in razvedrila pri Klarici. A stara gospa je imela resnične simpatije za Klarico in zaradi tega ni hotela pripustiti, da bi se ji približal izkušnjavec, pa bodi to tudi njen lastni sin.

Poklicala ga je v svojo sobo in ga posadila poleg sebe.

»Charles,« je rekla z dobrohotnim usmevom, »že zopet nisem zadovoljna s teboj. O, nič ne delaj obrazov in nič se ne delaj začudenega. Ti me prav dobro razumeš in veš natančno, kaj hočem reči.«

»Mama — to pot res ne vem, kaj misliš.«

»Ne? Torej — povej mi, čemu se približuješ in laskaš Klarici? Ti si zapeljivec.«

»Mama — ti se motiš, gotovo se motiš.«

»Nikakor ne, le ti si hočeš z utajevanjem pomagati iz zadrege. Toda jaz znam čitati v tvojih očeh in če se še tako pretvarjaš, vem vendar kaj misliš, kaj čutiš in kaj želiš. Zdaj si skušal pridobiti Klarico. In ker sem o tem popolnoma prepričana, ti povem brez ovinkov, da tega ne trpim.«

»Ali ljuba mama — nič se ne razburjaj —«

»Le pusti me govoriti. To veš, da ti ne delam moralnih pridig. Že davno sem se temu odvadila. Že pri tvojemu očetu niso ničesar zalegle, še manj pri tebi. Kadar te vidim na potih nezvestobe, prosim boga, naj ti odpusti grehe in ohrani tvoji ženi potrpežljivost, sicer te pa pustim delati kar hočeš. Toda s Klarico je drugače. Ta se je mojemu srcu prikupila, kakor še nobena žena na svetu, in dokler bo stanovala na tem gradu in bom jaz živa in zdrava, jo bom čuvala kakor punčico v očesu. Klarica je kakor plemeniti cvetka in dokler se bom jaz mogla ganiti, se je ne boš dotaknil. Vrh tega je soproga poštenega moža.«

»Surovega človeka brez omike in brez srca,« je vkliknil marki. »Hrast niti ne pojmi, kaka žena je Klarica.«

»Morda je Hrast res surov in ne vé kaj ima na Klarici,« je mirno nadaljevala stara markiza, »toda Klarica si je sama izbrala tega moža, iz svo-

bodne volje in ker je zvest in vdan služabnik, tudi ne dopustim, da bi motil njegov zakonski mir in morda uničil njegovo zakonsko srečo. To je prva resnična pridiga, ki sem ti jo napravila. Zdaj mi podaj roko in obljubi, da pustiš Klarico v miru.«

Marki se ni obotavljal. Segel je materi v roko.

»Torej velja?«

»Da, mamica, velja,« je odgovoril marki in je stari gospe poljubil roko.

Marki je imel pač dobro voljo, da izpolni svojo obljubo, toda ta volja ga je minila čez noč. Materino posredovanje mu je šele prav pokazalo, kako izredna cvetka je Klarica in njegovo hrepenenje po njej je bilo zdaj toliko večje, ker mu je mati prepovedala iztezati roke po njej.

Odslej se je še z večjo, zdaj tudi očitno vnemo zavzemal, da si pridobi Klarico. Če je bilo Klarici prej hudo, da se marki ni zanjo nič zmenil, da ni nikdar ž njo govoril in jo je komaj pogledal, ji je bilo zdaj hudo, ker se je preveč zanjo zanimal. Ne da bi se bala za svojo osebo. Sama nase niti mislila ni. Mislila je samo na nesrečo, ki zna zadeti markija, in prisegla si je neštetokrat, da za nobeno ceno ne izda svoje ljubezni. In neštetokrat si je tudi ponavljala, da bi svojo ljubezen profanirala, če bi jo kdaj markiju priznala. Kar sram jo je bilo, če je mislila, da bi po tolikih drugih nevrednih

ženskah postala za nekaj tednov ljubica markija d' Aureville in da bi grešila proti svetosti markijevega zakona. Ne, nikdar!

Prišle pa so tudi ure, ko ni imela toliko poguma in toliko moči. Tedaj jo je objemal blazen strah, da pride trenotek, ko ne bo več mogla premagovati sama sebe, ko bo marki samo razprostrl roke in ona bo padla na njegovo srce, pa naj bi trenotku blaženstva sledilo tudi celo življenje bridkosti.

Sčasoma je postala Klarica vsled tega strahu in teh skrbi tako zbegana, da se je za cele ure zaklepala v svojo sobo, ali pa cele ure begala sama po bližnjih gozdih. Zjutraj je navadno odšla iz gradu še predno je marki vstal, in vračala se je šele proti poldnevu, da ji ni bilo treba v markijevi družbi jahati.

Takega dne, ko je samotno hodila po gozdu, segajočem skoro do grajskega obzidja, je zaslišala za seboj hitre korae. Obrnila se je in zagledala markija v lovski obleki in s puško na rami.

Prva njena misel je bila, da je marki nanjo čakal dokler ni odšla in ji potem sledil, da bi mogel z njo na samem govoriti. Prebledela je in strah jo je prešinil s tako močjo, da ni mogla storiti nobenega koraka.

Marki se ji je hitro približal.

»Ali vas motim v važnih razmišljanjih?« je vprašal s spoštljivo ljubeznivostjo. »Upam, da mi tega motenja ne bodete preveč zamerili.«

»Ne, ne, gospod marki,« je jecljala Klarica, ki ni vedela, ne kaj je marki rekel, ne kaj mu je mehanično odgovorila.

»Dovolite mi, gospa Klarica, da vas spremim na tem izprehodu. To krasno mlado jutro me je izvabilo iz gradu. Sicer pa ne tajim, da bi bil krenil na nasprotno stran, ko bi ne bil v daljavi med drevjem vas zagledal.«

»Navadno hodim tod,« je zopet mehanično odgovorila Klarica in počasi, skoro omahuje nadaljevala svojo pot v markijevem spremstvu.

Molče sta korakala nekaj časa po gozdu. Klarica je trepetaje čakala, kaj ji reče marki, ta pa je bil morda prvič v svojem življenju v zadregi in ni vedel kako bi začel. Zavedal se je, da ima pred seboj krepostno ženo in to mu je branilo nastopiti s tisto sigurnostjo, ki jo je sicer imel v občevanju z damami.

»Dovolil sem si, vas na izprehodu nadlegovati, ker vas moram pravzaprav prostiti odpuščenja,« je končno izpregovoril marki, »da, odpuščenja.«

»Morda vendar kaj slutite,« je nekako šaljivo menil marki. »Kaj si morate pač misliti o možu,

ki ni ne slep in ne ravno slaboumen, pa živi več mesecev pod eno streho z lepo in ljubeznivo gospo, a tega niti ne zapazi.«

»Gospod marki...«

»O, poznam vašo rahločutnost, ki vam brani izreči o tem možu svoje mnenje. Dovolite, da jaz povem, kaj je soditi o takem možu. Da je usmiljenja vreden neumnež. Toda spoznal je svojo krivdo in prosi skesamo za odpuščanje. A čemu bi se tako lovil z negotovimi izrazi. Mož, ki sem ga pravkar omenil, sem jaz, dama, tista lepa, ljubezniva dama, ki je nisem zapazil, to ste vi, gospa Klarica.«

Klarica je naglo storila nekaj korakov, kakor bi hotela pobegniti. Čutila je, da se bliža trenutek priznanja in ustrašila se je tega ter se mu hotela izogniti. Toda marki se ni premaknil od njene strani. Prav tesno tik nje je korakal. Klaričina zbežanost in prepadlost mu je dala vso njegovo običajno smelost in sigurnost.

»Kaj mi morete na moje priznanje odgovoriti?« je vprašal marki, ko se je bila Klarica po več minut trajajoči hitri hoji ustavila, da bi prišla k sapi. »Prosim vas, gospa Klarica, bodite odkritosrčni in dajte mi jasen odgovor.«

»Kaj naj vam rečem?« je dihnila Klarica komaj slišno. »Drugega vam ne morem odgovoriti, kakor da sem razumela vaše namigavanje in

dobro zapazila popolno premembo v vašem vedenju napram meni. Toda . . . če mi dovolite malo prošnjo . . . potem vas prosim, gospod marki . . . lepo vas prosim . . . nehajte z vsako pozornostjo, posvečeno moji osebi . . . bodite zopet, kakor ste bili poprej . . .«

»Vi zahtevate, naj se ne zanimam za vas, naj ne občujem z vami?« se je začudil marki. »Kako morete kaj takega zahtevati?«

»Prosim vas, gospod marki, da tako storite,« je zaihtela Klarica.

»A zakaj to zahtevate?« je vprašal marki. »Ali sem vas mar razžalil?«

To »ali sem vas razžalil,« je bilo izrečeno sicer ljubeznivo, a vendar z neko drznostjo, prav kakor bi bil hotel marki temu vprašanju dati nekoliko ironičen značaj. Klarica je to takoj čutila. »Tako govori gospodar z ženo svojega uslužbenca.« To je bil občutek, ki ga je imela Klarica v tem trenutku in ta občutek je razgnal plahost, ki jo je bila prevzela v trenutku, ko je markija zagledala za seboj.

»Razžalili me niste,« je rekla Klarica z nekoliko večjo eneržijo, kakor je je doslej kazala. »Razžalili me nikakor niste. Ali tudi najmanjši izraz vaših simpatij do moje osebe ima na sebi nekaj nepričakovanega, nekaj nenavadnega . . .«

»Ah, torej ste vendar nekoliko nevoljni, da toliko časa nisem spoznal, kako krasna ste in vredna ljubezni,« je vzkliknil marki. »Zaslужil sem si to vašo nevoljo, a prisegam vam, da je zdaj več ne zasluđim. Nimate ga čestilca . . .«

»Jaz sploh nimam čestilcev in bi se zanje tudi lepo zahvalila,« je skoro osorno rekla Klarica, a pogled v markijeve oči je v hipu razpihal vso njeno nevoljo, saj je čitala v teh očeh vse, kar je mislila, da ji hoče marki povedati, in kar je njeno srce željno pričakovalo, dasi jo je razum svaril.

»Izrazil sem se slabo,« se je polglasno opravičil marki. »Hotel sem reči, da ga ni na svetu moškega, ki bi za vas čutil to, kar čutim jaz. V mojem srcu, gospa Klarica, gori ogenj, ki ste ga vi zanetili, moje duše se je polastilo hrepenenje...«

»Prosim vas, gospod marki,« je hitro bolestno zavzdihnila Klarica, »nikar tako ne govorite . . .«

»Ali vas tudi to žali?« je mehko in spoštljivo vprašal marki in vzel Klaričino roko med svoji roki.

»Ne žali me . . ., a jaz tega ne smem poslušati . . . in nečem . . . nečem . . .«

»Zakaj ne, gospa Klarica.«

»Ne, ne . . ., gospod marki . . ., pustite me . . . Ko bi vi vedeli?«

»Kaj?«

»Ah nič . . . prosim vas le, pustite me, gospod marki . . . odidite . . .«

»Umirite se, gospa Klarica,« je nežno in prikupno rekel marki in poljubil Klarici roko. »Bati se mi ni treba. Bodite prepričani, da vam nisem samo resnično vdan, nego da vas tudi ljubim iz vsega srca.«

Izrečena je bila beseda, ki se je je Klarica najbolj bala in jo najbolj želela slišati iz markijevih ust. A vzlic vsi nežnosti in prikupnosti, s katero je govoril marki, je Klarica tudi v tem trenutku največjega razburjenja natančno spoznala, da to priznanje ljubezni ni prišlo markiju iz srca. Zabolelo jo je to in prešinilo jo je spoznanje, da marki pač hrepeni po njej, da je pa ne ljubi resnično. »Zdaj,« si je rekla, »mi zatrjuje, da me ljubi, zdaj, ko je po lastni krivdi prisiljen, dolgočasiti se v tej samoti, a prej me niti pogledal ni, prej se mu ni zdelo vredno, da bi se le ozrl name, ki sem živela v njegovi senci in ki sem srečo vsega svojega življenja žrtvovala svoji ljubezni do njega. Zdaj išče kratkočasje, morda za nekaj dni, kvečjemu za nekaj tednov.« Take misli so šinile Klarici bliskoma v glavo in vzbudile v njej zopet lastno voljo in običajno odločnost.

»Nikar mi ne pripovedujte, da me resnično ljubite,« je rekla zamolklo in njen pogled je bil teman. »Vam ni prav nič zame, to mi je razodel glas, s katerim ste mi razkrili svojo ljubezen.«

Marki je zopet prijel Klarico za roko in jo hotel poljubiti, a Klarica tega ni pustila.

»Krivico mi delate, gospa Klarica, veliko krivico,« je rekel marki.

»Ne, gospod marki, ne delam vam krivice,« ga je z odločnim poudarkom zavrnila Klarica. »A če bi me tudi res nekoliko ljubili — kaj bi bilo iz tega? Vi ste marki d' Aureville, sorodnik cesarja Napoleona, mož sijajne bodočnosti in jaz sem žena vašega služabnika, ponižnega gozdarja. Najino usodo loči globoko brezno in tega brezna ne more nihče premostiti.«

»O pač — lahko ga premosti ljubezen.«

»Ljubezni ni v vašem srcu prav nič — kvečjemu nekoliko trenutnega hrepenenja.«

»Za ime ~~se~~ ne gre. Imenujte to čuvstvo kakor hočete — da naju le naredi srečna. Storili ste veliko nerodnost, ko ste se omožili s Hrastom. To bo nesreča vašega življenja. A kolikor se da še vaše življenje lepše urediti, to hočem storiti jaz. Vaš mož ni vreden, da dvigne svoje poglede k vam . . .«

»Ne pustim, da bi žalili mojega moža,« je vzkliknila Klarica. »Moj mož je časti vreden, me ljubi in jaz ga spoštujem.«

»Da, spoštujete ga, to vam verjamem, ali da bi imeli le količkaj ljubezni do njega, tega pač ne morete trditi. Vi ne ljubite Hrasta. Vi ste tako izobraženi, tako nežnočutni, tako duhoviti, da vam Hrast niti simpatičen ni. Ceniti vaz znam pa jaz in ker vas ljubim, nimam druge želje, kakor da si pridobim vašo ljubezen. Zapustite svojega moža, uslišite mojo ljubezen, skrb za vse drugo prepustite meni. Čez nekaj tednov pojdem domu na Francosko. Skoro gotovo pridem v Pariz. Vi pojedete seveda z menoj, uredim vam krasno gnezdece in tam bodeva uživala urice sladke ljubezni. O, Klarica . . .«

Položil ji je roko okrog pasa in jo hotel priviti k sebi ter jo poljubiti. A Klarica ga je užaljena pahnila od sebe.

»Klarica!«

»Molčite.«

»Klarica, kaj vam je, da ste tako razburjeni?«

»Kaj mi je, vprašujete? Vi torej ne veste, kaj mi mora biti v tem trenutku? Celo uro že govorite z menoj in jaz vam odgovarjam in vi niste uganili . . .«

»Česa nisem uganil, Klarica?«

»Moje nesreče.«

»Katere nesreče?«

»Da vas jaz ljubim, marki, blazno ljubim, odkar sem vas prvič videla in da živim samo tej svoji ljubezni.«

Veselo presenečen je marki stegnil obe roki, da bi Klarico objel, a umaknila se mu je in mu zapovedujoče zaklicala:

»Ne dotaknite se me.«

»Gospa Klarica, verujte mi, jaz vas ljubim.«

»Ne! Ko bi me ljubili, bi ne govorili z menoj tako, kakor poprej. Ponudili ste mi, naj postanem vaša metresa, ponudili ste mi, da me bodele vzdrževali, da mi bodele torej plačevali za mojo ljubezen. Ali nič ne pojmite, kako krvavo ponižanje tiči v teh vaših ponudbah zame, ki sem vas oboževala, ki sem žrtvovala svoje srce, vse kar sem imela, samo da sem prišla v vašo bližino.«

Pri spominu na prestane dušne in srčne muke, je Klarico prevzela nevolja in z neko sovražnostjo je razjasnila markiju vse, kar je prestala od dneva slavnosti, prirejene na čast maršalu Marmontu, pa do te ure. Čutila je, da jo mora to za vselej ločiti od markija, a premagovati se ni mogla. Vsa trpkost, ki se je bila nabrala v dolgih mesecih v njenem srcu, je v tem trenutku udarila na dan.

Marki je strme poslušal. Ni se upal seči Klarici v besedo. Kar je slišal, ga je resnično pretreslo. Domišljaj si je, da pozna ženski svet, a spoznal je zdaj, da niti pojma ni imel, kako vroča, kako požrtvovalna, kako blazna more biti ženska ljubezen. To je spoznal šele zdaj, spoznal pa je tudi, da je z oporno roko segel po tej cvetki in da je s svojo okornostjo ranil to srce tako, da tega ne more nikdar več popraviti. In ta lahkoživec, ki ga je bila doslej sama frivolnost, je vztrepetal pri misli, da je pahnil od sebe edino žensko, ki jo je doslej našel, da je zmožna resnične ljubezni.

»Da, zaradi vas, marki, sem storila grdobijo, lahko rečem hudodelstvo, da sem se poročila s poštenim, častivrednim možem, ki me ljubi, ki pa ga jaz ne morem ljubiti in ga ne bom nikdar ljubila. O, kaznovali ste me zato, kruto ste me kaznovali.«

»Klarica!«

»Pustite me, da vam povem, kar mi je na srcu,« je rekla Klarica in potem nadaljevala nekako slovesno: »Da, marki, jaz vas ljubim, jaz vas obožavam, a moj sklep je, da ne bom nikdar vaša. Ne zaradi sebe. Kaj je moja oseba? V kmečki krčmi sem doma in za ljudi moje vrste se ne vprašuje dosti, naj se njih usoda obrne tako ali tako. Toda jaz hočem ohraniti čisto to ljubezen, ki polni

vse moje srce. V zadnjih dnevih sem čutila, da me zapuščajo moči in da pojema moja volja. Bala sem se, da bi utegnila pozabiti na svoj sklep. A zdaj je drugače. Vi, marki, ste me nehote rešili. Pokazali ste mi, da sem vam dobra — samo za kratkočasje. To me je streznilo, popolnoma streznilo.«

Težko je soplea Klarica, a ponosno je stala pred markijem, ki je s pogledom polnim žalosti upiral nanjo oči.

»Odpustite mi, gospa Klarica, kar sem vam poprej rekel. Surove in žaljive so bile moje besede, to spoznavam zdaj. Uvažujte, da vas poznam šele nekaj trenutov, da mi je bil šele sedaj dovoljen pogled v vašo dušo. Verujte mi, da iskreno obžalujem, kar sem rekel in dovolite mi, da vas smem ljubiti.«

Marki je govoril mehko, z neomejeno spoštljivostjo in vdanostjo in z izrazom, ki je pričal, da mu prihajajo besede iz srca.

»Ni mogoče,« je rekla Klarica, »ni mogoče.«

»Vi mi ne morete odpustiti?«

»Odpuščam vam, saj vas vendar ljubim tako, kakor morda še ni ljubila nobena ženska.«

Klarica je podala markiju roko; nagnil se je nad to roko, kakor bi se ne bil priklonil pred nobeno kraljico, in z drhtečimi ustnicami poljubil te drobne prste.

»In zdaj, gospod marki — vsa sreča z vami na vseh potih življenja.«

»Kaj pravite?«

»Po tem, kar sem vam povedala in priznala, je pač ob sebi umljivo, da ne morem ostati več v vaši bližini.«

»Zaradi mene hočete odpotovati?«

»Ne, marki, zaradi sebe.«

»A pomislite — vaš mož ima tu službo.«

»Govorila bom ž njim.«

»In kaj mu hočete reči?«

»Resnico pač. Ostati hočem poštena žena in zato bom svojemu možu vse povedala.«

Markiju je bilo sedaj le eno pred očmi: kaka nevarnost lahko nastane za Klarico, če svojemu možu vse razkrije. Bal se je resnično zanjo, in plaho vzkliknil:

»Ali — gospa Klarica — to je blaznost.«

»Ne bojte se zame. Hrast me ljubi. Vem, da ga bo bolelo moje priznanje, a pričalo mu bo tudi, da sem in da mu hočem ostati poštena družica. Dokler ni nihče vedel za skrivnost mojega srca, sem mogla tu ostati in z vami prebivati pod eno streho. Zdaj je to nemogoče in zato odidem na vsak način.«

Klarica je govorila z neobičajno odločnostjo, a marki se le ni vdal in je Klarici prigovarjal, jo

prosil in jo rotil, naj si vendar izbije iz glave take misli in naj ostane. Toda Klarica se mu je samo smehljala.

»Nikar se ne trudite, marki. Prepričati me ne morete. Dokler niste vedeli, kaj za vas čutim, sem mogla živeti z vami v eni hiši, že iz upanja, da vam zamorem kdaj kaj koristiti ali vam celo izkazati kako uslugo. Ko zapustim vašo hišo, ponese s seboj zavest, ki me bo tolažila in ki bo moj ponos, zavest, da sem bila nesebična čuvarica vaše zakonske sreče. Odit pa moram. Izrekla sem besede, ki se ne dajo preklicati, ne omiliti, ne ublažiti in osebna moja dostojnost zahteva, da se za vedno ločim od vas. Ko bi ostala tu — še v oči bi vam ne mogla več pogledati.«

»Zakaj ne?«

»Ker bi mi vest neprestano očitala, da sem se vam vsiljevala in da sem se vam ponudila in tega očitanja bi ne mogla prenesti. Na čistosti moje ljubezni do vas ne sme biti nobenega madeža.«

»Klarica, kaj vas ne more prav nič zadržati.«

»Nič, ali večjemu kaka nezgoda ali kaka nesreča.«

Trepetaje, z rosnimi očmi je Klarica še enkrat podala markiju roko.

»Zdravstvujte, marki, in spominjajte se včasih skromne žene, ki vas ljubi brezmejno.«

»Klarica, — ne — ostanite — Klarica.«

A Klarica je bila že odšla, z naglimi koraki, ne da bi se le enkrat ozrla . . .

Marki je sedel na kamen, ki je stal v bližini, zakril je lice z rokama in bilo mu je hudo pri srcu, kakor še nikdar v življenju.

Klarica se je, prišedši domov, zaklenila v svojo sobo. Čakala je, da pride Hrast domov in se pripravljala za svojo izpoved. A ostala je le malo časa nemotena. Prihitela je hišna, začela trkati na vrata in klicati Klarico.

»Gospa markiza vas prosi, da bi hitro prišli gor, mali Charles je bolan. Markiza se boji, da ji na rokah umrje.«

Klarica se je prestrašila, da se v prvem hipu ni mogla ganiti.

»Kaj torej usoda neče, da bi zapustila to hišo?« se je vprašala, spomnivši se besed, ki jih je bila malo časa poprej izrekla v gozdu.

A že v naslednjem trenutku je planila k vratom in jih odprla.

»Kaj je v Charlesu?« je naglo vprašala.

»Ne vem — zjutraj je imel mrzlico in glava ga je bolela — zdaj ga boli v vratu. Bojim se, da ima davico.«

Klarica je stekla po stopnicah. V otročji sobi je našla markizo, ki jo je bil strah za otroka popol-

noma zmedel. Stiskala je otroka k sebi in jokala. Ko je zagledala Klarico, je začela kričati kakor brez uma:

»Klarica, pomagajte, Klarica, rešite mi otroka.«

Klarica ni vedela, kaj bi storila. Spravila je najprej otroka v posteljo. V gradu razen hišne ni bilo nikogar. Klarica je naročila hišni, naj pazi na otroka in na njegovo mater, potem je odhitela iz grada. Sama je osedlala konja in v naglici odjezdila v Ljubljano iskat zdravnika.

Konj je dirjal čez ljubljansko ravan kar je mogel, tako ga je naganjala Klarica. Samo eno misel je imela: rešiti otroka njemu, ki ji je vse na svetu. Spominjala se je tistega dne, ko je šla prvič z markizo v otročjo sobo in je mali Charles stegnil po njej svoji drobni roki. Od tistega dne jo je otrok imel raje kot svojo lastno mater in Klarica mu je to vračala s prav materinsko skrbjo in ljubeznijo.

Kolikor je mogla, je Klarica podila konja. Srečavali so jo ljudje in se začudeno ustavljali, videč to blazno ježo, a Klarica se za vse to ni zmenila. Dirjala je naprej. Tudi po mestu je podila konja brezobzirno naprej, dokler ni prišla do vojašnice v Gradišću, kjer je stanoval francoski vojaški zdravnik. Tam je pognala konja na dvořišče in skočila z njega.

»Ali je zdravnik doma?«

»Ne,« je odgovoril vojak, na katerega se je Klarica obrnila, »odšel je davi v službo in se vrne šele zvečer. Najbrže je pa v gledališki kavarni.«

Klarica je stisnila vojaku srebrnik v roko.

»Preskrbite, da bo pripravljen zdravnikov konj in pripeljite ga h kavarni. Zdravnik mora takoj k majorju d' Aureville.«

Videč svetli tolar na dlani svoje roke, je vojak kar planil, da izpolni dobljeno naročilo. Klarica pa je zopet zasedla konja in odjezdila h gledališki kavarni. Zdaj je bila prvič zadovoljna, da se je naučila jahati, dasi je bil markijev pouk največ vzrok, da je prišlo do zблиžanja in do katastrofe.

Pred kavarno je bilo zbranih več francoskih oficirjev. Nekateri so poznali Klarico in so strmeli, videč, kako so razmršeni njeni lasje in kako je razburjena. Toda Klarica se za to ni zmenila.

»Jeli zdravnik Chambol v kavarni?« je vprašala, težko sopeč. »Pokličite ga nujno.«

Nekateri oficirji so stekli po zdravnika, drugi so obstopili Klarico in jo izpraševali, kaj da jo je privedlo v mesto. V naglici jim je povedala, da je d' Aurevillov sinček na smrt bolan, a ko se je na vratih prikazal zdravnik, je kratko pretrgala svoje pripovedovanje.

»Le brž, le brž,« je zaklicala zdravniku. »Konja vam takoj pripeljejo, nevarnost je velika, kar je treba, vam povem vse spotoma.«

Zdravnik se ni dal razburiti.

»Le počasi, draga gospa,« je rekel flegmatično. »Najprej moram vedeti vse okolnosti — da morem vzeti potrebnih zdravil seboj.«

Na zdravila Klarica doslej še mislila ni. Razložila je zdravniku hitro vse, kar je hotel vedeti. Zmajeval je z glavo in mrmral besede, ki jih sicer Klarica ni razumela, ki pa so ji vendar napolnile srce s strahom.

Naposled je vojak pripeljal konja. Zdravnik ga je zasedel, a treba je bilo najprej jezdit v bolnico po zdravila in šele ko je bilo vse pripravljeno, sta Klarica in zdravnik zapustila mesto.

V divjem diru sta zdravnik in Klarica prijezdila do Kušljanovega gradu. Hišna ju je videla, ko sta zavila za grajsko dvorišče in skočila s konj. Tekla jima je nasproti in se kar prestrašila, videč, kako upadla in izmučena je Klarica. Ta se je komaj vzdržala na nogah, a ko ji je hotela hišna pomagati in jo podpreti, da bi jo spremila v hišo, se je Klarica tega energično ubranila.

»Kako je z otrokom?« je vprašal zdravnik, ki je bil v tem vzel iz tobolcev ob sedlu svoja zdravila in se je zdaj obrnil k hišni.

»Slabo... mrzlica ga trese... tudi blede se mu... In tudi gospe markizi ni dosti boljše... od samega strahu, da izgubi otroka, je vsa zbegana in iz uma.«

Zdravnik se je molče obrnil od hišne in je šel v grad. Klarica mu je sledila, da si je komaj še premikala noge. V sobi, kjer je ležal mali Charles, sta bila markiza in njen soprog. Komaj je ob postelji klečeča markiza zagledala zdravnika, je planila k njemu in s sklenjenima rokama prosila, kar prosi v takih trenutkih vsaka mati.

»Rešite mi otroka, rešite mi edinca,« je jokala markiza, kakor da bi bil zdravnik gospodar življenju in smrti.

Zdravnik je stopil k postelji in natančno preiskal otroka. Izbral je potem iz svoje torbe neka zdravila in je priredil za uporabo.

Šele sedaj se je ozrl po navzočih osebah. Videl je markizo, ki je zopet slonela ob otrokovi postelji in glasno jokala, videl je markija, ki je sedel v kotu pri oknu in gledal topo predse, kakor da ga je zapustila vsa zavest, ali kakor da se sramuje, da je v tem usodnem trenutku njegova navzočnost docela nepotrebna. S hitrim pogledom je zdravnik presodil ves ta položaj in se obrnil h Klarici.

»Pomagajte vi, gospa, drug ne more,« je rekel tiho. »Povedal vam bom natačno, kaj je storiti, a jutri zjutraj pridem zopet.«

Klarica je samo lahko nagnila glavo, v dokaz, da je pripravljena prevzeti skrb za otroka. Stopila je z zdravnikom v sosedno sobo in pazno poslušala, kar ji je naročeval. Njena trdna volja je premagala njeno telesno utrujenost. Ta volja se je zrcalila na njenem obrazu, ko se je po zdravnikovem odhodu povrnila v bolnikovo sobo. Ostre so bile v tej uri vse njene poteze in vse njene kretnje in zapovedujoče je zvenel njen sicer vedno mehki glas. Storila je to zavest, da je šla v boj s smrtjo za življenje markijevega otroka.

Kratko je odredila, naj markiza in marki zapustita sobo in dasi je markiza jokaje prosila, naj jo pusti pri otroku, se ni dala omehčati. Zaklenila je vsa vrata, dala hišni vsa potrebna navodila in potem prevzela varstvo otroka.

Stopila je k postelji. Z obema rokama se je naslonila ob posteljo in dolgo motrila bolnega otroka in potem stiskaje ustne in zobe zaklicala: »Ne smeš mi umreti, ne smeš.«

Ti dnevi so bili težki in treba je bilo nadčloveškega napora, da je Klarica zmagala svojo nalogo. Komaj da si je za kako uro privoščila počitka, sicer je ves čas sedela kraj postelje in

pazila na vsak pregib, na vsak vzdihljaj bolnega otroka. Ni se ganila, in ni odgovorila, če je marki rahlo potrkal na vrata in vpraševal, kako je z otrokom, ni se zmenila, če je markiza jokaje prosila, naj jo pusti v sobo, da otroka vsaj vidi. Morda vsega tega niti slišala ni, videla in slišala je samo bolnega otroka.

Končno je izpregovoril zdravnik besedo, ki se je za Klarico glasila kot najveselejše oznanilo: Mali Charles je rešen smrti. Globoko je Klarica zasopla pri teh besedah, potem so jo zapustile moči. Razprostrla je roke in zgrudila bi se bila brez zavesti na tla, ko bi je ne bil zdravnik ujel.

Čim je bila premagana smrtna nevarnost, se je malemu markiju kmalu začelo zdravje obračati na bolje. Zdaj Klarica tudi otrokovim staršem ni več branila, da sta se vsak dan vsaj nekaj časa mudila pri svojem otroku. A rada tega ni videla, z nekako ljubosumnostjo ju je gledala, prav kakor da je mali marki njen otrok. In včasih se je v njenem srcu vzbudila želja, da bi sama nikdar ne postala mati, samo da bi mogla vso svojo ljubezen posvečati malemu Charlesu.

Dasi nerada, se je morala Klarica zdaj po cele ure muditi v družbi markijevi. Navadno je marki, če je prišel obiskat svojega otroka, primaknil stol k postelji in je tam poleg Klarice sedel, dokler mu

ni naravnost rekla, naj odide. Pomagal ji je pri okrbovanju bolnega otroka. Ne da bi kdo ve koliko govorila, začel jo je bolje spoznavati in s tem spoznavanjem je raslo in se utrjevalo njegovo nagnjenje do nje. Nobena nelepa misel ga ni obšla, sama čista, plemenita ljubezen je vzknila v njegovi duši do te žene, in večkrat ga je obšlo hrepenenje, da bi se pred tem plemenitim bitjem vrgel na kolena in da bi Klarici poljubil rob njenega krila.

Z radostjo je gledal, s kako presrčno ljubeznijo se njegov otrok oklepa svoje rešiteljice. Mali Charles ni hotel nikogar drugega več poznati, kot Klarico. Tudi ne svoje matere, in z resnično žalostjo si je markiza priznala, da zanjo zdaj ni prostora v srcu njenega sina. Priznala je pa tudi, da kakor ni znala biti prava žena, tako tudi ne zna biti prava mati, dočim si je Klarica zaslužila naklonjenost malega Charlesa.

»Z bolestjo in z ljubeznijo mu je Klarica rešila življenje,« je na tožbe svoje žene rekel marki, »in pravico ima, da zavzame prvo mesto v srcu najinega otroka.«

XVI.

Telesni in duševni napori ob postelji malega Charlesa so bili prevzeli Klarico v taki meri, da je zdaj njen mož zanjo moral poklicati zdravnika. A Klarica ni bila bolna, nego samo utrujena in izmučena, to pa tako, da vsled zdravnikovega naročila več dni ni smela iz postelje. Njeno živčevje je bilo tako razdraženo, da prve dni sploh ni našla pokoja in ni mogla zatisniti očesa. Končno je zaspala in spala kar nepretrgoma ves dan in vso noč in še dolgo do belega dne. Ko se je prebudila, je bila telesno okrepcana, samo bleda in upadla, kakor da bi bila prestala težko bolezen.

Dasi je bil Hrast v srcu vesel, videč Klarico izven vsake nevarnosti, jo je vendar čemerno pozdravil.

»Lahko bi si bila nakopala smrtno bolezen,« je rekel neprijazno. »Kaj ti je bilo treba, da si otroku stregla noč in dan? Saj ima otrok svojo mater. Če ta mati nima nič razuma za oskrbo-

vanje svojega bolnega otroka, to vendar še ni vzrok, da se ti žrtvuješ. Naj bi si pa najeli kako postrežnico iz Ljubljane.«

Trdo so padla ta očitanja Klarici na srce. Bolelo jo je to očitanje toliko huje, ker ji je bilo žrtvovanje za bolnega otroka največje zadoščenje in ker je bil njen največji ponos, da je otroka otela gotove smrti.

»Lepo te prosim, pusti me vsaj zdaj pri miru,« je vzkliknila. Prvič kar je bila omožena, je bil ta vzklik izraz očitne nevolje. Klarica je bila v resnicinejevoljnana svojega moža. »Kaj,« si je rekla na tihem, »sem vse storila možu na ljubo, in niti tega mi ne privošči, da sem stregla otroku, ki ga ljubim zaradi njegovega očeta.«

Hrast je dobro čutil, s kako nevoljo ga je bila Klarica zavrnila. Že je hotel vzkipeti, a premagal se je, ko je pogledal v ta bolehnih, blede in upadli obraz svoje žene.

»Nesramno so te izkoriščali,« je rekel kolikor je mogel mirno. »Tebi so prepustili skrb za otroka in za njegovo postrežbo, sami pa so se prekladali po mehkih stolah in zevali ali pa si solze otirali. Ti brezsrčni ljudje mislijo, da si postala moja žena samo, da bi mogla biti njih sužnja. Nekajkrat me je nevolja tako razdražila, da sem te

šel iskat in s silo bi te bil odpeljal, če bi mi le bila vrata odklenila.«

»Še enkrat te prosim, pusti me v miru — vsaj zdaj,« je zavzdihnila Klarica, nakar je Hrast mrmraje vstal in trdih korakov odšel z doma.

Kaj je hotela reči Klarica s ponavljano prošnjo »vsaj zdaj me pusti pri miru,« tega Hrast ni umel. To tudi ni vzbudilo toliko pozornosti v njem, da bi bil o teh besedah premišljal. Klarica pa jih je poudarjala te besede. V drugih okoliščinah bi bila ravnodušno poslušala Hrastovo godrnjanje in prenesla tudi še hujša očitanja. A prav zdaj tega ni mogla. Zdaj ne, ko se je pripravljala za korak, ki ji je obetal dosti hujših muk in bolesti kakor vse muke in bolesti, kar jih je v svojem življenju prestala.

»Charles je rešen,« je govorila Klarica sama sebi, »in njemu in njegovim staršem ne preti nobena nevarnost več. Мене torej tu ni več potreba in izpolniti moram svojo zaobljubo ter zapustiti to hišo — za vedno. Dolžna sem to svojemu možu, svoji časti in čistosti svoje ljubezni do markija.«

Težka ji je bila že misel na odhod. Zdelo se ji je, da ji kriči srce na ves glas: Ostani! Čemu bi odšla z možem, ki ga ne ljubiš in ga že komaj prenašaš, čemu hočeš ž njim bežati pred možem, ki mu je tvoje srce brezmejno vdano? A zadušila je

ta glas in zmagala je njena trdna volja, da razkrije svojemu možu vse, prav vse in da potem zapusti ta dom za vse življenje.

Da, ko bi bila našla svojega moža koj tedaj, ko se je po slovesu od markija vračala iz gozda domov, tisti dan, ko jo je nizkotno zapeljevanje markijevo razžalilo v toliki meri, da mu je razkrila svojo vročo plemenito ljubezen. Tedaj bi bila govorila brez ovinkov, ker ji je takrat bilo čisto vse eno, kaj se zgodi.

Zdaj je trepetala že pri sami misli, kako razkrije Hrastu svoje srce. Ni bila plaha in ni se bala moža v navadnem pomenu te besede. Ne, še vesela bi bila, ko bi postal samo nasilen in tudi če bi jo na mestu usmrtil. Bala se je samo očitanja, da je svojega moža varala.

XVII.

Klarica je imela trden namen, da takoj razodene svojo skrivnost Hrastu, čim se vrne domov. Toda tega namena ni mogla izvršiti. Tatinski lovci so zadržali Hrasta do pozne noči doma, naslednjo jutro pa je moral navsezgodaj iti v Ljubljano, da pred sodiščem priča zoper zajete tatinske lovce, ki so bili v boju z gozdnimi pazniki enega ubili, drugega pa ranili.

Tako je Klarica imela zopet nekaj odloga. Rada bi bila porabila ta čas, da zbere svoje misli in se pripravi za svojo izpoved možu, toda ni ji bilo mogoče. Vsled prevelike razdraženosti svojih živcev ni mogla najti niti trenutka pokoja, ni mogla nobene misli izpresti do konca, ni mogla zasnovati nobenega načrta za nameravano razodetje. Poskusila je razvedriti se z raznimi gospodinjskimi opravili, a ni šlo; poskusila je pregnati čas in mučne svoje misli s čitanjem, a knjiga ji je padla iz rok, še predno je dočitala prvo stran.

Najlaglje ji je še bilo na malem vrtu, ležečem kraj gradu. Tam je bila klop, na kateri je presanjala že marsikako uro, in tja je pobegnila tudi ta dan ter ostala tamkaj, dokler se ni začelo mračiti.

Pomladanski hlad jo je pregnal s klopi. Počasi je korakala proti grajskemu vhodu, a ko je stopila čez prag, je naletela na markija in na gozdnega čuvaja Jurja. Oba sta imela na ramah puške in sta se odpravljala na celonočni izlet, zasledovat lovske tatove, s katerimi se je bil prejšnjo noč Hrast s svojimi pomagači tako uspešno boril.

Ko je marki zagledal Klarico, je obstal. Prišel je bil že dopoldne iskat Klarico, da se ji zahvali za veliko dobroto, izkazano njegovemu otroku, a ni mogel priti do nje. Zdaj jo je ustavil ravno ko je hotela hitro smukniti v svoje stanovanje. Velel je pazniku Jurju, naj gre naprej in se obrne potem h Klarici.

»Nekaj bi rad z vami govoril, gospa,« je dejal spoštljivo. »Iskal sem vas že dopoldne; dovolite mi zdaj, da vstopim pri vas.«

Klarica ni mogla drugače, kakor da je odprla vrata in povabila markija, naj vstopi.

V sobi je bilo že precej temno in okna so bila odprta. Klarica jih je hotela najprej zapreti, a si je premislila, češ, če jih zapre, mora užgati luč in kdo ve, kdaj se potem marki odstrani.

»Kaj želite od mene, gospod marki,« je vprašala Klarica. Ponudila je markiju pač stol, a ker je sama stala, se tudi marki ni usedel.

»Klarica — dovolite mi nekaj trenutkov — jaz moram na vsak način z vami govoriti.«

»Mislim, da sva si vse, prav vse povedala,« je menila Klarica hladno in skoro neprijazno, ker je slutila, s kakim namenom ji je marki sledil v stanovanje. Mislila si je: »Silil me bo in mi prigovarjal, naj molčim in naj ostanem,« in bala se je tega, ker se je že itak težko pripravljala na usodni razgovor z možem in na ločitev za vedno. S trdim glasom je dostavila: »Povejte hitro, kar mi imate povedati; ne bi rada, da bi naju zalotil moj mož, ki se mora vsak čas vrniti iz Ljubljane.«

»Hrast se vrne šele jutri,« je dejal marki, »in zato lahko v miru govoriva. Torej, prosim vas Klarica, poslušajte me. Jaz ne morem in ne morem verjeti, da je to, kar ste mi oni dan povedali v gozdu, vaša zadnja beseda. Ne morem in nečem.«

»Zakaj ne?«

»Ker sva se od tedaj oba premenila in se drug drugemu približala. Jaz nisem več to, kar sem bil poprej, in tudi vi niste več to, kar ste bili.«

»Ne razumem vas, gospod marki. Kaj hočete reči s temi tajinstvenimi besedami?«

Nehote je Klarica sedla in marki je storil istotako.

»Razumeli me bode, če vam rečem, da je naju predrugačila bolezen mojega sinka. Mene gotovo. Vzrasel sem v krogih, kjer mladi možje nimajo smisla za rodbinsko življenje, niti posebnega nagnenja za otroke. Človek teh krogov se oženi, da ohrani svoj rod in da ima postavnega dediča svojega imena in svojega imetja. Dokler ni Charles na smrt obolel, se res nisem zavedal, kaj je to oče. Charles mi ni bil več kakor kaka igrača. O ljubezni niti sledu. Šele, ko sem ga videl na smrtni postelji, se je vzbudila v meni zavest, da sem njegov oče in spoznal sem šele zdaj, kaj je očetovstvo. Šele, ko se mi je začelo krčiti srce, šele ko sem začutil v svoji duši boleost, da ga izgubim, sem prišel do spoznanja, da ga ljubim. To je povzročilo v meni popolno premembo. Oče sem, Klarica, to se pravi v tem slučaju nov človek, resen človek. Ta marki d' Aureville, ki zdaj govori z vami, nima ničesar skupnega s tistim, ki vas je zadnjič v gozdu nadlegoval s svojimi brezstidnimi ponudbami.«

»In v čem sem se jaz predrugačila?« je vprašala Klarica.

»V enem oziru ste se predrugačili tudi vi, vsaj v mojih očeh. Zame ste zdaj vzor plemeni-

tosti in popolnosti, zame ste vzvišeno bitje, zame ste posebljena požrtvovalnost. Vi ste čuvali in oskrbovali mojega otroka. Z nadčloveškim heroizmom ste bdeli nad njim, sami sebe ste postavljali v smrtno nevarnost, in rešili ste otroka tistemu, ki vas je žalil v vaših najsvetejših čuvstvih. In danes sem prišel k vam, ne da se vam zahvalim, ker zahvaljevanje za vašo požrtvovalnost bi bilo zmanjševanje vaših zaslug, marveč da vas prosim odpuščanja za to, kar sem se v svoji nizkotnosti drznil izpregovoriti oni dan v gozdu.«

Molče je Klarica položila svojo roko v markijevo roko in mirno je trpela, da ji je roko poljubljal.

»Kar ste takrat govorili v gozdu, to je pozabljeno in izbrisano iz spomina,« je po dolgem molku rekla s tihim glasom, »ali kar sem jaz takrat govorila in priznala, to se ne da pozabiti in izbrisati iz spomina. Priznala sem vam, da vas ljubim. Priznala sem to pač le v svoji užaljenosti, ali priznala sem resnico. Tudi ko bi vi na to pozabili, jaz tega ne pozabim in zato mi tod ni obstanka.«

»Kaj mislite še vedno na odhod, Klarica? Nikari! Prosim vas, ne odidite; prosim vas, ostanite tu. Ostanite iz ljubezni do mojega otroka, ki ste mu rešili življenje.«

»Ni mogoče, ni mogoče,« je dihnila Klarica. »Nepošteno bi ravnala napram svojemu možu. Sram me je, da sem toliko mesecev živela v laži; zadnji čas je, da izgine iz mojega življenja vse, kar ni odkritosrčnega, da se bom mogla zopet smatrati za dostojno ženo.«

Marki je na vse načine prigovarjal Klarici, naj opusti svoj namen in naj ostane. Našei je nebroj pretvez, dokazov in argumentov, ki jih je spretno uporabil in na katere mu Klarica sploh ni mogla ničesar odgovoriti, a omehčati je ni mogel.

Zadnji pomoček, s katerim je marki poskusil pripraviti Klarico do tega, da bi ostala v gradu, je bil ta, da jo je strašil s Hrastom.

»Nič žalečega nečem reči o vašem možu,« je dejal marki, »a to morate sami priznati, da je priprost človek in da ni vaje krotiti samega sebe in svojih čuvstev. Ali si morete misliti, da bo Hrast verjel, kar mu hočete povedati, da se mu namreč niste izneverili? Kako naj verjame, da ste mu ostali zvesti, dasi ga ne ljubite in dasi ljubite tistega, ki vas je hotel zapeljati? Ne bo vam verjel, Klarica; prepričan sem, da vam ne bo verjel. Vse bo v njem vzkipelo, jeza na mene, sovraštvo njegovo proti aristokratom, osebna užaljenost njegova, razočaranje, čuvstvo, da je prevaran — vse to se bo zlilo v eno in udaril bo na dan tisti strašni srd, pri

katerem izgubi človek vso razsodnost in preudarnost. Bojim se za vas, Klarica, in že iz ozirov na svoje življenje je potrebno, da molčite in da ostanete.«

Klarica je pač čutila, da je marki govoril resnico, a vzlic temu se tudi zdaj ni vdala.

»Naj se zgodi kar hoče,« je rekla, »moja dolžnost je, da govorim. Vem, da bo Hrast užaljen in da ga popade velika jeza. Morda me ne bo samo žalil in poniževal. Morda me bo tudi trpinčil, da, mogoče je tudi, da me ubije. A zato imam vendar dolžnost, da mu vse razkrijem. Ravnala sem proti njemu tako, da si tega sama ne morem odpustiti. Lahko bi bila ostala na svojem domu in tamkaj živela svojim ljubezenskim sanjam. Tako ravnanje bi bilo pošteno. Toda jaz sem hotela priti v vašo bližino, živeti z vami pod eno streho, dihati z vami isti zrak, in tej svoji želji sem žrtvovala ne le sebe, nego v še večji meri Hrasta. Pošten mož je in zaslužil bi ženo, ki ga resnično ljubi. Jaz pa sem v njem namenoma vzbudila zmoto, da ga imam rada in poročila sem se ž njim z zavestjo, da mu ne bom nikdar ljubeča žena. To se ne da popraviti in če mi bo vrgel v obraz očitane, da sem ga prevarila, mu ne bom mogla ugovarjati. A vsa resnico naj izve, ker si hočem vsaj vest očistiti.«

Marki tudi še zdaj ni odnehal.

»Pomislite še eno, Klarica. Trpeli bode te vi, trpel bo pa tudi Hrast. On vas ljubi in če mu razkrijete svoje srce, bo bolj nesrečen, kakor vi sami. Da ste mu ostali dejansko zvesti, tega vam po moji sodbi ne bo nikdar verjel. Nikdar! V najboljšem slučaju vas bo kdo ve koliko let preganjal s svojimi sumničenji, in ko bodo ugasnili že vsi dvomi in tudi zadnji sum, bo pa do konca življenja metal za vami očitavanja. Ti sumi, ti dvomi in ta očitavanja bodo vam zastrupila življenje, pa tudi njemu. Čemu hočete to izsiliti? Sebi in svojemu možu storite največjo uslugo, če molčite in ostanete tu. Čemu nas hočete zapustiti? Mene se vam pač ni treba več bati. In zato vas prosim v imenu vseh, ki prebivajo pod to streho, ostanite. Vi ste dobri angel te hiše — ne zapustite nas.«

Tedaj pa so se odprla vrata in čul se je tamkaj klic:

»Resnica je to; Klarica, nikar nas ne zapustite.«

Na pragu je stala markiza d'Aureville. Klarica je skočila vsa prestrašena s stola, a še predno je mogla storiti kak korak, je bila markiza že pri njej in jo je objela ter stisnila k sebi.

»Da, Klarica, ostati morate pri nas. Čula sem skoro vse, kar sta govorila. Prisluškovala sem. Prišla sem sicer slučajno doli, hoteč vas obiskati,

a čuvši glas svojega moža, sem ostala pri vratih in poslušala. Posebno lepo to sicer ni, a kaj hočete, ženska sem. Torej vi imate svojo srčno skrivnost, zlata moja Klarica? Ali mi verjamete, da sem jaz že davno to slutila? Toda nikdar se nisem upala kaj reči. Saj ste bili vedno tako modri! Torej mojemu možu ste glavo zmešali? Takoj mi daste poljub.«

Vsa zmedena je Klarica ovila roke markizi okrog vratu.

»Ah, gospa markiza... gospa markiza...« je ihtela Klarica in solze so ji stopile v oči.

»Nič ne jokajte,« je dejala markiza z vso resnobo. »Ne vem, če vas razume moj mož, a jaz, Klarica, sem žena in vas razumem. Ah, in da boste vedeli, meni se je začelo nekaj svitati že tisti dan po maškeradi pri maršalu Marmontu. Ali še veste, kako ste govorili takrat z menoj in kako ste me pripravili da... da ... da sem storila po vaši želji. Takrat, Klarica, sem videla v vaše srce, spoznala vašo tajnost, spoznala pa tudi vaše plemenito mišljenje.«

»Markiza . . .«

»A ker imam naposled kot žena vendar nekoliko pravice, biti na vas ljubosumna,« je zopet smehljaje nadaljevala markiza, »vam odpustim le pod enim pogojem, da ostanete.«

»Ne morem, markiza, ne morem.«

»Morate, Klarica. Ne pustim vas proč. Tisti dan, ko ste prestopili prag te hiše, je z vami vred prišlo v to hišo nekaj, česar prej ni nihče pojml. Prinesli ste v to hišo čistost v čuvstvovanju, plemenitost v mišljenju, resnobno pojmovanje o vsem življenju. To nam je bilo prej vsem tuje, to smo prej poznali le po imenu, držali smo se pa načela: živeti — uživati. Če odidete, zapusti z vami to hišo angel čuvar. Ostanite, Klarica.«

»Ostanem, markiza...«

Po teh besedah se je od okna odmaknila temna postava in je previdno odšla v noč. Pri-
sluškovalc je bil gozdni paznik Juri.

XVIII.

V mali, ob cesti stoječi krčmi, ležeči na potu iz Ljubljane v Brezovico, sta sedela dva temnogleda gosta in molče zrla pred se v čaše. Pred hišo je stal voziček, s katerim sta se bila pripeljala in kočijaž je zadovoljno srkal dobro vinsko kapljico, saj se mu je prvokrat primerilo, da je gozdar Hrast ukazal ustaviti pri krčmi in je hlapcu naročil pijače.

Dokler se je krčmarica sukala v gostilniški sobi, nista Hrast in Juri ničesar govorila. Toda Hrastu se je z obraza bralo, da pričakuje važnih novic, kajti vedel je, da bi ga Juri ne bil čakal na cesti in ga povabil na zaupen pogovor, če bi ne imel kaj posebno važnega povedati. O čem pa bi Juri ne bil mogel govoriti vpričo kočijaža, če ne o Klarici.

Krčmarica je opetovano poskusila zaplesti svoja gošta v kak pogovor, a ker se ji to ni posrečilo, je končno zapustila sobo, četudi ne rada in v znak svoje nevolje zaloputnila vrata za seboj.

V istem trenutku se je že Hrast nagnil k svo-
jemu spremljevalcu in ga šepetaje, a očitno raz-
burjen vprašal:

»Torej — kaj mi imaš povedati, Juri?«

»Nič veselega,« je dejal Juri in se sklonil k
Hrastu, kakor bi se bal, da bi ga kdo ne slišal.
»Kar sem davno že mislil in slutil, to se je izkazalo
kot resnično.«

Hrast je prebledel, in dasi pripravljen na kaj
takega, mu je vendar sapa zastala. Poskušil je pač
nekaj reči, a spravil je iz sebe samo nekaj grgranih
glasov.

»Pred več dnevi,« je z neusmiljeno brez-
obzirnostjo pripovedoval Juri, »sem v gozdu
naletel na markija in na tvojo ženo. Kaj sta govo-
rila, nisem mogel natančno razumeti. Videl sem pa,
da je marki tvoji ženi poljuboval roko in ona se
ni branila. Polagal je roko na srce in prav natančno
sem razložil, da je govoril nekaj o ljubezni. Tvoja
žena je bila vsa iz sebe in je jokala in naenkrat
sem razločno slišal, da je rekla: jaz vas ljubim.«

Trepetajoč je poslušal Hrast, a zinil ni nobene
besedice. Po kratkem molku je zopet povzel Juri:

»Snoči je marki hotel iti z menoj v gozd. V
veži pa je srečal tvojo ženo in je šel ž njo v tvoje
stanovanje. Mene je poslal naprej, a jaz sem ostal
pri oknu, ki je bilo odprto in poslušal. Tudi zdaj

nisem mogel dosti razumeti. Marki in tvoja žena sta ostala dolgo časa v temni sobi. Slišal sem le nekaj besed. Marki je večkrat imenoval tvojo ženo angela in prosil jo in silil, naj ostane. Zdelo se mi je, da hoče tvoja žena pobegniti od tebe. Naposled je prišla tudi markiza, ki pa menda ni posebno bistroumna, ker čul sem, da je tudi ona nagovarjala tvojo ženo, naj ostane.«

Juri je umolknil in s prežečimi pogledi motril Hrasta, kakor bi hotel uganiti, kako učinkuje strup, ki mu ga je vlil v srce. Juri je dobro vedel, da je storil veliko hudobijo; slišal je bil vsako besedo, ki sta jo govorila marki in Klarica, tako v gozdu, kakor doma, a zamolčal je resnico. Zdaj je čakal, če se izpolni njegovo upanje, da požene Hrast svojo ženo od sebe. To je bila srčna želja Jurjeva, saj bi bil v tem slučaju zopet edini prijatelj Hrastov in Hrast rešen svoje nesreče, kakor je Juri imenoval Klarico.

Juri je bil še ponosen, da se mu je večmesečno vohunjenje za Klarico končno vendar obneslo. Ne le, ker se je s tem izkazalo, kako resnično je bilo njegovo prorokovanje, nego še bolj zato, ker je dobil orožje, s katerim je mogel Klarico od Hrasta pregnati. Sodil je, da ni storil nič slabega s tem, da je Hrastu prikril popolno resnico, mu povedal le to, kar je govorilo zoper Klarico, mu

pa zamolčal vse, kar je govorilo za Klarico. Jurju je zadostovalo Klaričino priznanje, da ni nikdar Hrasta ljubila in ga vzela le, da bi stanovala v isti hiši kot marki. Že s tem se je Klarica v Jurjevih očeh pregrešila in si nakopala njegovo največje sovraštvo.

Dolgo je trajal molk, ki je nastal, ko je bil Juri končal svoje poročilo. Hrast je bil povесil glavo in nepremično zrl na mizo, Juri pa je nepremično gledal na Hrasta in čakal, kako se zgane in kaj reče. Končno je Hrast počasi dvignil glavo in z brezmejno žalostjo v očeh vprašal:

»In kaj misliš, Juri, da je med mojo ženo in med markijem?«

Jurja ni ganil pogled Hrastov in ni ga zadela smrtna plahost Hrastovega vprašanja.

»Po moji sodbi imata tvoja žena in marki ljubezensko razmerje in sta je imela, še predno si se ti poročil s Klarico. Skoro gotovo te je Klarica vzela samo zato, da je mogla bolj neovirano občeovati z markijem, kakor prej. Zame ni dvoma, da si bil sramotno prevaran.«

S trdim, brezsrčnim glasom in z vidnim sovraštvom je vrgel Juri to sumničenje Hrastu v obraz in zdaj so močnega, trdnega Hrasta zapustile vse moči. Poskusil je vstati izza mize, a padel

je nazaj na svoj sedež, udaril z glavo ob mizo in ta kremeniti človek se je razjokal kakor otrok.

Zdaj se je omehčalo tudi Jurjevo srce. Prijel je Hrasta za roko in rekel presrčno kolikor je mogel:

»Ne jokaj, Hrast! Kdo bo jokal zaradi nezveste žene.« In ko s to zarobljeno tolažbo ni ničesar opravil, je hitro udaril na drugo struno: »Meni ne smeš zameriti, če ti je zdaj hudo pri srcu. Ko me je moja dekle izdala, mi je bilo ravno tako kakor zdaj tebi. Vem, kako to boli. Pa glej, jaz sem si rekel, da ti moram razodeti resnico in ti odpreti oči. Bolje, da veš, kaj se godi za tvojim hrbtom, kakor da bi te ljudje vlekli čez zobe in se ti posmehovali...«

»Nehaj, nehaj,« je zakričal zdaj Hrast in planil izza mize. Vsa slabost ga je bila minila. Stal je kraj Jurja v vsi svoji sili in velikosti. Oči je pač imel zatekle od solza, a iz teh oči je žarel tak ogenj, da je celo Jurju postalo tesno pri srcu. Z železno roko je zgrabil Hrast svojega prijatelja in ga stresel kakor strese orel zasačenega piščanca.

»Slušaj me, Juri,« je rohnol Hrast. »Navaden kmečki fant sem... tlašanski sin ali pa ciganski, ali kdo ve čigav..., sam sem se prerinil nekoliko naprej..., a ne daleč... Pravzaprav nisem nič drugega kot hlapec... on pa je moj gospodar, je

bogataš in velikaš in sorodnik najmogočnejšega vladarja na svetu. Marki Charles d' Aureville ... kaj, Juri ... to se drugače glasi kakor Anton Hrast. Pa to me ne bo prav nič zadrževalo ... prav nič. Jaz, graščinski valpet Anton Hrast, bom stopil pred cesarjevega sorodnika, pred svetlega markija d' Aurevilla in bom ž njim govoril, kakor mož z možem, kakor bi bil tudi jaz cesarjev sorodnik, ali kakor bi bil tudi on ciganski otrok, ki ga je mati pustila s starimi cunjami vred za plotom obležati. Govoril bom ž njim, govoril ...»

Hrast je naenkrat dvignil pest in udaril s tako silo po mizi, da se je preklala deska.

A kakor bi si bil s tem činom olajšal srce, je umolknil, vzel klobuk in odšel. Trenotek kasneje se je že peljal proti domu.

Prišedši v bližino gradu, je Hrast zapustil voz in nadaljeval svojo pot peš, dočim je voz poslal naprej. Hotel je biti sam in hotel je imeti še nekoliko časa, da bi razmišljal o tem, kaj stori. S povešeno glavo, počasnih korakov, je ubiral svojo pot. Srečavali so ga ljudje, ki so ga pozdravljali, a Hrast jih še videl ni, ni ni slišal njihovih pozdravov.

»Če mi marki ne da poštenega odgovora, ga na mestu ubijem,« je sam pri sebi rekel Hrast, ko je naposled dospel do gradu.

Videl je, da stoje na dvorišču kočije, in da se okrog njih potikajo kočijaži in lakaji. Ustavil se je pred gradom in počakal, da se je prikazal grajski uslužbenec. Od tega je izvedel, da se je pripeljal na obisk maršal Marmont z mnogimi oficirji.

»Morda je prišel markiju sporočit, da je premeščen na Francosko ali pa naznanit, da sam zapusti Ilirijo,« je s hripavim posmehom menil Hrast. »Marki je cesarjev sorodnik in takim se klanjajo tudi maršali. Še lepše bi pa bilo, če je Marmont odstavljen. Kralj Ilirski bi bil rad postal. Haha! Napoleon ima toliko sorodnikov, da še teh ni mogel vseh preskrbeti s kraljevskimi kronami.«

Nekaj časa je Hrast hodil okrog grada. Petkrat in desetkrat je premeril isto pot. Kadar je prišel mimo vhoda, se je ustavil, stisnil pesti in se pripravil, kakor bi se hotel zaleteti v grad, poiskati markija in ga pobiti.

»Nič ne bom rekel, nič se ne bom prepiral ž njim, kar s pestjo ga ubijem.«

Ta misel mu je neprestano rojila po glavi. A rekel si je, da najbrže sploh ne pride do markija, dokler se ne odpeljejo maršal Marmont in njegovi spremljevalci, in zato je vselej iznova začel svojo hitro hojo okrog grajskega obzidja.

»Še ob maščevanje bi me pripravili, če bi ga prijel vpričo te družbe,« si je dejal. »Ali bi rekli, da sem zblaznel ali pa bi me pahnili v ječo — on pa bi se posmehoval in se veselil življenja. Ne pojde tako. Sama morava biti pri tem obračunu. Ko se maščujem, ko ga bom videl mrtvega pred seboj — potem naj se zgodi z menoj karkoli.«

Tudi na Klarico je mislil mnogo, a ne s sovražtvom. Kar je njegovo srce zamoglo sovraštva, vse je osredotočil na markija. Pri mislih na Klarico je drhtela njegova duša, toda samo od žalosti. Bolelo ga je, da je Klarica zanj izgubljena, bolelo ga je tako, da je pri mislih na svojo ženo komaj zaduševal solze. Toda počasi se je začela v njem porajati misel, ki se mu je skraja zdela otročja, ki pa je vedno z večjo močjo silila na dan.

»Morda se je pa Juri zmotil.«

Hrast je sedel na mejni kamen in se zatopil v to misel. Kar izpustila ga ni.

»Kar mi je Juri povedal, to naposled vendar še ni dokaz. Kar je videl in slišal, to je kvečjemu dokaz, da se med markijem in Klarico nekaj plete. Morda je to zadosten dokaz, da je marki v Klarico zaljubljen in da ima tudi Klarica markija rada. Več pa se iz tega ne da sklepati, celo ne, da je Klarica postala dejansko nezvesta.«

Spomnil se je, kako vestno in natančno so ga izpraševali sodniki v Ljubljani, ko je moral pričati zoper tatinske lovce in kako skrbno so ti sodniki tehtali posamezne obdolžitve in doprinešena dokazila.

»Krivičen ne smem biti,« je sam sebi prigo-varjal. »Vse se mora natančno izkazati in dognati. Še v grobu bi ne imel miru, če bi Klarici storil le najmanjšo krivico. Marki je zapeljivec, brezvesten zapeljivec. S hudobnim namenom se je približal moji ženi in že zato zasluži kazen. Toda pri Klarici je stvar drugačna, pri njej je vse odvisno od tega, če mi je resnično in dejansko prelomila zvestobo ali ne. V tem oziru pa nimam še prav nobenega dokaza. To moram najprej dognati, zakaj predno kaj storim, moram vedeti, pri čem da sem.«

S takim modrovanjem je Hrast miril samega sebe. Na njegove namene glede markija ni to prav nič vplivalo. Glede markija so bili zanj sklenjeni vsi računi. Že da se je marki upal zaželeti Klarico, je bilo v Hrastovih očeh hudodelstvo. Modroval je pa Hrast, ker je njegovo srce koprnelo po tolažbi in tolažiti se v tem položaju ni mogel drugače, kakor s tem, da je iskal, kaj bi Klarico razbremenilo in njeno krivdo olajšalo.

Šum na grajskem dvorišču je Hrasta naposled prebudil iz tega razmišljanja. Maršal Mar-

mont in njegovi so odhajali. Marki in markiza sta bila na dvorišču, in sredi med njima Klarica.

Hrastu je začelo srce utripati bolesti in srda. Planil je kvišku in v prvem hipu se je hotel kar zaleteti na grajsko dvorišče, da bi markija pobil. A še je imel sam nad seboj toliko oblasti, da se je premagal. Umaknil se je v stran, da bi ničesar ne videl in ničesar ne slišal. Šele ko so se bile že davno odpeljale vse kočije, se je zopet približal gradu.

Ko je zagledal grad pred seboj, je dvignil pest in z njo zažugal.

»Zakurim vam, gospod marki, zakurim . . . Ah, to bo veselje gledati, kako bakljado vam napravim.«

XIX.

Marki d' Aureville je sedel razmeroma zgodaj zjutraj v svoji sobi in se je ukvarjal s pisanjem dolgega in važnega pisma. Okna so bila odprta. Jutranje solnce je pošiljalo svoje tople žarke v prostorno sobo in marki je s slastjo sopesl sveži pomladanski zrak. »Ko bi le ne bilo tega preklicanega pisanja,« je vzdihoval nepotrpežljivi marki in zopet odložil gosje pero. »Kako lepo bi bilo šetati zdaj med polji in pozneje, ko bo solnce topleje, po gozdih.«

Nevoljno se je pripravil, da bi nadaljeval s pisanjem, ko je nekdo potrkal na vrata, močno, resolutno, kakor potrka gospodar pri svojem služabniku.

Marki se je zganil. Ni bil vaju, da kdo na tak način trka na njegova vrata.

»Notri,« je velel kratko, kakor bi ga bilo brutalno trkanje razdražilo, in obenem se je obrnil

na svojem stolu, da bi videl ranega obiskovalca čim prestopi prag.

Med vratmi se je prikazal Hrast. Držal se je pokonci in markiju se je zdelo, kakor bi bil čez noč zrasel, in trdo je stopil v sobo ter pozdravil samo s komaj vidnim nagnenjem svoje kuštrave glave.

»Vi ste, Hrast? Kaj mi hočete tako zgodaj?« je vprašal marki in se ošabno naslonil na stoj stol. »Klical vas nisem.«

»Govoriti moram z vami,« je osorno dejal Hrast in stopil bliže.

Marki in Hrast sta si pogledala v oči in marki je zdaj vedel, da ne stoji pred njim njegov gozdar Anton Hrast, marveč Klaričin soprog. Spričo tega spoznanja je markija, ki je sicer Hrasta preziral z aristokratsko domišljavostjo, vendar malo za-zebalo.

Nekaj mora vedeti, si je marki dejal na tihem, trudeč se, da bi ohranil tisto mrzlo ravnodušnost, s katero je občeval z navadnimi ljudmi. Samo ker nekaj vé, se upa tako nastopiti, je bila druga misel, ki je prešinila markija.

A kdo naj bi bil Hrastu kaj povedal? Ali je mar Klarica svojemu možu kaj priznala? Saj je vendar obljubila, da ostane na gradu in da torej ničesar ne razkrije svojemu možu.

Ker marki ni vedel, ne kdo je Hrastu razkril njegovo in Klaričino tajnost, niti si je bil na jasnem, koliko Hrast pravzaprav vé, si ni znal drugače pomagati, kakor da je poklical na pomoč svojo avtoriteto kot gospodar in plemič.

»Govorite, gospod Hrast,« je rekel z nekoliko ironičnim poudarkom besede gospod. »Tudi sedete lahko,« je dostavil, videč, da je njegov manever napravil nekaj vtiska na Hrasta.

Ta je bil res nekoliko v zadregi. Če bi bil marki govoril osorno, bi bil Hrast laglje tako nastopil, kakor je nameraval.

Zahvalil se je za ponudeni sedež, a usedel se ni.

»Prišel sem prosit nekih pojasnil,« je rekel kolikor mogoče mirno.

»Od mene — hočete pojasnil?« je porogljivo dejal marki. »Res ne vem, o kaki stvari bi vam mogel jaz dajati pojasnil.«

»Da, od vas, gospod marki, prosim pojasnil,« je ponovil Hrast in njegova roka se je oklenila stola. »Dovolite, da vam stvar razložim.«

»A prosim, opravite na kratko,« je pripomnil marki z vso svojo ošabnostjo, »nimam dosti časa.«

V Hrastu je zavrela kri, a premagal se je. Čutil je dobro, kako razširja marki mejo, ki ga loči od uslužbenca, in Hrast bi bil rad preskočil to mejo,

toda ni mu prišlo na misel, kako bi to storil. Občeval je z markijem vedno le tako, kakor občuje uslužbenec z gospodarjem; navadil se je bil tega tako, da se zdaj kar ni mogel postaviti na stališče, da govori kot mož z možem, ne kot uslužbenec z gospodarjem.

»Gospod marki,« je končno rekel z zamolklim glasom, »jaz imam vzroke sumiti, da je moja žena prelomila zakonsko zvestobo in da ima prepovedano ljubensko razmerje.«

»Kaj pravite?« je vzkliknil marki in se delal silno presenečenega. »Gospa Klarica, da bi prelomila zakonsko zvestobo, gospa Klarica naj bi imela prepovedano ljubavno razmerje. Dragi gospodine — ali se vam blede? V pomirjenje vam povem, da je ni dame, ki bi zaslužila tako spoštovanje, kakor gospa Klarica. Moja mati jo ljubi, kakor bi bila njena hči, in moja žena je ponosna, da jo sme imenovati svojo najboljšo prijateljico. Ko bi kdo drugi izrekel le najmanjši sum glede vaše soproge...«

Marki je čutil, da je zagovarjal Klarico s preveliko vnemo in da je Hrast to zapazil. Zato je sredi stavka umolknil in šele čez nekaj trenutkov rekel hladno:

»Sploh se čudim, kako more tako resen in pameten človek kakor ste vi imeti take sume.«

Če je marki mislil, da je s svojimi zagotovili in opomnjami razgnal Hrastove dvome in se odkrižal razljučenega Klaričinega soproga, je bil v zmoti. V Hrastu je pri markijevih besedah vse vzkipeło.

»Nisem prišel razgovarjat se za krivde svoje žene,« je surovo zakričal Hrast, »nego prišel sem, da se z vami pogovorim.«

Ta nepričakovani izbruh je bil tako silovit, da je marki vendar zadrhtel in prebledel, toda premagal se je in skočivši s stola s prisiljeno prezirljivostjo vzkliknil:

»Vi ste menda znoreli, gospod Hrast.«

»O nikar ne mislite, da me bode te odpravili s svojim hladnim preziranjem in posmehovanjem,« je srdito dejal Hrast. »Zapomnite si, da tu pred vami ne stoji vaš uslužbenec in da ne pride nič v poštev, da ste slučajno marki. Tu govori mož z možem. Prišel sem, da izvem od vas resnico. Jaz jo hočem vedeti in vi mi jo morate povedati.«

»Človeku, ki mi grozi, sploh ne odgovarjam,« je vzkliknil marki, ki ga je začela zapuščati njegova prisiljena ravnodušnost.

»Ne grozim vam,« je mirneje rekel Hrast. »Moja navada ni, da bi grozil; moje življenje je vrsta dejanj in nič drugega. Prišel sem k vam, ker hočem imeti jasnost, ker hočem popolno resnico. In vi mi bode te odgovorili na moje vprašanje po

pravici in po resnici. Ošabnost, s katero ste doslej z menoj govorili, kar pustite na strani. Se res ne izplača. Bil sem vaš gozdar. Izpolnjeval sem svoje dolžnosti vestno in natančno in storil tudi dosti več kot je bila moja dolžnost. Povem vam odkritosrčno, da vas nisem nikdar maral. Ker sem vas sovražil in zaničeval, zato me vaše preziranje ni bolelo. Zdaj pa nisem več vaš uslužbenec, zdaj vam tudi jaz lahko povem, da vas sovražim in zaničujem, in ker gojiva drug proti drugemu enaka čuvstva, se bodeva lahko razumela.«

»Kaj hočete od mene izvedeti,« je brez ovinkov vprašal marki.

»Vedeti hočem, če ste bili kdaj ljubimec moje žene in če ste to še zdaj.«

»Kdor vam je to rekel, je obrekovalec,« je brez obotavljanja izjavil marki. »Jaz nisem bil nikdar ljubimec vaše žene in tudi zdaj nisem.«

Kakor bi ga hotel z očmi prebosti, tako je stal Hrast pred markijem, težko sopeč, drhteč po vsem životu.

»Marki d' Aureville... dajte mi na to svojo častno besedo.«

»Torej ne verujete mojim besedam?« je vzkipeł marki. »Toda, ker spoštujem gospo Klarico, ker jo tako spoštujem, kakor samo še svojo mater in ker se mi tudi vi smilite, ustrežem tudi tej želji.

Čujte, gospod Hrast, na svojo čast vam prisegam, da nisem bil nikdar ljubimec vaše soproge. Mislim, da je stvar zdaj poravnana in pokopana. To pa vam še povem: ko bi poznal tistega človeka, ki vas je naščuval, na mojo čast...«

Marki se je ozrl na Hrasta. Ta je še vedno stal pred njim, kakor bi bil iz kamna izklesan, a bil je tako smrtno bled in prepadel, da je marki utihnil od presenečenja.

»Hrast... kaj vam je?«

»Jaz vam ne morem verjeti, gospod marki,« je v neskončni bolesti zaječal Hrast.

»Čujte, Hrast,« je z ogorčenjem vzkliknil marki, »tudi ljubosumnim soprogom ne dovoljujem, da bi dvomili o moji častni besedi. Dal sem vam častno besedo in to vam mora zadostiti.«

»Meni to ne zadostuje,« je zakričal Hrast obupano. »Nikakor mi ne zadostuje. Dali ste mi svojo častno besedo, da bi se me odkrižali, kakor se da beraču miloščina. Nasproti vaši besedi pa stoji pričevanje tistega moža, ki je vas in mojo ženo videl in slišal pri dveh vajinih sestankih. Ta priča je Juri.«

»Torej Juri, moj gozdni hlapec je moj obtožitelj,« je s posmehom vzkliknil marki. »Veseli me, da ste mi to povedali. In seveda, če nastopi hlapec Juri kot priča proti markiju d'Aureville,

potem verjamete vi Jurju več kot meni in moji častni besedi.«

Hrastu je bilo malo mar za plemstvo in za častno besedo markija d' Aurevelle. Videl je v markiju samo obdolženca, v pazniku Jurju pa pričo in prijatelja, ki bi zanj dal če treba svoje življenje.

»Lahko zaničujete Jurja, kakor hočete, gospod marki,« je dejal Hrast na porogljive opomnje markijeve. »Jaz pa poznam Jurja in mu verjamem navzlic vsem vašim častnim besedam. Juri je pošten, Juri je meni vdan, kakor nikomur na svetu. Mene Juri ni nalagal. Čemu tudi? Saj nima nobenega vzroka. Ko bi bil tu navzočen, bi vam povedal v obraz, kako ste mojo ženo zalezovali na njenem sprehodu v gozdu, kako ste se ji vsiljevali in jo zapeljevali. Videl vas je na svoje oči in slišal je, kaj ste govorili z mojo ženo. In tudi vas je opazoval oni dan, ko ste se za Klarico vtihotapili v moje stanovanje. Tudi takrat ste mojo ženo nadlegovali s svojimi zapeljivostimi in ste jo pregovorili...«

Hrast je s temi besedami izbruhnil iz sebe ves srd, kar se ga je bilo nabralo v njem, markija pa so te obdolžitve spravile kar iz uma.

»Obžalujem, da ste samo moj služabnik,« je zakričal marki in planil pred Hrasta, »sicer bi vam bil na vaše nesramnosti že odgovoril z za-ušnicami.«

Hrast se je zasmel. Kakor grom se je razlegal njegov glas po sobi. Obe roki je uprl ob boki in se krohotal.

»Vi — pa meni dali zaušnice, vi, črv ubogi, ki vas pohodim z eno nogo, da bi komaj malo sledu ostalo od vas?« je kričal Hrast. »Verjamem vam, da bi vam ugajalo, če bi mi mogli z zaušnicami zamašiti usta, a kaj ko veste, da ste mrlič v tistem trenutku, ko dvignete roko proti meni. To vam pa še povem, da je prava nesramnost, če se upa tak zakonolomec, tak babjek in zapeljivec meni...«

Naprej ni mogel Hrast. Zastala mu je sapa. Vrata so se bila namreč nagloma odprla in v sobo je vsa zbegana in le za silo opravljena planila Klarica. Slišala je bila vpitje v markijeve sobi, ležeči nad njenim stanovanjem, in poznala je bila glas svojega moža in uganila vzrok prepiru, v istem trenutku že je pozabila na vse ozire ter hitela naravnost v markijevo sobo, zakaj bala se je, da se zgodi kaka nesreča.

Marki in Hrast sta nehote stopila nekaj korakov drug od drugega, ko sta zagledala Klarico, vso upadlo in plaho.

»Prosim te, Anton, poslušaj me,« je rekla Klarica in je prišla svojega moža za roko. »Poslušaj me in ne prenašli se.«

»Kaj mi hočeš povedati,« je vprašal Hrast, a ne trdo, nego skoro z neko nežnostjo. »Govori brez ovinkov.«

»Veruj mi, Anton,« je naglo sopeč in držeč Hrasta za roko, rekla Klarica, »da tisti, ki je vohunil okrog mene in okrog markija ali ni vsega videl in slišal, ali pa ti je namenoma prikril popolno resnico. Res je, da sem govorila z markijem enkrat v svoji sobi. Res je tudi, da sem mu priznala, da ga ljubim, odkar sem ga prvič videla.«

Hrast je zatrepetal po vsem životu in stiskal je pesti, kakor bi hotel planiti na markija; Klarica je to čutila in je stopila še bliže k njemu.

»Priznavam svojo krivdo,« je nadaljevala Klarica. »Ljubila sem markija in ljubim ga še danes. Moj greh je, da sem s to ljubeznijo v srcu stopila pred altar. S tem sem te prevarila, ker ti nisem bila taka žena, kakršna bi morala biti. To je pa tudi vsa moja krivda.«

Molče je Hrast gledal na Klarico. Ko je umolknila, je spoznal, da izgleda pač kakor mučenica ljubezni, nikakor pa ne kot žena, ki je prelomila svojo prisego. Ne, ta obraz ni lažal.

»Klarica,« je dejal Hrast mehko in nežno, »odgovori mi na eno vprašanje. Marki mi je dal svojo častno besedo in jaz mu nisem verjel. Od tebe ne zahtevam nobenih priseg. Verjel ti bom, Klarica,

verjel ti bom brezpogojno, samo iz tvojih ust hočem izvedeti resnico. Povej mi Klarica, ali si mi postala nezvesta?»

Dvignila je k njemu mirni svoj pogled in razločno vzkliknila:

»Ne, Anton, jaz ti nisem bila nezvesta.«

Izpustila je roko svojega moža in padla na bližnji stol. Še trenotek je gledal Hrast nanjo, potem se je obrnil k markiju, ki je bled kot zid stal s prekrižanima rokama pri mizi.

»Gospod marki,« je dejal Hrast z razločnim glasom, »prosim vas odpuščanja za žaljive besede, ki sem jih prej rabil.«

Samo na markijevem pogledu se je poznalo, kako ga je presenetil ta prostovoljno storjeni korak Hrastov. Potem je marki nagnil glavo prav na lahko in je rekel:

»Besede, ki ste jih rabili, so pozabljene.«

Tudi Hrast je samo na lahko nagnil glavo v znak, da je vzel to izjavo na znanje.

»Dalje vas prosim, gospod marki,« je dejal Hrast, »da me koj v tej uri pustite iz službe. Zapustil bi rad še danes ta kraj. Uvideli bode, da meni in moji ženi ni več mogoče prebivati pod to streho.«

Naglo je storil marki dva koraka proti Hrastu.

»Gospod Hrast, nimam pravice vas zadrževati. A dovolite mi prošnjo. Ne bodite krivični svoji ženi, ki je tako plemenita in vzvišena, da bi se ji morale klanjati kronane glave. Jaz sem bil tako nesrečen, da sem vaši soprogi provzročil mnogo gorja...

»Ne bojte se za Klarico,« je z mirno odločnostjo izjavil Hrast. »Od mene sicer ni odvisno, da bi bila srečna, a maščeval se ne bom, da ljubi vas, gospod marki. Iz mojih ust ne bo slišala žal besede, zakaj jaz jo vzlic vsemu ljubim.«

Obrnil se je h Klarici. Nežno ji je položil roko okrog rame in ji pomagal vstati.

»Pojdiva Klarica.«

S težkimi koraki je šla Klarica ob strani svojega moža proti izhodu, pri vratih se je ustavila. Ozrla se je na markija. Vsa njena ljubezen, ves njen obup, vsa njena duša se je svetlikala v tem edinem pogledu.

»Bodite srečni,« so dihnile njene ustne komaj slišno in vrata so se zaprla za njo.

XX.

Hrast bi bil najraje takoj zapustil grad in se s Klarico odpeljal v Ljubljano, toda moral je še ostati, da izroči začasnemu svojemu nasledniku graščinsko gospodarstvo.

Klarica je bila tako slaba, da se je komaj premikala. Dušne bolesi, ki jih je prestala, so ji vzele vse moči. Hrast jo je moral držati pod pazduho, da jo je spravil po stopnicah in v svoje stanovanje. Z nežno obzirnostjo je opravil vse to. Prišedši v sobo, je Hrast priredil Klarici kolikor mogoče udobno ležišče in naročil dekli, da nanjo pazi, in poslal hlapca po Ivanko, da naj takoj pride k sestri. Sam je moral, četudi nerad, iti po zadnjih opravkih.

Več ur je ležala Klarica nepremično na zofi. Naposled se je vsaj toliko umirila, da je mogla vstati in urediti vsaj tiste svoje stvari, ki jih je hotela vzeti seboj na pot. Počasi je zlagala te stvari, druge zopet spravljala v omaro in zapazila, da je stal pri vratih druge sobe temnogled človek

s puško na rami. Šele ko je hotela iti v kuhinjo, je videla tujca in je spoznala paznika Jurja.

»Vi tukaj?« je dejala vsa začudena. »Kaj iščete tod? Mojega moža ni doma.«

»Počakal bom nanj,« je kratko odgovoril Juri in se naslonil ob zid.

Mrka drznost Jurjeva je Klarici razgrela kri. Klarica je zdaj vedela, da je ta človek, ki se ga je vedno bala, vohunil za njo in njeno tajnost izdal Hrastu. Čemu je prišel zdaj, kaj hoče še?

»Vi hočete tu ostati,« je rekla Klarica. »Jaz tega ne dovolim.«

»Ostal bom vseeno,« je mirno odgovoril Juri, si primaknil stol k vratom in se usedel. Klobuk je položil pred seboj na tla, puško pa vzel med kolena.

Klarici se je zdelo, kakor bi jo bil ta človek s svojo lakonično izjavo udaril v obraz.

»Nimam dosti moči, da bi vas ven vrgla,« je rekla z ogorčenjem in trepetaje po vsem životu, »a čim se vrne moj mož, vam bo ta pokazal vrata kakor zaslužite.«

»Nikar tega ne mislite,« se je rogal Juri. »Hrast ve dobro, kaj sem mu jaz kot prijatelj in kaj ste mu vi kot žena.«

Klarica je odmahnila z roko in se s preziranjem obrnila v stran.

»O, vi me lahko sovražite kolikor hočete,« se je posmehoval Juri, »kolikor le hočete, saj tako me nikdar ne morete kakor vas sovražim jaz.«

»Ne zdi se mi vredno, da bi vas sovražila,« se je oglasila Klarica. »Jaz vas samo zaničujem.«

»Zaničevati me ne smete.«

»Zaničujem vas, kakor zaničuje ves svet vohune in obrekovalce.«

»Jaz nisem ne vohun, ne obrekovalec,« se je rotil Juri, ki ga je Klaričino zaničevanje hudo speklo. »Nadzoroval sem pač vas in . . . in . . . še nekoga, a storil sem to iz ljubezni do Hrasta, kar sem sam videl in sam slišal, to sem mu povedal...«

»Lagali ste.«

»Nisem lagal; vi dobro veste, da nisem lagal.«

»Pač, lagali ste, zakaj vi dobro veste, da svojemu možu nisem prelomila zvestobe.«

»Ne?« je krohotaje vzkliknil Juri in kažoč svoje volčje zobe dostavil hudobno: »Bežite no, kdo naj vam to verjame.«

»Vi lahko mislite o meni kar hočete,« je mirno rekla Klarica. »Zdaj mi je pač vseeno, kaj o meni menite in kaj o meni govorite. Tako nič mi ni za vašo hudobijo, da se mi še vredno ne zdi vas vprašati, zakaj me sovražite.«

»Povedal vam bom pa to vseeno,« se je razljutil Juri.

Vstal je s stola in postavil puško v kot. Klavrica se je plaho umaknila do vrat sosedne sobe, a Juri ji ni sledil, ustavil se je sredi sobe.

»Svoje dni sem hotel jaz kot vojak ubiti svojega predpostavljena. Zavratno sem ga napadel z bajonetom, samo izreden slučaj je vzrok, da se mi to ni posrečilo. Le eno besedo naj bi bil rekel ta napadeni moj predpostavljenec, in v tistem trenutku bi me bili obesili ali pa ustrelili. A on te besede ni izrekel. Moje življenje je bilo v njegovih rokah, a on mi ga je daroval. Saj sem vam že pravil o tem dogodku, kaj ne? Od tistega trenutka je bilo moje življenje posvečeno njemu. Njegova sreča je cilj mojega življenja. In vidite, tega moža ste vi varali. Zame je bilo to dovolj vzroka, da sem storil, kar sem storil. Ne pustim in ne pustim, da bi Hrasta varala kaka ženska, bodisi katera koli. Videl sem vaš sestanek z markijem v gozdu in v vašem stanovanju in kar sem videl in slišal, to sem Hrastu povedal. To je bila moja dolžnost. S tatinskimi lovci sploh nimam usmiljenja, naj love divjačino ali tuje žene, in zato sem svojo dolžnost izpolnil z veseljem. In moje veselje je bilo toliko večje, ker vas sovražim iz vsega srca in mi je zadoščenje, da sem vas prvi spoznal za — vlačugo.«

Klarica ni ničesar odgovorila. Valovalo je v nji vse, a srdite besede Jurjeve so ji bile vzele vso moč. Vrgla se je na stol in se v svoji onemogli bolesti razjokala, dočim se je Juri zopet vsedel na svoje mesto in vzel vnovič puško med noge.

Čez grajsko dvorišče se je Hrast s hitrimi koraki bližal svojemu stanovanju. Opravil je bil svoja zadnja dela. Samo nekaj računov je bilo še treba spraviti v red. Hitel je, da izvrši še ta posel. Čez noč ni hotel več ostati v gradu za nobeno ceno.

Vstopil je v svoje stanovanje in strme obstal pri vratih, videč Jurja sedeti tik njih, v drugi sobi pa Klarico ležati in jokati na svojem sedežu.

»Kaj se je zgodilo?« je začudeno vprašal Hrast in obrnivši se k Jurju dostavil slabovoljno: »Kaj pa iščeš ti tukaj?«

Klarica je skočila s svojega stola, še predno je mogel Juri kaj odgovoriti.

»Hrast — ta človek me je psoval z vlačugo,« je vzkliknila Klarica in z roko pokazala na Jurja.

Hrast se je obrnil k Jurju, ki je še vedno mirno sedel kraj vrat.

»Ali je to resnica, kar pravi moja žena?«

»Resnica,« je prikimal Juri, ne da bi se premaknil.

Hrast je stopil korak nazaj in molče dvignil svojo silno pest, da bi udaril Jurja. A Klarica je priskočila še pravočasno. V trenutku, ko je Hrast zamahnil, se je Klarica obesila na njegovo roko in zadržala udarec, ki bi bil Jurja na mestu usmrtil. Hrastov zamahljaj je bil tako silen, da je Klarico dvignil od tal. Slabotna Klarica se ni mogla vzdržati in je z vso svojo težo padla na tla.

Hrasta je to streznilo. Hitro je dvignil Klarico, in jo položil na zofo, a ko je videl, da se mu je Klarica hvaležno nasmehnila in da se ji ni nič zgodilo, se je obrnil zopet k Jurju. Ta je bil med tem vstal. Ne da bi Hrast kaj rekel, je zgrabil Jurja za vrat in ga potisnil k zidu.

»Ti . . . ti . . . sin peklenski. Leta se že name obešaš, dasi te nisem nikdar prosil. Preganjal si me s svojo vdanostjo in s svojo hvaležnostjo, za katero mi ni mar in ki mi je bila sama nadležna. Zdaj je tega dovolj. Ali si me razumel? Kakor senca si mi sledil. Vtikal si se v moje zasebne stvari in v moje rodbinsko življenje, ki si je s svojimi lažmi in obrekovanji onečastil in onesnažil. Jaz sem bil samo nesrečen, ti pa si v meni podžigal ogenj ljubosumnosti in hudobije in to z lažmi. Jaz in moja žena trpiva in bodeva morda trpela vse življenje, a kaj to tebe briga? Vzlic vsemu, kar se je zgodilo, spoštujem jaz svojo ženo in vem,

da me tudi ona spoštuje. Ti si mojo ženo obrekoval in zdaj si jo celo sramotno razžalil, dasi nisi vreden, da bi brisal prah z njenih čevljev. Zdaj šele vidim, kaka podla duša da si in zato ti pravim: Spravi se izpred mojih oči, in če se mi še enkrat prikažeš, te ustrelim, kakor steklega psa.«

Ves višnjev v obrazu je slonel Juri ob zidu. Hrast ga je bil tako trdo držal, da je Jurju vrat otekel in da nekaj trenutkov ni mogel priti do sape. Težko je dihal in krčevito so se njegovi prsti oprijemali puške. Krvavi njegovi pogledi so švigali od Hrasta na Klarico in od Klarice na Hrasta. Vse je v njem vrelo. Končno je pobral svoj klobuk. Pri vratih, ki jih je že držal za kljuko, se je še enkrat obrnil. V teh kratkih trenutkih se je bila v njem izvršila cela revolucija. Do te ure je sledil Hrastu kot pes, ki sicer včasih brez vzroka zalaja in pokaže zobe, kogar smatra za sovražnika svojega gospodarja, a je zvest in vdan do skrajnosti, četudi dostikrat nadležen in tiranski. Zdaj pa so Hrastove besede vse to v njem podrle. Zdaj je zaplapolal v njem ogenj slepega sovraštva. Kakor sramotno izdan in spoden ljubimec je stal zdaj Juri pri vratih in sovraštvo njegovo, ki je doslej veljalo samo Klarici, je sedaj v še večji meri padlo na Hrasta.

»Lepo si me izplačal,« je Juri težko hropeč zaklical Hrastu. »Mislim, da je zdaj najin račun

poravnan. Zdaj ti nisem ničesar več dolžan, od zdaj naprej sva sovražnika. Če ti je markijeva priležnica ljubša kot prijatelj, ki ti je bil zvest kakor pes, pa hodi svojo pot.«

Hrastu je bilo, kakor da ga je kdo s kolom po glavi udaril. Klarica — markijeva priležnica. Zarjul bi bil jeze, da bi bil mogel spraviti kak glas iz sebe. Ko se je končno osvestil, je hotel planiti na Jurja, a ta je bil že izginil iz hiše in z dvorišča.

Onemogel se je vrnil Hrast v svojo sobo. V njegovih očeh je gorel zdaj ogenj, da se je Klarica ustrašila. Čeprav tako slaba, da se je komaj vzdržala na nogah, je vendar vstala in se približala svojemu možu, ki je bil sedel k mizi, kjer so računi še čakali uredbe, in je glavo naslonil med roki.

»Anton.«

»Pusti me,« je osorno vzkliknil Hrast. »Vsaj zdaj me pusti.«

Plašno je odstopila Klarica in ni vedela, kaj bi storila. Molče je nekaj trenutkov stala poleg njega, potem je tiho vprašala: "

»Ali naj dam vpreči? Najbolje bo, če se takoj odpeljeva.«

Hrast ni dal odgovora. V njegovi glavi so se podile vse druge misli. Dasi je bil s trdimi besedami odgnal Jurja, je vendar čutil, da je ž njim iz-

gubil edinega človeka, ki ga je imel resnično rad. In ta človek, ki mu je bil pasje vdan, mu je v uri slovesa zaklical dve besedi, ki sta zdaj pekli Hrasta kakor živ ogenj.

Juri je bil nanovo natrgal vse rane Hrastovega srca in obudil nanovo v njem vse dvome.

»Anton,« je zopet rekla Klarica in se z roko dotaknila moževe rame, »če ti je prav . . .«

»Pusti me vendar,« je togotno zaklical Hrast in planil s stola ter v skrajni razdraženosti pahnil Klarico od sebe. »Če se ti mudi, pa pojdi sama . . . O, ko bi te ne bil nikdar videl.«

Hrast se je zopet vrgel na svoj stol in naslonil glavo na roko. Drhteč je stala Klarica poleg njega, s sklonjeno glavo. Kaj se je že začela njegova mučeništva druga doba? Rekla si je, da nima pravice ugovarjati Hrastu le z najmanjšo besedico, da se mora odslej molče pokoravati vsaki njegovi zapovedi in zato je tiho zapustila sobo, pripravljena počakati, da jo Hrast pokliče.

Minule so ure. Prišla je Ivanka, tolažila Klarico in jo nagovarjala, naj gre klicat Hrasta, a Klarica tega ni storila. »Ne smem,« je rekla in čakala na možev poziv. Toda Hrast ni prišel. Sedel je nepremično v svoji sobi za mizo, glavo naslonjeno na roko in mrmral nejasne besede. Računi so čakali

uredbe, a Hrast se ni ganil. Začelo se je mračiti, a Hrasta ni bilo po Klarico.

»Markijeva priležnica,« to je bila edina misel, ki jo je imel Hrast v teh urah in zganil se je šele, ko je nastalo okrog hiše silno vpitje, iz katerega je slišal nadvse obupni klic: Pomagajte — gori — rešite mi otroka!

Gospodarsko poslopje, stoječe tik gradu, je bilo v plamenu, ogenj se je vsled vetra že razširil na grajsko streho in lizal okrog oken, tod in tam je že popokalo nekaj šip in je ogenj silil v notranje prostore.

V hiši je bilo le malo ljudi. Marki je bil odšel hoteč s tem preprečiti, da bi še srečal Klarico ali njenega moža, markiza je bila šla s svojo taščo na izprehod, ker se je hotela umakniti slovesu od Klarice in Hrasta. Na gradu je bilo samo nekaj poslov.

Mogočno se je dvigal plamen proti nebu, a pomoči nikjer. Posli so begali kakor brezumni okrog gradu in si niso vedeli pomagati, ker ni bilo pri hiši skoro nič priprav za gašenje. Kričali so in jokali, a nihče ni vedel, kaj naj stori.

Ljudje, ki so bili slučajno v bližini gradu, so prihiteli na pomoč, prvi je bil začasni naslednik Hrastov, ki je med ljudmi napravil vsaj nekaj reda in odkazal posameznikom njihova dela pri gašenju. Eni so nosili vodo, drugi so gasili z orodjem, ki je

le malo izdalo. Prihiteli so novi ljudje, gašenje je postalo izdatneje, a ognja ni bilo mogoče vdušiti.

Kar je bilo v gradu ljudi, so pribežali na dvorišče. Zadnji je bil Hrast, ki ga pa niti strašna nesreča ni popolnoma prebudila iz njegovih misli. Apatično je stal med ljudmi, ki so se trudili z gašenjem. Roke je držal v žepu in gledal v plamen, ki je zdaj že objemal grad od vseh strani. Ljudje so najprej mrmrali, potem so letele glasne zabavljice na Hrasta, a ta se ni za nič zmenil in morda tudi ni ničesar slišal.

Med gasilci se je pojavil tudi paznik Juri. Skrival se je skrbno in previdno pred Hrastom in pred Klarico, a kjer je bila prilika, se je približal kaki gruči in ljudem šepetaje pripovedoval stvari, ki so jih razburjale, da so začeli dvigati pesti proti Hrastu in mu grozili, da ga ubijejo. A Hrast ni še vedno ničesar videl in ničesar slišal.

Hitro, kakor ogenj po poslopju, se je med ljudmi širila novica, ki jo je bil prinesel Juri: Hrast je užgal grad. Marki ga je spodil iz službe in da bi mu ne bilo treba dati računov o gospodarstvu in da bi se maščeval, ker je bila njegova žena markijeva ljubica, je zanetil ogenj.

Ljudska nevolja je s strašno silo udarila na dan. Besni ljudje so se začeli zbirati okrog Hrasta. Ta in oni je zapustil gasilno delo in se pridružil lju-

dem, ki so vpili na Hrasta in dvigali proti njemu pesti.

Tedaj je prihitela na dvorišče markiza. Na izprehodu je bila zagledala plamen na gradu. Ločila se je od tašče in hitela proti domu. Kar je mogla je tekla. Moči so jo zapuščale, a premagovala je svojo slabost z nadčloveško silo in nadaljevala svojo pot.

Končno je dospela do grada in kakor blazna kričala: »Kje je moj otrok, kje je Charles?«

Zavladala je tihota, grobna tihota. Samo ogenj je prasketal. Sto oči je iskalo markizinega sinka, a ni ga bilo.

»Kje je moj sin, kje je moj otrok,« je zaklicala markiza tako bolestno in obupno, da so zatrepotala vsa srca.

»V gradu mora biti,« je končno spregovorila stara dekla, ki je stala poleg Klarice.

V gradu — v ognju! Groza je pretresla vse, ki so to čuli in ta groza je postala še strašnejša, ko se je začulo z gradu otročje jokanje.

»Pomagajte — rešite mi otroka,« je z zadnjimi močmi, kar jih je še premogla, zaklicala markiza, potem pa je naglo segla z roko k srcu, omahnila in padla na tla.

V tem, ko so ljudje stopili k markizi, pa se je med nje prerinila Klarica. Stisnila je obleko k

životu, za trenotek je postala, potem pa se zapodila v goreči grad.

Kakor onemogli ali okameneli so stali ljudje na grajskem dvorišču. Utihnil je tudi zadnji šum. Vse je zadrževalo sapo, nihče se ni ganil, vse je v groznem trepetu samo gledalo v plamen.

Tedaj pa se je zganil Hrast. Prav kakor bi se bil šele zdaj zbudil iz svojih sanj in otrešel svoje misli. Skočil je po bližnjo lestev in jo prislonil k zidu ob oknu, koder je bila otroška soba, potem je iztrgal najbližjemu človeku iz rok posodo z vodo in je šel po lestvi, vlomil okno in dasi mu je udaril plamen v obraz, je vendar skočil v sobo.

Tesno je bilo ljudem pri srcu, ko so zrli na grad, čigar zgornji del je bil ves v plamenu. Instinktivno, ne da bi bil kdo kaj rekel, so se s podvojenimi močmi lotili gašenja, in v vsaki duši je vstalo koprnenje, naj bi se Klarica in Hrast živa in nepoškodovana vrnila iz gorečega gradu.

Zlasti pri Klarici so bile vse misli. Vsi so jo ljubili zaradi njene prijaznosti in dobrote in ta ljubezen se je spremenila zdaj v občudovanje, ko je šla Klarica v ogenj, da reši otroka markijevega. Vse ljudi je malone obenem prešinilo spoznanje, da Juri ni govoril resnice, ko je Klarico dolžil, da je markijeva zapuščena in z možem vred iz hiše segnana ljubica, saj bi sicer svojega življenja ne po-

stavljala v nevarnost. In zdaj ljudje tudi niso več verjeli, da je Hrast požigalec in težek, a resničen sum je padel na Jurja.

Naenkrat je zaoril po širnem dvorišču klic. Kar vsi so naenkrat zavzdihnili, kakor bi se jim bil kamen odvalil od srca. Vsa srca je olajšal ta klic. Tam iz plamena in iz dima, z gorečo obleko in tlečimi lasmi, se je zapodilo človeško bitje iz grada, držeč na rokah otroka.

»Klarica!«

Samo ta klic je zadonel in že so planili ljudje na pomoč in udušili in pogasili ogenj, ki se je bil prijel Klaričine obleke in njenih las.

»Klarica — dobrotnica,« je zavzdihnila markiza in iztegnila roke po svojem otroku. Stisnila ga je k sebi in ga hotela poljubiti, a glava ji je padla nazaj in roke so ji omahnile.

Toda ljudje niso zapazili, da je v tem trenutku srčna kap končala mlado življenje markize Helene, kajti odskočili so bili od nje, ker se je bila začela podirati grajska streha in se je hitro nato sesula.

Z naporom vseh moči so ljudje poskušali pogasiti ogenj vsaj tam, koder je bil Hrast šel v goreči grad, a ko se jim je to naposled posrečilo, so videli, da so se vdrli tudi stropje in zasuli Hrasta.

Vztrajnemu delu in pomoči ljudstva, ki je bilo med tem prihitelo od vseh strani, se je končno posrečilo ogenj preobvladati in ga pogasiti. Ko je prišlo jutro, se je pač še kadilo iz gradu, a večina grajskega poslopja je bila rešena.

Šele zdaj, ko so ljudje prišli takorekoč do sape, so se začeli ozirati po Jurju. Toda ozirali so se zaman. Juri je bil že davno izginil. Nesreča, ki jo je povzročil in ki je zahtevala dve človeški žrtvi, je ganila tudi njegovo srce. Splazil se je že v stran, ko je zaznal, da se je ponesrečil Hrast, in nihče ga ni več videl.

O vseh teh dogodkih je izvedel marki šele naslednji dan. Ostal je bil čez noč gori v polhovgrških gozdih. Ko se je vrnil, je našel dom porušen, ženo mrtvo, Klarice pa sploh ni več videl, ker so jo bili zaradi njenih opeklin odpeljali v Ljubljano.

Minulo je leto. Mlado solnce se je zopet smejalo na cvetočo zemljo in obsevalo tudi dvorišče Kušljanovega gradu, koder je bilo zdaj živahno življenje. Zidarji in tesarji so bili na delu, da prenove grad in ženske so s trakovi venčale mlaj, ki so ga potem moški postavili okrog grajskega vhoda, kajti pričakovali so obisk iz Ljubljane,

obisk, ki so se ga veselili ljudje daleč naokrog ter nanj nepotrpežljivo čakali več dni.

In pripeljale so se po cesti iz Ljubljane kočije z mnogimi odličnimi gospodi in damami ter se ustavile pred gradom. In ljudje so vihteli klobuke in vriskaje pozdravljali mlado gospo, ki je prišla s svojim možem naravnost od poroke, da vidi še enkrat svoj rojstni kraj in dom, kjer je zaradi svoje ljubezni preživela pravo mučeništvo. Marki d'Aurville in njegova mlada žena Klarica sta se še tisti dan odpeljala dalje na južno Francosko, ostal pa je med ljudmi spomin na njiju in ko sta bila pozabljena kot človeka, so si ljudje kot historijo pripovedovali mučeništvo in poveličanje Končane Klarice.

COBISS 204200

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000429090

